

Slavje mladosti in praznik dela

Prvi maj — čas, ko priroda obnavlja življenje, ko je to bolj v rožnem cvetju mladost. Prvi maj — najlepši izbrani dan za praznik dela.

Boj za ta praznik je trajal stoletja. Pot do priznanja vrednosti dela, do enakopravnosti delovnega človeka, je bila strma in trpka. Mnogi na tej poti, pod jarmom kapitala, so morali te skromne zahteve plačati z življenjem, zakaj misel na prvi maj je bila preganjana z orožjem. Zmagovala je in se umikala, toda zamrla ni nikoli več. Tudi dandanes doživlja podobno usodo še v mnogih deželah po svetu. Vendar, zmaga ji je zagotovljena, saj nosi v svojem jedru kati socializma.

Besede in dejanja

Ideologija zaostalosti

Komunistična uestaja, da niso bili in da tudi zdaj niso kar nekaj nacionalni, pač zato, ker komunisti necejo oni antihumanistični in kratkovidni nacionalisti. Ustaja jo pa precejšnjo saro za nacionalne interese, ker odgovornost za svojega naroda ne izmenjujejo z antihumanim sovratvom do drugih narodov in se posebej z gnušanjem umenih pregradi med jugoslovanskimi narodi. Arice, da je slovenski narod v nevarnosti, in zbira »dokaze« za take smesne trditve v lažen ali pa v dialektičnem natezanju povsem agrarnih problemov. V isti sapi, pa se trudijo dokazati Slovence, da je njuno edino upanje za prihodnost, če postanejo provincaistični princip imperialističnega sveta, ki danes v Vietnamu ponovno dokazuje svojo pravo naravo in je največja ovira zlatvanju med evropskimi narodi. To so ljudje, ki v konserviranju tega zaostalega in reakcionarnega v slovenskem narodu vidijo edino pravo manifestacijo slovenskega zasluga, ker so prav v tej zaostalosti korenine njihove ideologije.

Edvard Kardelj ob desetletni obletnici kongresa KP Slovenije

Tako je z zakoni

Zisti, ki sestavljajo kak zakon, trde, da je to najboljše, kar se je takrat dalo storiti. Tako je v vsakim človeškem delu. Vsak, kuor ni pokvarjenec, dela po svojem najboljšem prepričanju. Ko uoimo preiskovalci, ce ni oia pri nastajanju kakšnega zakona prisotna škodljiva namera, je največkrat ne domo naši, pač pa se bomo srečali z družbeno in dvoslovesko pomanjkljivostjo. Pri mnogih zakonih nam hodi narobe predvsem učitelj, da smo delali racune in zakone v času močno ekstenzivnega gospodarjenja, v času inflacije. Zle posledice stagnega upadanja vrednosti denarja pa ne more odvrniti boljši ali slabši zakon, temveč je celokupni napor za večjo proizvodnjo in proizvodnost — kar sedaj z reformo delamo.

Vida Tomšič v intervjuju za »Delo« 15. IV. 1967

Napredek Slovenije

V obdobju 1958—1964 npr. je bila Jugoslavija po razvojnem tempu na četrtem mestu med 74 državami sveta. Se leta 1953 je bil družbeni proizvod na enega prebivalca v Združenih državah Amerike skoraj deseterkrat večji kot v Jugoslaviji, zdaj pa ga je presegla za manj kot šestkrat. V istem času se je ta razlika tudi v primerjavi z Italijo zmanjšala na okoli dvakrat.

Kakšen je bil v tem jugoslovanskem okviru napredek Slovenije, se nam najbolj nazorno pokaže, ce primerjamo povprečno letno stopnjo rasti družbenega produkta različnih dežel, ki je v zadnji polovici petdesetih let znašala v Franciji 3,8, v Italiji 5,1, v Avstriji 5,3, na Poljskem 6,1, na Češko-slovaškem 6,4, v Jugoslaviji 8,2, v Sloveniji pa 9,3 odstotka.

Edvard Kardelj — ob trideseti obletnici kongresa KP Slovenije

Vsako mnenje ni javnost

Javnost ni vsako mnenje. Računsko predstavlja javnost sto odstotkov ljudi. Toda v tej javnosti nalezimo na različna mišljenja posameznikov ali le manjšega odstotka ljudi. Nema lokrat zamenjamo javnost s krčevim mnenjem, ki si začasno lahko pridobi celo veliko veljavo. Vendar je to, ako ga dobro pogledamo, mnenje posameznikov ali manjšine.

S tem nikakor ne zanikam pomembnosti manjšinskih mišljenj. Narobe, zgodovina je polna dokazov, da so se vse progresivne misli in akcije rojevale kot manjšinske in se potem v trdem vsakodnevnem boju bojevale za razumevanje večine, da so jo potegnile za seboj. Druga plat javnosti je ta, da pišemo o stvareh zaradi distega, kar je za razvoj demokracije družbe pomembno, ne pa zgolj zaradi radovednosti ljudi.

Vida Tomšič — v intervjuju za »Delo« 15. IV. 1967

Trgovina se ni bistveno spremenila

Pri doseganju ciljev reforme ima ekonomska funkcija trgovine poseben pomen. Naj bi morala trgovina s svojo aktivno vlogo pripomoči k intenziviranju proizvodnje in krepitvi konkurenčne sposobnosti proizvajalnih organizacij na domačem in svetovnem trgu. Vendar se njen položaj ni bistveno spremenil niti po gospodarski reformi.

Gospodarski vestnik, 14. IV. 1967

Pojem elegancije so kravate terital
TOVARNE Svilanit
KAMNIK

Prvi maj je praznik vseh ljudi, ki si v potu svojega obraza služijo vsakdanji kruh. Prvi maj pa je tudi simbolično znamenje zutona tistim, ki še vedno hočejo živeti na račun tuje-ga dela.

Tudi naša pot do »prvega maja« je bila posuta z ostrim kamenjem, orošena s kapljicami delavske krvi. Se pred vojno smo morali slaviti praznik dela na skrivaj, v prirodi, kjer ga je spremljala ohrabrujoča politična beseda, pesem zatiranih in teptanih. Spomnimo se prvih majev med narodnoosvobodilno vojno. Tedaj smo še ostreje zapeli smrtni pesem sovražniku. Prvi maji po vojni so bili praznovani v znamenju obnove in graditve. Letošnji prvi maj bo že dvaindvajseti v svobodi. In vsako leto ga praznujemo ob lepših sadovih, ob zrelejših nji-vah, ob večjih in pomembnejših načrtih za našo skupno prihodnost.

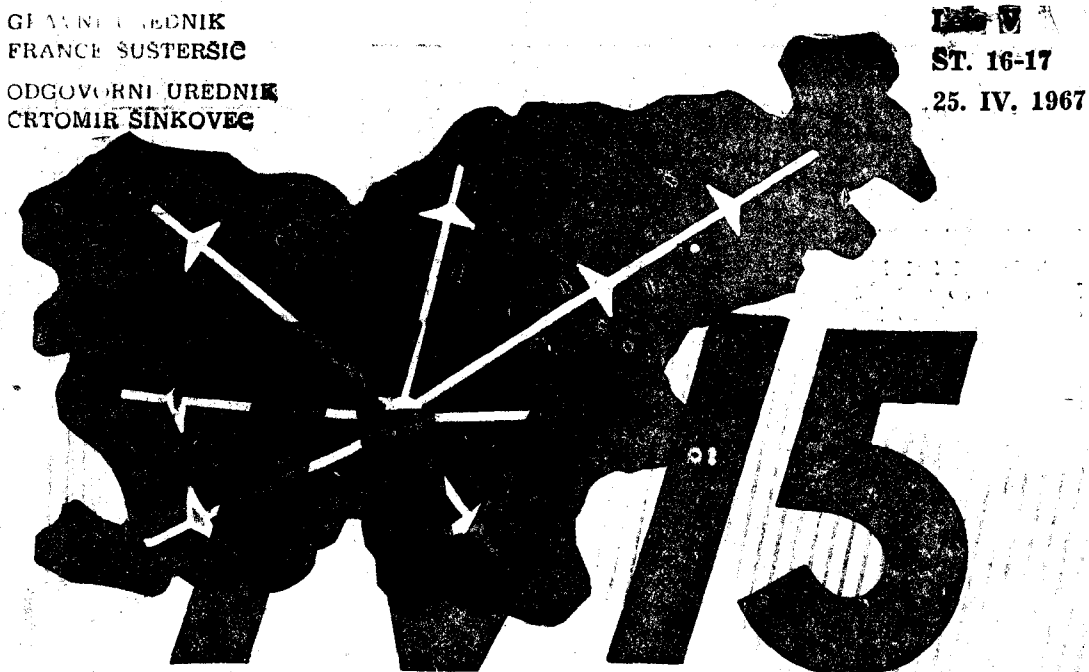
Letos bomo praznovali prvi maj v znamenju pomembnih zmag naše napredne misli, naše gospodarske in družbene reforme. Pred nami so pomembne naloge: do kraja zgraditi veličastno starbo družbenega samoupravljanja, do dna izpuliti vse koreninice, ki kalijo enotnost naših narodov, odločno se spoprijeti s starim svetom v prid zahtevam revolucije. Posvetiti moramo vse sile in znanje za blagostanje in varnost domovine! Vse velike pridobitve človeštva so se kovalle in oblikovale v ognju revolucije.

Naš letošnji prvi maj naj bo obračun našega dela in zavesti. Praznujmo ga kot veselje in ponosni ljudje, v znamenju preobrazbe in napredka naše domovine, v znamenju miru in mirnega sodelovanja med narodi, v znamenju socializma, s katerim se pridružujemo delovnim množicam v velikanski bitki za socialistično preobrazbo sveta.

C. Š.

GLAVNI UREDNIK
FRANC SUSTERŠIČ

ODGOVORNI UREDNIK
CRTO MIR SINKOVEC

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

S SEJE PREDSEDSTVA ZVEZNEGA ODBORA ZZB NOV

Ustanovili so sklad »Josip Broz-Tito«

Predsedstvo zveznega odbora Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije se je 17. aprila zbralo na seji, ki jo je vodil predsednik Djuro Pucar

Po temeljiti razpravi o potrebi nagrajevanja najboljših stvaritev o NOB in socialistični revoluciji so sklenili ustanoviti sklad »Josip Broz-Tito«. Iz sklada bodo nagrajevali najboljše literarne, umetniške in znanstvene stvaritve o narodnoosvobodilnem boju in sociali-

stični revoluciji. Nagrade bodo podeljevali vsako leto, imena nagrajencev pa bodo sporočili na dan borca — 4. julija.

Sredstva sklada bodo zbrali z darili in volili posameznikov, delovnih organizacij in predstavniških teles. Predloge za dodelitev nagrade lahko dajejo

občani, delovne organizacije, znanstvene ustanove, družbeno-politične organizacije in združenja, katerih delo je povezano z gojitvijo revolucionarnih tradicij. Na seji predsedstva so obravnavali tudi program letošnjih praznovanj dneva borca in dneva vstaje. Praznovanje teh po-

membnih datumov naše zgodovine bodo povežali s 50. obletnico oktobrske revolucije, s katero je naša revolucija po idejah in ciljih, kot so poudarili člani predsedstva, trdno povezana. Ob republiških praznovanjih bodo tudi slovenski splošnojugoslovanskega značaja. Med drugim pričakujejo, da bo 4. julija slovenska seja zveznega odbora Zveze združenj borcev NOV in veliko ljudsko zborovanje. Zaenkrat še ni sklenjeno, kje bo ta osrednja proslava, vendar pa omenjajo Tjentište, Titovo Učice, Jajce in še nekatere kraje, znane po pomembnih dogodkih iz NOB.

Predsedstvo je obravnavalo tudi posledice »deklaracije o nazivu in položaju hrvaškega knjižnega jezika« in »predloga za razmišljanje«. Obsodilo je vse poskuse ogrožanja bratstva in enotnosti in drugih pridobitev revolucije. Enaka stališča so izražena v številnih pismih, ki jih zvezni odbor ZZB NOV prejema od organizacij borcev iz vse države.

Politična škoda nacionalističnih izpadov — tako so poudarili na seji — še odraža v oživljanju unitarističnih in psevdoslovenskih tendenc, kar prav tako zavira proces enakopravnega razvoja in vsestranske integracije jugoslovanskih narodov in narodnosti. Predsedstvo zveznega odbora ZZB NOV je na seji izrazilo prepričanje, da bodo udeleženci NOB in borčev-

ska združenja, skupno z drugimi naprednimi silami nadaljevali borbo proti negativnim pojavom v našem družbenem razvoju.

Predsedstvo je na tej seji razpravljalo tudi o sredstvih, ki sta jih za zidavo stanovanj za borce dala zvezna skupščina in zvezni izvršni svet. Milijardo 960 milijonov starih dinarjev so razdelili predstavništvom republiških združenj borcev.

Beograd je dobil 160 milijonov starih dinarjev, borci v Bosni in Hercegovini 413, v Črni gori 102, v Hrvaški 482, Makedoniji 124, v Sloveniji 198 in v Srbiji 481 milijonov starih dinarjev. Predsedstva republiških združenj borcev bodo morala sprejeti navodila za uporabo tega denarja, do 1. marca prihodnjega leta pa bodo morala predložiti predsedstvu zveznega odbora podrobno poročilo o tem, kako je bil denar porabljen.

Za zidavo stanovanj za udeležence NOB bodo letos dali tudi 4 milijarde 100 milijonov starih dinarjev iz tistega dela dohodkov jugoslovanske loterije, ki pripada združenjem borcev. Od te vsote pripada Bosni in Hercegovini 14,20 %, Črni gori 5,32 %, Hrvaški 15,71 %, Makedoniji 5,89 %, Sloveniji 5,28 % in Srbiji 53,60 %. Denar so razdelili sorazmerno z dohodki jugoslovanske loterije na območju sleherne republike.

Priprave na srečanje slovenske mladine in revirskih borcev na Čebinah in na Vrheh

Tudi slovenska mladina se pripravlja, da bi kar najboljšo slovesno proslavila 30-letnico ustanovnega kongresa Komunistične partije Slovenije, ki je bil v noči od 17. na 18. april 1937. leta na Čebinah. Uredništvo tednika »Mladina« je dala pobudo za srečanje mladine in borcev na Čebinah in na Vrheh. V tej zvezi so v Trbovljah ustanovili poseben organizacijski odbor, ki bo poskrbel, da bi to srečanje slovenske mladine in borcev iz revirjev kar najbolj uspelo.

Srečanje mladine in borcev na Čebinah in na Vrheh bo v dneh od praznovanju tedna mladosti. Člani aktivov Zveze mladine, člani družin Počitniške zveze, taborniki in mladi planinci iz vse Slovenije bodo pohiteli v soboto, 20. maja, iz Zagorja, Hrastnika, Zidanega mostu, Laškega, Celja, Zalca, Trojan in Trbovelj po znanih

partizanskih poteh na Čebine. Spotoma se jim bodo pridružili borci iz revirjev in jim pripovedovali o revolucionarnem delavskem gibanju v Zasavju in o narodnoosvobodilni borbi v teh krajih. Na Čebinah si bodo mladinci in mladinke iz vse Slovenije ogledali Barličovo domačijo, v kateri je bil pred tremi desetletji ustanovni kongres Komunistične partije Slovenije. Naprej pa jih bo pot vodila na Vrhe, kjer bodo zakurili taborne ognje; borci bodo ob njih obujali spomine na dogodke iz partizanskih let. Ob tabornih ognjih v soboto zvečer in nato še naslednji dan, v nedeljo, 21. maja se bodo na Vrheh zvrstili še nastopi posameznih kulturnih skupin. Na Vrhe pa bodo ta dan pohiteli po partizanskih poteh tudi učenci in dijaki trboveljskih šol. Prireditelji računajo, da se bo 20. in 21. maja zbralo na Čebinah in na Vrheh nekaj tisoč slovenskih mladincev, tabornikov, planincev in počitničarjev in da bo to srečanje slovenske mladine z borci iz rudarskih revirjev pomenilo pomemben prispevek k prenašanju tradicij narodnoosvobodilne vojne na mlajšo generacijo oziroma k seznanjanju mladih s kraji, pomembnimi iz časov, ko se je delavski razred Slovenije na čelu s Komunistično partijo Slovenije boril za uresničitev načel in idej, zapisanih v manifestu ustanovnega kongresa Komunistične partije Slovenije.

-M-

PRED LETOŠNJIM PRVIM MAJEM

Ze dolgo nismo proslavljali 1. maja tako delovno, kot ga bomo morda prav letos.

Mogoče na cestah ne bo parad, ne bo toliko zastav in vsega tistega, kar sodi k praznovanju tako pomembnega praznika delovnih ljudi in česar smo bili navajeni vsa leta po vojni.

Letošnje praznovanje bo bržčas v pravem pomenu besede — delovno! Reforma je tu. Pričujoča sleherni dan in sleherni trenutek.

Ne brez razloga! O tem, da je bila potrebna, ne gre več izgubljati besed. Kaže pa se v mnogoterih iniciah. Tudi tako, da je treba v marsikaterem podjetju doobara premisliti, ali smo gospodarili pravilno, ali nam je uspelo vse tiste sile, ki so nam na razpolago, pravilno razporediti ali ne.

Prvi maj bržkone marsikje ne bo več sinonim za delitev dobitka, marveč v veliki meri temeljit premislek, kaj in kako bo v prihodnje.

Ce smo že želeli reformo (in o tem ni treba več razglabljati), potem moramo biti zanj od temeljev do strehe. Kompromisov ni.

In če se lokratni 1. maj v nekem smislu razlikuje od poprejšnjih, s tem še ni rečeno, da je »drugačen«.

Stopamo na pot, ki res ni lahka, še manj pa postlana z rožicami ali nedelavnostjo. Ne le da stopamo, smo že na njej!

Letošnji maj nam ne bo prinesel nečesa, kar smo si morda želeli v taki obliki kot doslej. Ne bo le »manifestativne«, temveč predvsem naš maj, ki naj odmeri slehernemu tisto mesto, ki mu gre.

Pa — dovolj besedi! Od njih ni še nihče nikoli živel.

Ce rečemo, da se borimo za konvertibilni dinar, za tak dinar, ki bo prav tako veljal in bo tudi prav toliko vreden doma kot v Holandiji ali v Franciji, potem to prav gotovo nekaj pomeni.

Vse tako kaže, da tisti trenutek ni več tako daleč. Optimisti celo trdijo, da se bo to zgodilo že v začetku prihodnjega leta.

V tej luči ima tudi praznovanje 1. maja povsem drugačno obeležje. Vključno upanje in prepričanje, da se bomo izklopali — in to razmeroma hitro — iz sedanjih težav ter jih kronali z uspehi, ki bodo najbolj »otipljivo«.

Za vse to pa bo treba tudi naporov in zrelosti ter odrekovanja. Nemo-gotje je namreč pokriti se v celoti s pokrivalom, ki nam je prekratko.

Kiro Gilgorov, ki po smrti Borisa Kraigherja sodi med najaktivnejše »reformiste«, je pred kratkim povedal:

»Podjetja, ki imajo velike zaloge neprodanega blaga, ne bodo mogla ukrepati drugače, kot poveniti svoje izdelke. Ostreli se zalog in tako sprostiti »zamrznjen« denar je edina pot, da bodo podjetja hitreje napredovala ...

»Ni potrebe, da bi spreminjali devizni režim ...

»Ne more biti govora o odpravi carin za opremo, ki je ne izde-lujemo doma ...

»Se nadalje bomo uvažali blago iz tujine za intervencijo na doma-čem tržišču. Uvoz je blagodejno vplival. Naši proizvajalci so domeli, da ne morejo biti povsem avtonomni na domačem trgu. Intervencija bo čedalje bolj normalna stvar in velika zaboda je, če kdo misli, da bomo porabili devizna sredstva in da ne bomo mogli tako dolgo intervenirati ...

»Teh misli ne smemo jemati kot besede na koščku papirja, ki »vse prenese«.

»Bolj kot kdajkoli se je reforma zajedla v naša spoznanja. Tu bolj, drugje še ne v zadostni meri. Cutili pa jo bomo slej ko prej vsi! Tudi v tem, da bo bolje, da želimo bolje in več, se letošnje praznovanje razlikuje od poprejšnjih ...

IZTOK AUŠEC

Mnenje občana

V nedeljo smo volili. — Minulo nedeljo so bile neposredne volitve republikanskih in zveznih poslancev ter občinskih odborov. V Sloveniji smo izvolili pet poslancev zveznega zbora, 60 poslancev republiškega zbora, 967 odbornikov občinskih zborov; delavci, zaposleni v kmetijstvu, pa so izvolili še 165 odbornikov zborov delovnih skupnosti občinskih skupščin.

Seja CK ZK Hrvatske. — Na VII. razširjen seji CK ZK Hrvatske so govorili predvsem o idejno političnih problemih ob deklaraciji 18 kulturnih in znanstvenih ustanov v Zagrebu. Prebrali so tudi poročilo o delu komisije predsedstva CK ZK Hrvatske in o njenih ukrepih za zagotovitev družbene in politične odgovornosti članov ZK, podpisnikov »deklaracije«. Književnik Miroslav Krleža je dal ostavko na članstvo v CK.

Seja CK ZK Srbije. — Na petkovski seji CK ZK Srbije so obravnavali aktualne probleme ob »deklaraciji« in »predlogu za razmišljanje«, reformo in volitve. Poudarili so, da je treba čimprej kaznovati člane ZK, ki so se pokazali neodgovorne. Petar Stambolić je govoril o dosedanjih rezultatih reforme in dejal, da so njeni pglavni tokovi v glavnem v okviru predvidevanj.

Vojaški udar v Grčiji. — V Grčiji je vso oblast prevzela vojska, kar je preklinal na podlagi 91. člena grške ustave velik del ustavnih členov. Vojska je aretirala več vodilnih političnih osebnosti. Predsednik puistične vlade je Konstantin Kolias. Pravijo, da je izvedbo državnega udara podpirala atenska kapitalistična oligarhija, ki se je zavedala, da bi parlamentarne volitve 28. maja prinesle njen padec.

Umrl je dr. Konrad Adenauer. — Po kratkotrajni bolezni je v Rhodenu umrl v 91. letu življenja prvi poveljni kanciler ZR Nemčije dr. Konrad Adenauer. Zanj pravijo, da je bil največji Nemec od Bismarcka do danes. Bil je eden najuglednejših predstavnikov protihitlerjske politike in razvpit bojnikov hladne vojne. Kanciler ZR Nemčije je bil od leta 1949 do 1963.

V žarišču dogodkov

Udar v Gani. — V Gani je izbruhnil državni udar, ki je trajal še štiri ure. Naperjen je bil proti sedanemu režimu generala Ankrah, poskušala pa ga je izvesti skupina mlajših padalskih oficirjev. Med žrtvami neuspelega udara je tudi poveljnik oboježenih sil general Kotoka, ki je lani vodil udar, s katerim so vrgli Nkrumahu in ustoličili sedanji vojaški režim.

Smrtna kazen za predsednika Kitajske? — Skupine revolucionarjev iz pekinškega mestnega komiteja in z univerze ter višjih šol v Pekingu zahtevajo javen sodni proces proti predsedniku republike Liu Šao Čiju in generalnemu sekretarju KP Kitajske Teng Hsiao Pingu. Zanju terjajo smrtno kazen. Trdijo, da sta baje februarja lani snovala vojaški državni udar.

Indonezija: napadi na kitajsko prebivalstvo. — Pogromi na kitajski živelj v Indoneziji se spet ponavljajo. Na Javi so tisoči indonezijskih mladincev sodelovali pri požiganju domov in trgovin Kitajcev. Pohištvo in blago so zmetali na ulice. Vojaške oblasti v Djakarti so zaslišale mnogo kitajskih državljanov, obtoženih, da so materialno podpirali komunistično propagando.

Tokijska deklaracija za pomoč nerazvitim. — V Tokiu se je končalo 23. letno zasedanje ekonomske komisije za Azijo in Daljni vzhod (ECAFE), kjer so sprejeli »tokijsko deklaracijo«. V njej razvite in nerazvite dežele tega področja izražajo skupno pripravljenost, da delajo za gospodarski in socialni napredek svojih narodov. Potrđili so tudi več novih regionalnih načrtov.

Nova serija sovjetskih poletov. — Z eksperimentalnega centra v Bajkonuru v »Sovjetski zvezi« je poletela na krožno pot okrog zemlje nova sovjetska ladja »Zveza 1«. Vesoljska ladja je povsem nove konstrukcije; nove so tudi rakete, ki so jo ponesle v vesolje. Vodi jo polkovnik Vladimir Komarov, ki je bil v vesolju že leta 1964, ko je vodil trisrednjo vesoljsko ladjo »Vzhod«.

»Surveyor 3« na Luni. — Na Luni je uspešno pristala ameriška vesoljska ladja »Surveyor 3«, ki je že uro po pristanku pričela oddajati na Zemljo televizijske posnetke. Namen poskusa je namreč proučiti Lunina tla in ugotoviti, ali lahko zdržijo pristaneke vesoljske ladje s posadko. Američani nameravajo poslati na Luno prve vesoljce v dveh do treh letih.

Z zakonom proti stavkajočim. — Predsednik ZDA Johnson je ukazal državnemu tožilcu, naj na podlagi Taft-Hartleyevega zakona prepove stavko v tovarni helikopterjev v Stratfordu (Connecticut), ki proizvaža za vietnamsko vojno. Ta tovarna je edina v ZDA, ki proizvaža helikoptere »T-35«, nujno potrebne ameriškim silam v Vietnamu.

Američani obetajo še hušje bombardiranje Vietnama. — Ameriški predstavnik je napovedal, da je mogoče pričakovati še močnejše letalske napade na DR Vietnam, brž ko bo prenehalo monsunsko deževje. V Južni Vietnam je prispela tudi eskadrilja avstralskih reaktivnih bombnikov, ameriškim ladjam, ki obstreljujejo obale Severnega Vietnama, pa se je pridružil še avstralski rušilec »Hobart«.

Članice SEATO se pripravljajo o Vietnamu. — Zasedanje ministrskega sveta SEATO — obrambne organizacije za jugovzhodno Azijo — v Washingtonu je posvečeno predvsem podrobnemu pregledu političnega in vojaškega življenja v Vietnamu. Pakistanski delegat se zavzema za rešitev na podlagi ženevskih sporazumov, Američan Ruski pa ne vzbujata niti malo upanja, da bi bilo mogoče doseči mir ali omejiti vojaške operacije.

Kakšna bo usoda južne Arabije? — Potem, ko so se v Londonu pogovarjali britanski zunanji minister Brown in trije odposlanci OZN o južni Arabiji in o bodočem delu misije OZN — sprejeli so štiri koristne točke — so iz Kaira sporočili, da je osvobodilna fronta Adena sklenila v izgnanstvu ustanoviti vlado. Fronta ta odgovorja na to, da Britanija ni pripravljena priznati arabskemu jugu neokrnjene neodvisnosti.

ZIVLJENJE IN DELO NAŠIH ORGANIZACIJ

Pomoč za Vietnam iz Radovljice

Tudi prebivalci radovljiške občine so se odločili, da bodo pomagali trpečemu vietnamskemu ljudstvu. Združena borba so se organizirala široko mrežo aktivistov med bivšimi borci, drugimi občani in organizacijami. Zanimivo je, da so se najbolj zavzela in tudi največ do-

segla tista ZB, na katerih območju je bilo med NOB najbolj razvito narodnoosvobodilno gibanje in partizanstvo. To velja na prvem mestu za ZB Gorje pri Bledu, kjer so med prvimi začeli z akcijo in v nekaj dneh zbrali nad 282.000 starih dinarjev prispevkov in pridobili 43

krvodajalcev, ki so te dni že darovali kri. Posebno priznanje zaslužijo razmeroma majhne vaške organizacije ZB kot sta Polje v Bohinju s prispevkom 54.600 dinarjev in Srednja Dobrava — Kamna Gorica s 84 tisoč dinarji pomoči.

Med drugimi družbenimi organizacijami velja pohvala mestni organizaciji ZROP Radovljica, ki je doslej zbrala 105.700 dinarjev in pridobila 15 krvodajalcev. Prav tako tudi sindikalni podružnici tovarne pletenin »Almira« Radovljica, v kateri se je odločilo darovati kri kar 58 članov. V radovljiškem koordinacijskem odboru pri ZBZ so z doseženim rezultatom zadovoljni: 757 tisočakov in 200 vpisanih krvodajalcev.

Predsednik odbora Tonček Dežman je poudaril, da se akcija za zbiranje pomoči uspešno nadaljuje in bo trajala neprekinjeno do konca leta. Pričakovati je, da se bodo dosežanim darovalcem pridružile še ostale družbene in delovne organizacije, ki tega doslej še niso storile. Jošt Rolc

Borci pomagajo graditi

Italijanska vojaška uprava je že med drugo svetovno vojno hotela zgraditi cesto med Tolminskimi Ravnam in Tolminom, toda narodnoosvobodilno gibanje ji je to preprečilo. Zato so prebivalci Tolminskih Raven sklenili sami zgraditi cesto, dolgo 7 km, do priključka na cesto Zadlaž—Zabče—Tolmin. Novo cesto nujno potrebujejo, saj vodi do njihove vasi le konjska steza in si morajo vse potrebno prinašati po 12 ure oddaljenega Tolmina. Prebivalcem Tolminskih Raven so prihiti na pomoč tudi borci iz Tolmina. Anton Kramar, spomeničar, je na skupščini ZB Tolmin predlagal, naj bi se tudi borbevske organizacije udeležile akcije za pomoč pri gradnji ceste. Tričel je organiziral pomoč pri raznih tolminskih podjetjih, ki so dali prevozna sredstva, orodje in denar. Borci so se prijavili na prostovoljno delo. Predzadnje nedelje so se na trasi bodoče ceste že zbrali borci, rezervni oficirji in podoficirji, miličniki, upokojenci, planinci, profesorji, dijaki ter delavci tolminskih podjetij in zgradili 400 metrov ceste. Prebivalci pravijo, da se prav nič ne bojijo, da cesta ne bi bila zgrajena do jeseni.

Izobraževanje ZROP v Ormožu

Člani Združenja rezervnih oficirjev in podoficirjev v Ormožu so imeli v pretekli izobraževalni sezoni, to je v zimskem času, ko je čas za izobraževanje, več seminarjev, in sicer so imeli tri teme s področja vojne tehnike in strategije. Posebej so obravnavali tudi vojno v Viet-

namu, in zgrešeno politiko ameriške vojaške diplomacije v tem koncu sveta.

Predavanja so bila v Ormožu, Središču in pri Veliki Nedelji, na katerih so predavali aktivni vojaški strokovnjaki iz Maribora ter svoja predavanja ponazarjali tudi s filmi. Taktične vaje so imeli na terenu, medtem ko bo občinski in krajevni orientacijski pohod po partizanskih poteh v mesecu aprilu.

Na splošno so člani ZROP na te seminarje pridno prihajali ter v okviru programa tudi precej pridobili ter se tako še bolj izpopolnili. Ugotovili so, da so takšne oblike učenja najprimernejše, obenem pa izrazili željo, naj bi se združena med seboj bolj povezovala ter medsebojno izmenjavala izkušnje.

F. Hovnik

Tragedija na Sagadinovem

Dne 13. aprila je poteklo že 22 let, odkar se je nedaleč od Makol v Srecah dogodila grozljiva družinska tragedija, ko so fašistični krvniki le nekaj dni pred že težko pričakovano svobodo pridržali s pomočjo izdajalcev na dvorišče Sagadinove domačije, kjer je bila skrita partizanska bolnišnica. Tri partizanske sodelavce so žive sežgali, medtem ko so si ostali, ki so bili v bunkerju, sami vzeli življenje in si s tem prihranili mučenje. Tako je tik na pragu svobode izgubilo svoja življenja kar sedem ljudi, ljudi, ki so mnogo obetali in se že veselili svobode.

Tistega dne je Sagadinova domačija pogorela do tal. Po končani vojni so zgradili novo in poleg nje spomenik, ki naj še pozne rodove spominja na žrtve fašizma in strahote vojne. Danes je v tej hiši krajevni muzej s številnimi dokumenti iz narodnoosvobodilne vojne, ki ga je uredila Tončka Sagadin-Zenka. Zbirko, ki je skrbno urejena, si je doslej ogledalo že mnogo ljudi in je v njej nekaj nad 250 predmetov, ki so ostali kot spomin na žrtve, predvsem pa fotografije ljudi, ki so darovali svoja življenja na oltar domovine.

F. Hovnik

DOMICIL Belokranjskemu odredu

9. aprila so se v Semiču zbrali odborniki metliške in črnomajške občinske skupščine in na skupnem zasedanju podelili domicil Belokranjskemu odredu.

Ta je bil prvič ustanovljen junija 1942, čeprav so bili v Beli krajini partizani že prej. Že avgusta 1941 je bil prvi spopad belokranjskih partizanov, sledili so dogodki na Lazah 1. novembra 1941, ko je Belokranjska četa doživela hud udarec. Na spomlad 1942 je partizanstvo v Beli krajini spet »oživel« in iz čete je zrasel bataljon, iz tega pa odred. Po ustanovitvi brigad je večina borcev iz odreda odšla vanje, posebno v Cankarjevi so bili Belokranjci zelo številni. Namesto Belokranjskega odreda je nastal Vzhodno-dolenjski, ki je imel en bataljon v Beli krajini in ta se je imenoval Belokranjski.

Potem ko je iz Vzhodno-dolenjskega odreda nastala 15. brigada, je 2. decembra 1943 nastal novi Belokranjski odred. Ta je ostal v Beli krajini do osvoboditve.

Po zaslugi borcev iz Bele krajine je ta ljubka deželica ostala svojo vojno partizanska in zato so v njej našli zatočišče tisoči borci iz drugih krajev. V Beli krajini so ostali vsi poskusi bele garde skoraj brez odmeva, pridružilo se jim je le nekaj izkoreninjenec, večina ljudstva pa je bila z vsem ercem na strani borcev za svobodo.

Zasedanja v Semiču se je udeležilo nad 60 pripadnikov Belokranjskega odreda in nekdanji komandant glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet, tovarš Franc Leskošek-Luka, zdaj predsednik republiškega odbora ZBZ. Predsednik črnomajške občine ing. Rado Dvoršak je izročil predsedniku odbora Belokranjskega odreda Francu Koširju listino o podelitvi domicila.

Po podelitvi domicila so se nekdanji borci Belokranjskega odreda dogovorili glede pisanja zgodovine odreda in širšega zborovanja vseh borcev v Beli krajini, ki naj bi bilo v začetku julija 1967.

ZGODOVINA KAMNIŠKO-ZASAVSKEGA ODREDA

Pisanje zgodovine teritorialnih enot, kakršni so bili odredi, prej pa bataljoni in čete, je nekaj drugega kot pisanje brigadnih zgodovin. Zato bodo napisali za Kamniško-zasavski odred ob pisanju odredne zgodovine tudi

zgodovino vseh predhodnih enot na tem območju.

Zgodovina se bo delila v dva dela in sicer:

Kamniški bataljon leta 1941, Revirska četa, Zasavski bataljon do 25. januarja 1943, ko je bil ustanovljen Kamniško-zasavski odred.

Zgodovina Kamniško-zasavskega odreda do konca vojne.

Kamniški bataljon naj bi dobil svoj domicil nekje na Kamniškem. Domžale in Kamnik sta dala domicil Slandrovi brigadi, zato naj bi ga dal Kamniškemu bataljonu Menges. Tam je bil doma legendarni komandant Kamniškega bataljona iz leta 1942, narodni heroj Matija Bleje-Plamen, pa tudi precej drugih prvih partizanov. Konč-

no besedo o tem bo spregovorila domalska občina.

Borci Kamniško-zasavskega odreda se bodo srečali 4. julija letos na Vačah. Do takrat bodo izdali ciklotirani »Pregled dogodkov na območju KZO 1941-1945«. Namen je spodbuditi vse tovarše, ki kaj vedo o teh dogodkih, da bi o njih pisali in iz-

Čestitka

Bivšim vojaškim vojnim ujetnikom in njihovim družinam s področja domalske občine in drugod želimo prijetno praznovanje 1. maja — praznika vseh delovnih ljudi.

Komisija za bivše vojne ujetnike pri ZBZ NOV Domžale

V vsako partizansko družino — tednik TV 15

TV 15 najcenejši med tedniki v Sloveniji

Pojem elegancije so kravate terital TOVARNE Svilanit KAMNIK

ročili spomine odboru ali da bi vsaj sporočili, kaj kdo ve, da bi jih zastopniki odbora obiskali in si zapisali njihovo pripovedovanje.

Jošt Potekar

Obvestilo

Zaradi prvomajskih praznikov, ko tiskarna ne bo obratovala, bo naslednja številka »TV15« izšla šele v torek, 9. maja. Prosimo za razumevanje.

UPRAVA »TV 15«

Ob tabornem ognju

ZBZ ne samo pozdraviti, marveč tudi vsestransko podpreti. Borci, in med njimi v prvi vrsti tisti, ki še nimajo primernih stanovanj, so prepričani, da bodo delavski sveti podjetji, ki so prejela poziv delavskega sveta Združenega železniškega transportnega podjetja, s polnim razumevanjem razpravljali in tudi sklenili odzvati se s sklepom, da tudi njim pripadajoči znesek iz vrnjenih sredstev odstopijo republiškemu odboru ZBZ NOV za urejanje stanovanjskih zadev borcev.

Prav gotovo je vsak znesek, ki ga posamezni delovni kolektivi odstopijo, dragocen prispevek k postopnemu urejanju stanovanjskih zadev borcev. Toda če bodo delavski sveti vseh podjetij, ki so prejela poziv delavskega sveta ZBZ, sledili njegovemu zgledu, potem bo to prav gotovo ukrep neprecenljive vrednosti. Vzporedno s pomembno akcijo stanovanjskega podjetja »Dom« v Ljubljani, ki se je odločilo graditi stanovanja tudi za upokojene borce, bi to bil velik korak naprej, korak, ki nas bi močno približal dokončni ureditvi pretečega stanovanjskega problema borcev, na katerega ureditev čaka veliko število udeležencev NOB že vsa poveljna leta.

V. M.

Plemenita pobuda

podjetja Ljubljana sklenil odstopiti republiškemu odboru ZBZ NOV sredstva, ki jih bo služba družbenega knjigovodstva vrnila podjetjem, združenim v ZBZP Ljubljana. V sklepu je še rečeno, naj ta sredstva uporabi komisija za stanovanjske zadeve udeležencev NOB namensko, izključno za urejanje stanovanjskih zadev udeležencev NOB. Pri tem je treba — tako je namreč rečeno v sklepu — zlasti upoštevati borce, ki sicer nimajo možnosti urediti svojih stanovanjskih zadev iz naslova delovnega razmerja.

Ze za sam ta sklep gresta delavskemu svetu ZBZP, in vsem kolektivom, ki jih le-ta zastopa, vse priznanje in zahvala. Toda niso ostali samo pri svojem sklepu. Spričo tega, da je v Slo-

veniji 166 večjih podjetij, ki bodo na temelju navedenega sklepa službe družbenega knjigovodstva prejela vrnjene večje ali manjše zneske, je delavski svet ZBZP pozval vse prizadete, naj ta sredstva odstopijo, prav tako in v isti namen kot oni, republiškemu odboru ZBZ NOV Slovenije. Ta svoj poziv utemeljuje tako, da povrnjena sredstva, zlasti tako zdrobljena, za

delovne organizacije ne pomenijo toliko, kot bi se z združenimi sredstvi lahko pomagalo borcem brez stanovanj. Podatke o tem, koliko je v Sloveniji še neurejenih stanovanjskih zadev borcev, smo navajali že v 14. številki TV-15. Gre namreč za 2715 primérov. Od tega jih odpada 1414 na tiste borce, ki so v delovnem razmerju in 1301 na tiste, ki niso zaposleni, pri čemer gre v glavnem za upokojevence. Potreba po sredstvih za gradnjo stanovanj za borce je torej še vedno precejšnja, čeprav je bilo v šestih od 1959 do 1966 urejenih v Sloveniji že blizu 8000 stanovanjskih zadev borcev. Tisti borci, ki že vsa poveljna leta čakajo, kdaj bodo tudi oni prišli na vrsto, postajajo vse bolj nestrpni, zato je treba plemenito pobudo

OB 25-LETNICI IZSELITVE KOROŠKIH SLOVENCEV

APRIL – MESEC SPOMINA IN OPOMINA

Mineva 25 let od dneva, ko se je na Koroškem pričelo najokrutnejše nasilje. 14. in 15. aprila 1942 so nacisti z rodne zemlje izselili v mrzlo tujino več sto koroških družin, ker se jih je za tiste čase držal »greh«, da so bili sinovi in hčere ponosnega slovenskega naroda, ki se je prvi med evropskimi narodi uprl nacističnemu nasilju. Letos, 16. avgusta, pa bo 25 let, odkar so pri Apačah odjeknili prvi partizanski strelji v spopadu z SS oddelki, kot znamenje, da se znajo Korošci proti nasilju tudi boriti in se ga braniti.

Ko so se v nedeljo, 23. aprila, na spominski prireditvi v Celovcu, spominjali 25-letnice množične izselitve koroških Slovencev, so se hkrati spominjali tudi drugih obletic, predvsem pa tistih, ki padejo na mesec april. Spominjali so se, da so bili že aprila 1938, takoj po nacistični zasedbi Avstrije, zaprti prvi ko-

roški Slovenci in da je aprila 1941 sledil drugi, še večji val aretacij, pri katerem so nacisti segli tudi po koroških organizacijah ter jih razpustili in zaplenili njihovo premoženje.

Spominjali pa se bodo tudi: ● da je bil 4. aprila 1943 iz vzhodnokoroških partizanskih enot ustanovljen I. koroški bataljon in da je ponoči, v bližini Mežice, padel njegov prvi komandant France Pasterk-Lenart;

● da je 9. aprila 1943 berlinski Volksgeschichtshof sodil 37 koroških Slovencev iz Sel ter okolice Borovelj in Železne Kaple in jih 24 obsodil na dolgoletno ječo, 13 pa na smrt. Le-ti so bili 29. aprila 1943 obglavljeni na Dunaju.

● Prezrli pa tudi niso, da je aprila 1943 partizanska četa pri Bistrici v Rožu osvobodila 40 ujetih zavezniških vojakov, da je leta 1944 zahodnokoroški par-

tizanski odred vzdržal ofenzivo 1200 mož nemške vojske in da so se skoraj istočasno podjunske partizani na Obirju spopadli z oddelki SS. Leto pozneje so presliš koroški partizani v veliko protiofenzivo. Zaradi tega so

podivjani oddelki SS med drugim 25. aprila 1945 zverinsko pobili 12-člansko Peršmanovo družino v Lobniku, od tega 7 otrok v starosti od enega do desetih let ter 85 let staro Peršmanovo mater.

Po sledovih notranjskega krvnika

Iz muzeja revolucije v Ložu na Notranjskem smo prejeli obvestilo, da so našli v Novi vasi veliko zbirko fotografij iz vojne. Odšel sem tja, da bi si jih ogledal...

Tenente Chiogi je bil nekoč strah in trepet Notranjske, vseh vasi od Krma in Mokra pa tja do Cerknice, Cebra in Borovnice. Z mnogih najdenih slik zre njegovo obličje, okrašeno z značilno črno brado. Ozki obraz tiči pod alpskim klobukom, drzno nakriviljen na stran. Na eni izmed slik je posvetilo, ki mu ga je napisal neki prijatelj: »Največjemu piratu, kar sem jih kdaj spoznal med oficirji...«

Drugače pa je bil Chiogi najbrž oficir za zvezo med italijansko vojsko in belogardistično posadko v Novi vasi na Bloški planoti. Torej nekakšen neuraden poveljnik fašističnih hlapcev.

Zbirka njegovih fotografij je zajetna, kakih 300 do 400 jih je. Iz njih lahko razberemo značaj in navadice zbiralca, tega tipičnega oficirja italijanske fašistične vojske, pustolovca in nadutega, ki je doživel pri nas vrhunec svojega »življenjskega uspeha«.

Usoda mu ni namenila smrti od rok slovenskih partizanov. Chiogi, ki je junaka požigal prazne slovenske vasi, iz drugih pa izganjal otroke, starce in ženske, ukazoval pobijati ujetnike, je ob kapitulaciji Italije

strahopetno pobral šila in kopita in jo pobral proti domu, svoje vojake in zaveznike pa pustil na cedilu. Slike je pred begom »pozabil« v nekem bunkerju. Neki belogardist jih je odnesel na svoj dom in jih pustil pri mlajšem bratu. Ta jih je shranil. Nedavno so sodelavci muzeja zvedeli zanje in dosegli, da jih je mož izročil. Le tiste, ki je na njih njegov pokojni brat, so mu pustili za spomin. Razen fotografij so našli tudi nekaj desetih belogardističnih časopisov in domobranski molitvenik.

Chiogi pa pri begu ni imel sreče. Nekje na Primorskem so ga ubili Nemci, ki so hipoma silovito zasovražili svoje strahopetne zaveznike...

Precej časa sem gledal Chiogijeve slike. Nedvomno je nameraval ohraniti spomin na svoja junakstva, da bi nekoč po vojni kot kak graščak, trgovec ali visok uradnik lahko kazal svojim potomcem, kje vse je bil in kako junaksko se je bojeval. Prav tako pa je najbrž hotel ohraniti spomin na svoja številna junakstva pri ženskem spolu.

Večino fotografij predstavljajo pohode italijanske vojske po Notranjski. Vojaki pijejo, jedo, streljajo s puškami, minometi, topovi, gradijo bunkerje, sekajo les, predvsem pa požigajo. Slikajo se pred kadečimi se pasopji, se grejejo ob ognju, gonijo iz hlevov uplenjeno živino. Spet drugi pa se slikajo sredi otrok, da bi pokazali svoje človekoljubje. Oficirji v skupini, pišni italijanski vojaki in belogardisti se objemajo, italijanski general govori vojakom...

Tudi streljanje civilistov je posnel vrli Chiogi. Dva moška in dve ženski, obe že v letih, stojita na travi proti vojakom, ki merijo vanje s puškami. Ženska sta Marijeta Segar iz Grahovega in Marija Krnap iz Zeranice. Druga slika – vsi štirje ležijo na tleh, okoli pa se režejo njihovi krvniki. Ali kup mrličev pod vaško lipo, sami civilisti... Najbrž je bilo to v Podcerkvi. Pa truplo v vojaških hlačah, prerezano čez pas in obglavljeno.

DVA PRVOMAJSKA IZLETA

Za prvomajske praznike odpotuje v Bari (Južna Italija) skupina 126 članov ZZB. Ta izlet je organiziral Turistično transportni biro iz Ljubljane.

Obisk nekdanjega koncentracijskega taborišča Flossenbürg in taborišča za pregnance Burghausen (v ZR Nemčiji) je v istem času pripravilo turistično podjetje SAP iz Ljubljane. Telega izleta se udeleži 45 članov ZZB.

Ob obeh obiskih bodo položili na grobišča venca republiškega odbora ZZB Slovenije.

PERŠMANOVO MATER V LOBNIKU NA KOROŠKEM SO ESESOVCI POBILI SKUPNO Z OTROKOM V NAROČJU

Spomenik na Ostrem vrhu

Žrtve za našo svobodo so padle že v stari Jugoslaviji, že mnogo prej, preden je prišel na oblast Hitler in še predno se je pričela druga svetovna vojna. Med te žrtve lahko prištevamo tudi zahrbtni uboj predvojnega revolucionarja in komunista, ki so ga žandarji šestojanuarske diktature pred 38 leti, 26. aprila 1929. leta, zverinsko in zahrbtno ubili na državni meji pri Ostrem vrhu na Kozjaku. To je bil znani komunist Djuro Djaković, doma iz Slavonskega Broda. Da bi svoj zločin pred javnostjo zakrili so svobodoljubnim ljudem naznanili, da je hotel pobegniti čez mejo. Takratni oblastniki so se ga bali, zato ga je bilo treba ubiti.

Ljudje, ki živijo na Ostrem vrhu, se tistega dne še živo spominjajo, spominjajo se tudi človeka, ki so ga tu vodili žandarji in da se bodo na ta krvavi dogodek spominjali še tudi pozni

rodovi, so sklenili, da mu na kraju, kjer je omahnil v mnogo prerano smrt, postavijo spomenik, ki ga bodo svečano odkrili konec maja. Ta dogodek bo povezan s svečanostjo in proslavo.

Razveseljivo je, da so sredstva za postavitev spomenika prispevali občanji sami in delovne organizacije iz Ruš, Selnice, Fale..., kar je vsekakor hvale in posnemanja vredno. Spomenik bo prav takšen, kot že stoji v njegovi rojstni hiši v Slavonskem Brodu. Z odkritjem spomenika se bodo ljudje na Kozjaku najlepše oddolžili revolucionarju, ki je tu umrl pod streli takratnih oblastnikov, ki so hoteli na vsak način zatreti svobodoljubni glas ljudskih množic. Kljub zverinskemu in zahrbtnemu uboju Djura Djakovića, ki je bil sekretar KPJ, jim to ni uspelo, kajti napredna ideja je nepremagljiva.

Franjo Hovnik

DJURO DJAKOVIĆ

BRIZGANEC z

Radenska

Trgovsko-gostinsko podjetje »ŠKOCJAN«
Rakek

PRISRČNO ČESTITA VSEM DELOVNIM LJUDEM
ZA PRAZNIK DELA 1. MAJ IN JIM ŽELI PRIJETNO
PRAZNOVANJE IN ODDIH.

Obiščite Rakov Škocjan, naučite se lepote narave.

Nudimo vam okrepčila po zmernih cenah.

POHIŠTVENO MIZARSTVO
BRANIK

ČESTITA
DELOVNIM LJUDEM IN KOLEKTIVOM
ZA PRAZNIK DELA —
1. MAJ!

Kurirčkova pošta na Štajerskem

Tudi štajerski pionirji nosijo kurirčkovo pošto s pozdravi tovarišu Titu za njegov 75. rojstni dan. Torbo s kurirčkovo pošto je lovrenski pionirjem izročil na Osankarici pri Treh žebjih borec Pohorskega bataljona Tone Ulrih. Pionirji so torbo skozi vse zasede prenesli v Lovrenc na Pohorju ter v Falo, kjer so jo prevzeli ruški pionirji. Ti so slavnostno predali pošto limbuškim pionirjem v Delavskem domu v Bistrici, kjer se pionirji iz Limbuša in

Ruš skupaj pripravili partizanski miting; pionirjem je o nekdanjih mladih kurirjih pripovedoval Stanko Poglajen-Uroš.

Nato je pošta v spremstvu pionirjev iz Limbuša potovala v Maribor, kjer jo je sprejel sekretar mestnega komiteja ZKS Maribor Tone Kropušek. Na partizanskem mitingu je obujal spomine na mlade kurirje iz NOB. Po končanem mitingu so pionirji odnesli pošto proti Razvanju in Razvanju.

-sp-

ČESTITKA

25. aprila bo minilo petindvajset let, kar smo 1942. leta odšli iz Gabrovske doline k partizanom Janez Burja-Svarun, Rudi Rapelj-Savo, Edvard Grčar-Edi, Niko Mevčelj-Niko, Anton Kožamej-Tone in jaz. Ob tej priložnosti jim pošiljam tovariške čestitke z iskrenimi željami, da bi to nam tako drago obletnico praznovali čili in zdravi.

Franc Kožamej-Dimče
Gabrovka 21, p. Gabrovka pri Litiji

ODBOR JURIŠNEGA BATALJONA 15. DIVIZIJE

Ze lani jeseni se je zbralo v Ljubljani nekaj nad 20 nekdanjih pripadnikov jurišnega bataljona 15. divizije, ki so iz svojih vrst izvolili odbor, podobno kot imajo take odbore tudi druge naše enote. Odbor je začel zbirati sredstva za izdajo »ronike in za druge stroške v zvezi z obujanjem tradicij.

Ta bataljon je bil ustanovljen v Stavči vasi pri Žužemberku 1. decembra 1944, razpuščen pa konec maja 1945 v Kamniku. Spadal je neposredno pod štab 15. divizije, opravljal pa je različne kočljive naloge v sovražnikovem zaledju, prebijal obrambne črte in se vmešaval v razne spopade, kadar je bilo treba. Bori so se »krutirali iz izbranih, starih partizanov, dosti je bilo tudi tujcev, zlasti iz SZ, nekaj Poljakov, Čehov in drugih. Bori so bili oboroženi skoraj izključno z avtomatskim orožjem.

Pred kratkim je imel odbor spet sestanek, na katerem so se dogovarjali, kako poteka zbiranje sredstev in kaj je z domicilom. Izoblikovali so mnenje, da ni nujno, da ima bataljon domicil.

Na razširjeni seji občinskega odbora ZZB Ljutomer so se dogovorili o praznovanju letošnjega občinskega praznika in 30-letnice KP Slovenije. Prvega junija bodo praznovali enajsti občinski praznik. Ob tej priložnosti bo občinska skupščina podelila domicil jurišnemu bataljonu 15. divizije. Ta bataljon je vodil domačin Pušenjak, doma iz Kamenščaka pri Ljutomeru.

Dr drugega junija popoldne bo slavnostna seja občinske skupščine, na kateri bodo bataljonu podelili plaketo. Naslednji dan pa bo večje slavnostno zborovanje v parku 1. slovenskega tabora. Ob tej priložnosti bodo jurišnemu bataljonu izročili prapor. Po zborovanju bodo preživele borce pogostili s partizanskim golažem. V počastitev občinskega praznika in 30-letnice ustanovitve KPS bodo imeli v ljutomerski občini še več pomembnih kulturnih in športnih prireditev.

cil ravno v kaki občini, da si ga lahko izbere, oziroma mu ga da, jo pri kakem združenju. V poštev bi prišel Žužemberk, kjer je bil bataljon ustanovljen in kjer se je najdlje bojeval. Na kraju, kjer je bil ustanovljen, naj bi ob priložnosti in če bodo sredstva, odkrili spominsko ploščo.

Treba bo tudi napraviti točno evidenco, kdo vse je bil v tem bataljonu in na kakšnih dolžnostih. V ta namen so sklenili poizvati vse nekdanje pripadnike, naj sporoče odboru, ki ima sedež pri republiškem odboru ZZB NOV, Beethovnova 10 (Komisija za razvijanje tradicij) svoje podatke, ime, priimek, rojstne podatke, od kdaj pa do kdaj so bili v jurišnem bataljonu itd.

M. P.

F. Stefanec

LJUBLJANA

DOMAČE IN UVOŽENE NOVOSTI V TRGOVSKI HIŠI nama Tomšičeva 2

- V pritličju: pralni stroji INDESIT, CASTOR — superavtomatski, 5 kg
- Osebnostne tehnike za kopalnice (francoske in angleške), kuhinjska posoda (italijanska), jedilni pribor (nemški), kuhinjski noži — noži za gospodinjstvo (angleški in francoski)
- Cistilec za plastične pade z dodatnimi deli (domači)
- V pritličju: pralni praški DIXAN in SCALA (italijanski), svečnice za avtomobiliste in tabornjake (italijanske)
- Ženske najlon nogavice (češke, italijanske, nemške)

- V I. nadstropju: ženske bluze (pušoverji) iz sintetične (japonske), volna za pletenje in kvačkanje (italijanska, nemška, holandska)
- V III. nadstropju: specialna očala za avtomobiliste (domači); domači in uvoženi predmeti iz plastike za gospodinjstvo
- V IV. nadstropju: obloge tal, likalnik, podoliti, stragula (nemška), plastične obloge za kopalnice (nemške)
- Tapete za les, zidne tapete (nemške)
- Vinilne ploščice v različnih barvah (domače)

LJUBLJANA

nama

Tisti, ki bi radi dopustovali v maju!

Počitniška skupnost Zveze združenih borcev Ljubljana-Banjole sporoča, da bo od 3. do 31. maja v počitniškem domu v Banjolah pri Pulji dovolj prostora. Zato vabi člane ZZB NOV in njihove družine, da se prijavijo za dopustovanje v tem domu, zgrajenem v prelepem kotičku istrske obale. V maju je narava najlepša. Prijeto se bodo počutili zlasti tisti, ki so željni miru in blagodejnega svežega zraka.

Cene penzionov: od 1300 do 2000 S-din. V maju 10-odstotni popust!

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Pitna voda

Na sliki vidimo ameriškega vojaka, kako polni svojo čutarico z vodo. Pri tem pa uporablja novo napravo za čiščenje vode. Tako napravo so zelo pogrešali vojaki, ki se vojskujejo po džunglah in v močvirnih pokrajinah, kjer je voda polna umazanije in raznih ušeslin.

Vojak polni čutaro tako, da vodo sesa skozi cev, katere drugi konec ima v ustih. Pri tem voda pronicira skozi dve cedili, ki zadržita vse drobce, večje od desetih mikronov.

Kitajski tanki za Pakistan

Kitajci so Pakistanu dobavili neznano število tankov. To so pravzaprav sovjetski tanki T-54, ki jih proizvajajo tudi na Kitajskem. Po tankih, ki so jih pokazali na vojaški paradi v Rawalpindiju, je videti, da gre za »B« tip, ki nima vgrajene infrardeče opreme.

Francoska vojaška pomoč

Francoske letalske sile so lani dobile 362 raznih inštitutov letala tipa »Mirage«. Izmed njih je bilo 150 prestrežalcev in po 50 lahkih bombnikov, izvidnikov in dvosednikov.

Skupna tonaža vojnega ladjevja je lani znašala 320.000 ton. Francozi imajo tri letalonosilke, 64 rušilcev in 19 podmornic. Grade

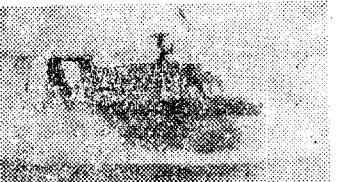
Vojaške zanimivosti

pa tri fregate, ki bodo oborožene z raketami tipa »Maurica« in »Maurica«.

V gradnji imajo tudi tri jedrske podmornice. Vsaka izmed njih bo na sebi imela po šestnajst raket, podobnih ameriškim raketam tipa »Polaris«, ki bodo letele do 5000 kilometrov daleč.

Za patroliranje po izredno plitvih vodah

vzdolž vietnamske obale Američani uporabljajo posebna vozila z zračno blazinjo. Ta dosežejo hitrost do 80 kilometrov na uro, premikajo

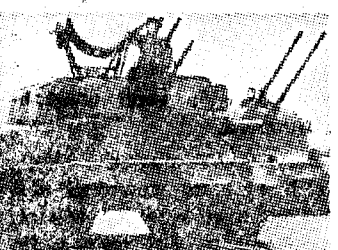

jo pa se lahko po močvirju, blatu, zemlji, vodi in snegu. So zelo pripravljeni za odkrivanje poti, po katerih narodnoosvobodilno gibanje prejema pomoč.

Velika gibljivost teh vozil izvira oded, ker se ne pomikajo po tleh, temveč po več kot meter debeli zračni blazini. Na dnu vozila je nameščen vgrajen močan ventilator. Približno trinajst metrov dolgo vozilo upravlja oficir in trije vojaki.

Novo sovjetsko protiletalsko orožje

je vgrajeno na šasijsko izvidniškega tanka PT 76. Na vozilu vidimo tudi radar. Protiletalski topovi so vgra-

jeni v kupolo, ki se vrti v krogu. Razen topov pa ima vozilo še mitraljeza kal. 14,5 mm.

Menijo, da bodo to orožje uporabljale sovjetske motorizirane pehotne enote.

Novo podoba »pershingov«

Američani so spet izpopolnili svoj raketni izstrelek z velikim dosegom »pershingov«. Sedaj so ga opremili z novimi vozili, ki imajo v primerjavi s prejšnjimi vrsto prednosti. So cenejša, lažje jih je vzdrževati, imajo pa tudi boljše amortizacijo.

To pa je pravzaprav tudi edina sprememba na tej več kot enajst metrov visoki raketi.

Na vprašanje sovjetskega oficirja Kokareva, češ »kakšno poklicno znanje bodo morali imeti letalci-kozmonavti, ko bodo sestavljali vesoljske postaje«, je polkovnik Nikolajev, znani sovjetski kozmonavt, odgovoril naslednje:

»Kozmonavt bo moral biti monter«

Razvoj vesoljskih poletov bo nedvomno razširil človekovo dejavnost v vesolju. Za prvim vstopom v odprto vesolje, ki ga je bil napravil Aleksej Leonov, in po poizkusih zunaj vesoljskih ladij, kar so v skladu z načrtom »Gemini« izvedli ameriški kozmonavti, je pričakovati dolgotrajnejše in zahtevnejše polete. Kozmonavti bodo od poizkusov prešli k montaži vesoljskih postaj in laboratorijev. To opravilo pa zahteva solidno poklicno in specialistično pripravo kozmonavtov.

Zato lahko že sedaj povsem zanesljivo trdimo, da bo monterki poklic med prvimi, ki jih bomo morali kozmonavti dobro poznati. Morali bomo odhajati iz vesoljskih ladij, gibati se po odprtem vesolju in združevati ladje, nato pa iz posameznih delov sestavljati večje objekte.

Sestavljanje vesoljskih postaj ni tako preprosta zadeva. Najpomembnejša etapa pri tem opravilu je vsekakor spajanje dveh vesoljskih ladij, ki jih je treba pripeljati na isto orbito in čim bliže drugo drugo. V tem

oziru imamo tudi že nekaj izkušenj.

Zelo dobro se spominjam minut, ko je prišlo do skupinskega poleta vesoljskih ladij »Vostok-3« in »Vostok-4«. Do tistega hipa sem bil že ves dan v vesolju. Ko pa sem se približal območju kozmodroma v Bajkonurju, je vzletel še »Vostok-4«. Kmalu je priletel v neposredno bližino moje ladje. Videl sem ga kot svetlo zvezdico, ki se je počasi bližala iz temnega neba. To je bila ladja Pavla Popoviča. Takrat sva si bila le šest in pol kilometra vsakebi.

Tako sta se prvič v zgodovini zblížili dve vesoljski ladji. Moram pa reči, da takrat še nisimo manevrirali, temveč je bilo treba ladji že z izstrelitvijo pripeljati čim bliže drugo drugo. To je bilo silno pomembno, kajti pred spajanjem je bilo treba vesoljska objekta najprej zblížiti.

V bodoče bodo vesoljski ladji lahko zblížili tudi z manevriranjem. V te namene že imajo ali pa pripravljajo posebne tehnične postopke. Nekatere izmed njih so prikazali tako v Sovjet-

ski zvezi kakor tudi v Združenih državah Amerike.

Delo v vesolju bo potekalo približno takole:

»Pozor! Pred sabo vidim umetni objekt. Je na območju ozvezdja Oriona in je videti kot zvezda druge stopnje. Sedaj se mu začnem bližati...« Tako poročilo bo poslal komandir ladje na Zemljo.

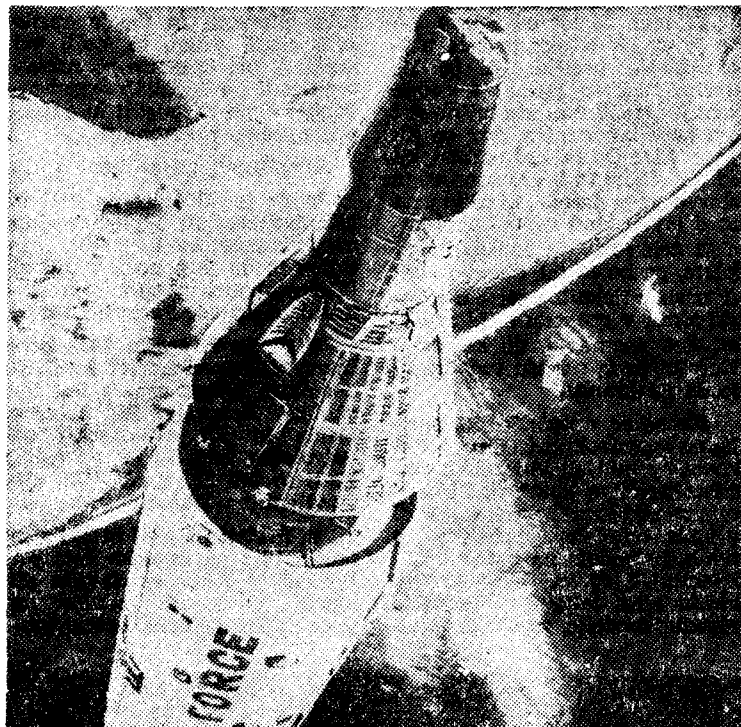
Vse vesoljske ladje, umetni sateliti in drugi objekti v vesolju so na razdalji nekaj kilometrov podobni zvezdam. Njihova osvetljenost je odvisna od oddaljenosti.

Spominjam se, kako je Pavel Beljajev pripovedoval o srečanju s satelitom. Med poletom vesoljske ladje »Voshod-2« je eden izmed satelitov iz serije »Kosmos« švignil, kot sodijo, komaj kakih osemsto metrov od nje. Videti ga je bilo kot zelo svetlo zvezdo na temnem nebu.

Kaj vse bo moral kozmonavt znati v posameznih etapah montaže orbitalnih postaj?

Predvsem bo moral vedeti, kako priti iz vesoljske ladje.

Prvi tak poizkus store s pomoč-

AMERICANI NAMERAVAJO ZE V PRIHODNJEM ALI PA V 1969. LETU POSLATI V VESOLJE »NASELJENI ORBITNI LABORATORIJ« (MANNED ORBITING LABORATORY — MOL), SESTAVLJEN BO IZ DVEH DELOV: CILINDRIČNEGA Z OPREMO IN KONČASTEGA S POSADKO. TEHTAL BO 11.340 KILOGRAMOV. UPORABLJALI GA BODO PREDVSEM ZA STRATEŠKO IZVIDNIŠKO DEJAVNOST. Z NJEGOVO POMOČJO BODO ODKRIVALI NASPROTNIKOVE PODMORNICE POD VODO IN DOLOČALI NATANČNE KOORDINATE ZA SVOJE PODMORNICE-NOSILKE RAKET, KAR JE ZA OBSTRELJEVANJE ODDALJENIH CILJEV VELIKEGA POMEMENA.

jo posebne naprave, dokler se kozmonavt tega sam ne navadi. Američani uporabljajo drugačen način — dehermetizacijo kabine.

Potem ko je kozmonavt zunaj in ko se objekta zblížata, bo treba previdno pritrditi vijake in združiti objekta. Ta opravila so kozmonavti že poskušali v posebnih imitatorjih vesoljskega prostora. Pokazalo pa se je, da kozmonavti za ta dela potrebujejo več moči in znanja kot pa v primeru, če bi jih opravljali v običajnih okoliščinah na Zemlji.

Prvi izleti v vesolje bodo kratkotrajni in kozmonavti se od svojih ladij ne bodo oddaljevali več kot kakih deset metrov. Kasneje pa bodo izleteli daleč

dolgotrajnejši in daljši. Da pa kozmonavt ne bi bil v pravem smislu besede privezan k ladji, bo moral znati uporabljati svojo manevrsko napravo in avtonomni sistem, ki mu omogoča življenje tudi zunaj ladje.

Ko bodo kozmonavti znali uporabljati novo tehniko, se bodo po vesolju lahko gibali bolj ali manj prosto in zato ne bo več treba tako zelo zblíževati posameznih vesoljskih objektov. Mimogrede rečeno, to ni niti preprosta niti povsem varna zadeva.

Vesoljske objekte pa utegnejo spajati tudi s pomočjo raznih avtomatskih sistemov. Toda tudi v tem primeru brez človekovega sodelovanja ne bo šla.

Fotografija z vprašanjem

Lojze Lušin, Sodražica 47, pošta Sodražica, nam je poslal pretresljivo pismo: »... v 13. številki TV 15 sem prebral pod fotografijo z vprašanjem, da je na fotografiji iz 6. številke TV 15 moj sin Vlado Lušin, nekdanji študent matematike iz Ljubljane, ki je padel na Primorskem pozimi 1945 kot bорец Gradnikove brigade. Vlada sem iskal že po vsem Koprskem, tudi v Kopru, kamor je Vlado pošiljal neko vaško dekle ki svoji teti Anici Lušin. Lušinova je zbirala za borce razno blago, vaško dekle pa ga je nosilo Vlado, ki ga je delil med borce. To gotovo vedo vsi gradnikovi, ki so ostali živi. Tako rad bi obiskal zadnji dom mojega Vlada, ki je padel okrog pustnega toka 1945!« — Bralce prosimo za pojasnilo tudi današnje fotografije

USPEHI KOORDINACIJSKEGA ODBORA ZA POMOČ VIETNAMU

Republiški koordinacijski odbor za pomoč Vietnamu je bil ustanovljen letos januarja v Ljubljani. Čeprav nista od takrat minila niti polna dva meseca, je vendar ta odbor na svoji seji 13. marca, ki jo je vodil predsednik Franc Leskošek-Luka, razpravljal že o svojih prvih uspehih.

Na poziv republiškega koordinacijskega odbora in na pobudo občinskih odborov ZZB NOV so doslej ustanovili že v 16 občinah koordinacijske odbore. Ustanavljanje le-teh pa se nadaljuje. Z vodstvom zavoda za transfuzijo krvi se je odbor že sporazumel o načinu organizacije krvodajalskih akcij in o plačilu za predelavo krvi v krvno plazmo.

Pripravljenost naših ljudi pomagati Vietnamcem potrjuje med drugim tudi to, da se je v Celju prijavilo 800 krvodajalcev, predvsem mladine. V Mariboru so že odvzeli 100 občanom kri za Vietnam. Pričakovati je, da se bo začela akcija tudi uspešno nadaljevala.

Tudi precej sredstev za pomoč Vietnamu je že zbranih. Ugotavljajo pa, da je zbiranje teh sredstev uspešnejše v krajih, kjer je bilo naše osvobodilno gi-

banje bolj razvito. Zanimanje za vojno v Vietnamu in za strahote, ki jih povzročajo Amerikanci s svojimi bombnimi napadi civilnemu prebivalstvu v Severnem in Južnem Vietnamu, izpričujejo tudi številne resolucije, ki jih odbor dobiva s sestankov ZB, ZVVI in mladine. So pa na drugi strani tudi taki, ki jim organiziranje naše pomoči za Vietnam ni pogodu, kar še posebej opozarja na potrebo politične priprave za vsako akcijo v zvezi z zbiranjem pomoči za Vietnam. V ta namen naj služi predvajanje kratkih dokumentarnih filmov v kino dvoranah in v televiziji. Sklenili so poskrbeti tudi za predvajanje večernega filma o Vietnamu.

Razprava o poročilu in analogah odbora je pokazala, da mnoge naloge, ki jih ne gre odlašati. Med te sodi ustanavljanje občinskih koordinacijskih odb-

rov povsod, kjer jih še ni. Glavna naloga le-teh je, da ob pomoči RK organizirajo samostojne krvodajalske akcije. Ugotovili so potrebo po sistematičnem obveščanju državljanov v tisku, radiu in televiziji o dogodkih v Vietnamu in o trpljenju nedolž-

nega ljudstva. Menili so, naj bi mladinske organizacije in klubi OZN, v katerih je tudi veliko mladih ljudi, s predavanji po znavalcev vietnamskih strahot seznanjali čimširši krog mladincev in mladink.

Da bi bili uspehi pri zbira-

nju denarne pomoči in oddajanju krvi za Vietnamce še večji, je treba sproti obnavljati že dosežene rezultate!

Kako močne sile najmodernejše oboroženih vojakov se borijo proti osvobodilni fronti Južnega Vietnamu, nam povedo številke, navedene na seji. Poleg 450.000 severnoameriških vojakov je tam še 50.000 vojakov iz Južne Koreje, Filipinov, Avstralije, Nove Zelandije. Skupno s 700.000 južnovietnamskimi vojniki predstavlja to 1.200.000 vojakov. K temu je treba prišteti še ameriške mornariške in zračne sile. In morda je prav v tem treba iskati razlog, da ameriško državno vodstvo noče nič slišati o mirovnih pogajanjih. Vse to pa še bolj izpričuje potrebo po mirovni propagandi. Zato je odbor sklenil sodelovati z londonskim in stockholmskim odborom za mir v Vietnamu, pošiljati v njihov bilten dopise o uspehih našega koordinacijskega odbora in sodelovati na konferenci o Vietnamu, ki jo pripravljajo v Stockholmu.

KOKRŠKI ODRED JE DOMA V TRŽIČU

Dne 21. aprila so v tržiški občini slovesno podelili domicil Kokršemu odredu.

Podelitve, o kateri sta sklepala oba zbora občinske skupščine, se je udeležil tudi invalidski pevski zbor iz Ljubljane, ki je slovesnost začel z »Internacionalo«.

Nato so govorili predsednik občinske skupščine, predsednik občinskega odbora ZZB in nekdanji komisar odbora tovariš Bratkovič. Zastopstvo pionirjev pa je predalo zastopniku odbora Kokrškega odreda lepo izdelano listino o podelitvi domicila. Zastava odbora pa je dobila poseben spominski trak. Nato so nekdanji komandanti bataljonov odnesli venec na spomenik padlim borcem v Trziču.

Partizanski invalidski pevski zbor je končal s koncertom. Navzoči so njegova izvajanja sprejeli z aplavzom. Po slovesnosti je bil v zgradbi občinske skupščine skromen sprejem za stare borce in družbeno-politične funkcionarje.

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

TRAGEDIJA V VECNEM LEDU

Odisejada zrakoplova »Italia«

Odkritje rdečega šotbra

Dvajsetega junija je letalo »Savoia« italijanskega komandanta Maddalena naposled le odkrilo rdeči šotbr. Zasluga za to gre dvema kresovoma, ki so ju brodolomci zakurili vsakokrat, ko so nad seboj zaslišali ropot letalskih motorjev. Maddalena jim je takoj odvrnil živce, očrnila, počilo in obutev. Tragedija s tem še ni bilo konec, toda storjen je bil le velik korak naprej. Če bi takrat imeli helikopter, bi to vprašanje kaj hitro rešili. Ledena plošča ni bila dovolj gladka, da bi nanjo lahko pristalo letalo, prekopi pa prekratki in previjavi, da bi se tam na morskno gladino mogel spustiti kak hidroavion.

Dva dni kasneje so se nad taboriščem znova pokazala italijanska in švedska letala ter metalna živila, zdravila, krzneni čevlji, odeje, pošta in časopise. Fotografiji in snemalci pa so skozi okena posneli na filmski trak podobo izgubljenega taborišča, ki je potem obkrožila ves svet.

Nobile se rešuje prvi

Naposled so odkrili gladko površino, na kateri bi moglo pristati letalo, opremljeno s smučmi. Te nevarne naloge se je sklenil lotiti mladi švedski letalski poročnik Lundborg. In zares, 23. junija je srečno pristal. Ker je bilo v letalu prostora le še za enega potnika, je bil v skladu z navodili, ki jih je bil prejel od odhoda, Nobile tisti, ki ga je bilo treba prvega odpeljati na varno. Najprej je bilo treba rešiti ranjenca. Bila sta dva: Nobile in Cecioni. Toda Cecioni je bil pretežak in bi se v primeru, če bi Lundborg vkrcal njega, vzletel lahko ponesrečil. Razen tega pa bi Nobile iz oporišča mogel uspešno usmerjati in usklajevati reševalna dela.

Nobile je okleval. Sprva je imel namen, da bi bil zadnji. Naposled se je le dal pregovoriti. Sicer pa je bil povrh vsega tudi ranjen. Kasneje je Nobile zatrjeval, da »je od njega zahteval več poguma sklep o odhodu, kot pa bi ga potreboval, če bi hotel ostati«. Za odhod pa se je odločil tem laže, ker je videl, kako slabo so organizirana reševalna dela in da na krovu ladje »Città di Milano« niso imeli nobene prave predstave o razmerah, v katerih so se bili znašli njegovi ljudje.

Ves svet je bil pričakoval drugačen sklep. Če bi letalo skušalo vzleteti s Cecionijem, bi se brzkone raztreščilo, toda to bi

italijanskemu raziskovalcu prahrnilo marsikateri občutek. Zagovorniki in nasprotniki njegovega sklepa so še dolgo razpravljali o tem, če je Nobile pravilno postopal ali ne.

Naj bo tako ali drugače, Nobile je poveljstvo nad ekspedicijo izročil Viglieriju, on pa se je s psičko Titino, od katere se ni nikoli ločil, prepeljal v Kraljevski zaliv. Ko pa je bil prispel na ladjo »Città di Milano«, so ga skrivoma spravili v eno izmed ladijskih kabin in mu niso dovolili nobenega stika z novinarji. Nobile je kot vojak moral ubogati povelja, ki so prihajala iz Rima. Trpel pa ni le duševno, temveč tudi telesno. Zlomljena desna roka se je slabo celila in mu je zatekala. Noga mu je bila zvita in odmrta. Ko pa je izrazil željo, da bi se udeležil reševalne ekspedicije za letali, mu je poveljnik ladje povedal, da so mu iz Rima ukazali, naj ga v tem prepereči. Če pa se kljub temu ne bo dal pomiriti, naj pred generalova vrata postavi stražo. Mu je sedaj jasno? Tako je Nobile ostal zaprt v svoji kabini dvaintrideset dni. Čeprav je skušal pomagati z marsikaterim nasvetom, jih niso hoteli upoštevati, kajti kletvinski so ga spravili ob ves ugled.

Razmere pa so se zanj še bolj poslabšale, ko se je Lundborg drugi pristane ob rdečem šotbru ponesrečil. Mali »Fokker« se je pri tem razbil, Lundborg pa je moral deliti usodo z drugimi ponesrečenci z »Italie«. Povrh vsega se je tudi vreme poslabšalo in letalske polete je bilo treba ustaviti. Najhuje pa je bilo to, da je bilo Lundborgovo letalo edino, ki je moglo pristajati ob rdečem šotbru. Finci so sicer

pripravljali novo letalo, vendar ni mogel nihče povedati, kdaj bo pripravljeno za polet.

Upanje in razočaranje

Šele 6. julija je neko majhno švedsko letalo pristalo v bližini taborišča. V njem je spet bilo prostora le za enega! Nerazumljivo pa je to, da je švedski letalec izmed šestih mož z ledene plošče vzel s seboj svojega rojaka, čeprav je Lundborgovo stanje bilo boljše od drugih. To je menda storil zato, ker Lundborg ni bil navajen na tako begne življenjske razmere, katerim se je italijanska posadka morala zlepa ali zgrda prilagoditi.

Sveda sta odletela, nato pa se dolge tri tedne, polne upanja in razočaranja, ni zgodilo nič posebnega. Desetega julija je Blagi poslal naslednjo brzojavko: »Potrti smo, ker vemo, da je pomoč tako daleč, hkrati pa tako blizu nas. Zaradi hudega mraza se ne moremo umivati in zato smo zamazani. Naše bivališče je izpostavljeno severnim vetrovom in streha šotbra nas le slabo varuje pred njimi.«

Že od 18. junija dalje so se nekateri pogumni reševalci sku-

šali s sanmi približati rdečemu šotbru. Krenili so v nasprotni smeri od one, ki so si jo bili izbrali Malmgren, Zappi in Mariano; o teh niso imeli še nobenih vesti. Italijanski alpski kapetan Sora, ki so mu iz Rima ukazali, naj se ne spušča v nobeno tveganje, in Nizozemec Van Dongen sta bila vzela devet psov in hrane za štiriindvajset dni. Dnevno sta lahko napravila le po pet kilometrov dolgo pot. Tretjega julija sta se približala otoku Foynu. Za šest kilometrov poti sta potrebovala šestindvajset ur. Osmega julija jima je zmanjkalo živeža. Razen tega pa jima je vprega zdrsnila v neko razpoko in tam sta izgubila del svojega tovora. Nato sta ubila tri pse, da sta z njimi nahranila druge, nazadnje pa še dva, da sta tudi onadva imela kaj za pod zob.

Sora in Van Dongen sta v daljavi uzrla ledolomilec »Krasin« in sta bila prepričana, da ju na ladji niso bili opazili. To pa ni bilo res. Tam so ju videli in so podatke o njuni leti sporočili drugim reševalcem, da bi jima lahko pohiteli na pomoč. Ledolomilec pa je hitel proti pogrešanecem z »Italie«, katerih položaj je sprito nestalnega ledu postajal čedalje nevarnejši.

Sora in Van Dongena, že napol mrtva od izčrpanosti in lakote, je 13. julija našel neki hidroavion in ju odpeljal v Kraljevski zaliv.

PRIHODNJIČ:

- Junaška smrt
- Rešenil

Napredovanje bežigrajskih rezervnih oficirjev

Desetega aprila se je v dvorani KS »Boris Kidrič« zbralo sedemindeset rezervnih oficirjev z območja občinske skupščine Ljubljana-Bežigrad, ki so napredovali v višji čin. Navzoče rezervne oficirje je najprej pozdravil in jim čestital predsednik občinske skupščine, nato pa se predsednik občinskega odbora ZZB NOV in predsednik občinske komisije ZROP.

Po kratki svečanosti in pogostitvi so se rezervni oficirji pogovorili o svojih neposrednih nalogah.

Rezervni oficirji so napredovali v višji čin na podlagi predlogov, ki jih je poslala pri-

stojnim vojaškim oblastem občinska komisija ZROP. Ta ima namreč natančen pregled nad vsemi svojimi člani, ki prek predavanj, seminarjev, reševanja taktičnih nalog in drugih takih akcij ZROP skrbe za nenehno izpopolnjevanje svojega strokovnega znanja, in potem vse tiste, ki pri tem delu pokažejo zadovoljive uspehe, lahko predlaga — če seveda izpolnjujejo tudi druge pogoje — v višji čin. Komisija je v dobrih treh mesecih pripravila več kot tristo predlogov za napredovanje v višji čin in prvi rezultati so torej že tu.

SLAVKO FRATNIK

ZADNJI DAN DRUGE SVETOVNE VOJNE NA DUNAJU

Dunajska »O-5 skupina«

Ob koncu druge svetovne vojne je v Avstriji delovala organizirana odprnomska skupina, ki se je imenovala »O-5 skupina«. Med njene najprizadevnejše člane je spadal tudi Karl Sokol, major obrambnega poveljstva v dunajski 17. četiri.

Na nekem sestanku je major Sokol pojasnil, da se bo Dunaj samo v tem primeru lahko izognil rušenju, če bodo sovjetski vojski omogočili čim hitrejši zavzetje mesta.

Ker je bil major Sokol eden izmed tvorcev obrambnega pasu okrog Dunaja, je lahko v južnem delu mesta pustil bataljon, za katerega je vedel, da bo zvest »O-5 skupini« in da se bo, ko bo dan tak ukaz, umaknil brez boja.

Dunajčani so prvič zaslišali gromenje sovjetskih topov 4. aprila. Vse mesto je bilo polno dima in ognja.

Isto noč se je v pisarni majorja Sokola sestalo vodstvo »O-5 skupine« in sklenilo vzpostaviti stik z Rdečo armado. Poiskali so prostovoljce, ki bi se hoteli čez obrambne položaje Dunaja prebiti do sovjetskih položajev. Javila sta se podoficer Kess in Sokolov sofer kaplar Reif. Obema je uspelo prebiti se v štab 3. ukrajinske fronte, ki je takrat bil kakih petdeset kilometrov južno od Dunaja.

Odposlanec »O-5 skupine« je sprejel neki sovjetski general. Ko je Kess pojasnjeval načrt majorja Sokola, je hkrati s tem zahteval tudi nekatera jamstva, med njimi: obstreljevanje Dunaja mora prenehati, po zavzetju Dunaja naj bi bili pripadniki skupine »O-5« svobodni, predvsem pa bi bilo treba vse Avstrijce izpustiti iz taborišč.

Ko pa so Rusi izrazili svoj dvom, da bi to utegnili biti kak nemška past, se je Kess ponudil, da bo sedel v prvi sovjetski tank in da je pripravljen sovjetsko kolono pripeljati skozi nemške položaje.

Rusi so se z načrtom in pogoji strinjali, toda zahtevali so, naj pripadniki »O-5 skupine« zavzamejo na Dunaju najpomembnejše strateške objekte ter organizirajo civilno upravo in policijo.

Petega aprila v poznih popoldanskih urah ni bilo nad mestom nič več opaziti zavezniških letal. Čeprav je vreme bilo vedro, To je bil znak, da je Kessovo poslanstvo uspelo.

Kess se je znova pretihotapil mimo obrambnih položajev in ko je prispel v mesto, se je po telefonu z dogovorjenim geslom javil majorju Sokolu.

Takoj nato so pripravili načrt o zasedbi strateških točk s strani zanesljivih vojakov in ofi-

cirjev. Ena izmed skupin pa bi morala vdreti celo v štab dunajskega komandanta in ga prisiliti k vdaji. Načrt pa je padel v vodo samo zato, ker se je neki sofer hvalil, kako ima njegov kapetan posebno nalogo — vdor v štab komandanta mesta. To je prišlo na ušesa nekemu zakr-njenemu nacistu, ta pa je obvestil generala, da se proti njemu pripravlja zarota.

Osumljence v generalovem štabu so takoj polovili, tri pripadnike »O-5 skupine« pa so obesili na nekem trgu v dunajskem središču.

Ko je major Sokol zvedel za aretacije, je ukazal takojšen napad na generalov štab. Bilo pa je že prepozno, ker so medtem štab okrepili z esesovci. Medtem je general že ukazal, naj pripadniki esesovskih enot zavzamejo vsa obrambna poveljstva, med njimi tudi štab majorja Sokola.

Tedaj pa so sovjetski tanki že prodrli v zahodni del mesta. Dunajčani so začeli množično razbočati bele zastave ter preganjati in zmerjati vsakega, ki so ga videli v nemški uniformi. Pripadniki »O-5 skupine« so tudi krožili po cestah in streljali na vsakega nemškega vojaka.

Medtem je Hitler ukazal dunajskemu generalu Binawu, naj z uporniki obračuna čimbolj

brutalno. Čeprav so sovjetske predhodnice bile že v dunajskih predmestjih, ki so bila v plamenih, se je general s svojim štabom še vedno zadrževal v mestnem središču.

V generalovem štabu pa le niso odkrili vseh zarotnikov. Nekemu poročniku, ki je bil tudi član »O-5 skupine«, se je posrečilo priti do novega obrambnega načrta mestnega središča in ga dostaviti majorju Sokolu.

Ko je imel načrt v svojih rokah, je major Sokol takoj krenil proti sovjetskim položajem in načrt osebno izročil generalu Tolbuhinu. Ob tej priložnosti mu je natančno pojasnil, kje so podzemni predori, po katerih lahko sovjetski vojski vdor v mestno središče, prav pred generalov štab.

Dunajska bitka je bila končana 13. aprila 1944. leta. Majorja Sokola so odredili za prvega komandanta Dunaja, toda že dva dni kasneje so ga zaprli in obtožili, da je agent zahodnih zavezničkov in kriv za neuspeh vstaje. Že je kazalo, da mu smrtna obsodba ne bo ušla. Nekaj mesecev kasneje pa so ga le spustili iz zapor.

Major Sokol še sedaj živi na Dunaju. Nekateri ga imajo za junaka, drugi ga pa napadajo, češ da je Dunaj izročil »komunistom«.

KAREL LESKOVEC

IZ ROVT V PARTIZANE

Oblekel in nahranil nas je lahko le kmet, ki je vsakokrat stal pri vežnih vratih, gledal v tla in govoril: »Nič ne jokaj, pri meni ti bo bolje, kruha bo dovolj.« Te besede so se mi zdele prazne in hladne. Kadar sem se poslavljaj od staršev, posebno od matere in od naše bajte, mi je običajno v grlu nekaj tako trdega, da nisem mogel izreči niti besedice »zbogom«. Solze so mi zalivale oči. Odhajal sem s povešeno glavo. Vedel sem, da se mi godi velika krivica, ker moram iti za pastirja, vendar zaradi tega nisem nikoli obsojal svojih staršev. Dobro sem vedel, da bi me ne dali od hiše, če bi me le mogli preživeti.

Nam otrokom so romanja za delom zapustila globoke sledove. Kljub prigovarjanju staršev, naj ne pozabimo na boga, nam te prošnje kmalu niso več segle v srce. Pretrdo nas je pestilo življenje, da bi mislili na molitve. V Rovtahu pa ljudje tiste dni niso delali drugega. Molili so, hodili k spovedi, misljonom, duhovnim vajam. Česa si duhovniki niso izmislili, da bi ljudi čimbolj zbegali. To jim je tudi uspelo. Imel sem občutek, da je v Rovtahu vsak dan več ljudi, ki bi zelo radi umrli prej, preden bodo komunisti oskrnili boga in vero.

Doma smo vsak večer molili rožni venec. Zaradi neprestane klečanja sva se z očetom prvič sprla. Tudi bratje in sestre so godrnjali, češ kar je preveč, je preveč, toda oče je imel v hiši neomajen ugled. Pregloboko je bil prepričan, da je samo to prav, kar on počne, vsaka druga stvar se mu je zdela pregrešna in celo nevarna. Zato je ob naših ugovorih, zakaj toliko molimo, s pestjo krepko udaril po mizi ali pa z dolgim težkim molitvenikom oplazil čez hrbet tistega, ki mu je ugovarjal. Oče tudi ni maral tistih svojih otrok, ki so hrepneli po boljšem življenju ali pa so se odtujevali veri, kaj še, da bi prislunili njihovim nasvetom. Celotno Italijanov se je omečilo, ko je videl v cerkvi vedno več vojakov in karabinjerjev. Nič več ni negodoval, če je kateri od njih zašel v našo bajto. Motilo ga je le, ker se ni znal z njimi pogovoriti, ni pa pozabil vsakomur povedati, da zna nemško. Materi je bilo kar prav, da oče ne more klepetati z Italijani, ker jo je zaradi njegovega vtikanja v politiko skrbelo, da ga ne bi kje kaj polomil. Oče se je namreč vse preveč veselil nemških zmag na vzhodu. Še danes se dobro spominjam njegove pripovedi, kako so komunisti v Rusiji in Španiji pobijali duhovščino. Vse, kar nam je pravil, je seveda zvedel v Domoljubu, ki ga je vedno prebral od prve do zadnje vrste. Begalo ga je le to, kako da so se znašli na prvi strani Rusi, Angleži in Amerikanci. »Najbrž je takšna božja volja,« je navadno končal.

Stari možje, kakršen je bil sosed Dolenc, velik kmet, obdan s kopicjo batarjev, ki so mu za voz drv ali oranje pomagali obdelovati posestvo, je večkrat prišel k nam na pogovor z očetom. O vsem sta bila enaki misli. Sosed Dolenc je svojo protikomunistično gorečnost pokazal tudi kasneje, saj je poslal v rovtarsko belo gardo sedem sinov in vse izgubil.

V vasi se je počasi utrdilo prepričanje, da je komunizem največje zlo za človeštvo. Bolje je, če nam gospodarijo Italijani, kot pa da bi se pripetila velika nesreča in bi nam komunisti ruzičeni.

Tudi odnosi pri nas doma so se zaostriili, največ zato, ker sem se družil z Bončevimi. Stanovali so blizu nas v na pol podrti bajti — Ivan, Pavle in sestra Slavica. Najstarejša otroka, France in Peter, sta delala v Ljubljani, oče in mati pa sta ostala v Ložanski dolini, kjer so prej vsi skupaj živeli. Mati je prišla le redko kdaj k otrokom. Z Ivanom sva se zelo sprijateljila. Vse novice, še posebno vesti o partizanih, sem zvedel prav pri Bončevih. Ivan je bil najstarejši od teh, ki so bili v Rovtahu, in je skrbel, da so se nekako pretolkli. Zbiral je staro železo ob bunkerjih, ga prevažal čez staro italijansko mejo in ga prodajal nakupovalcem, ki so takrat s takšno trgovino dobro zaslužili. Tudi divjačina mu je šla v zanke kot nikomur, prodajal jo je Italijanom. Že od konca februarja je prek brata Franca imel zvezo z Osvobodilno fronto. Tega mi seveda ni takoj zaupal. Večer za večerom sva posedala v zatohli, leseni sobi, pri majhni železni peči, ki jo je moral nenehno kuriti, da je dala vsaj malo toplote. Lesene stene so tako zevale, da se je v sobo svetlilak sneg skozi špranje povsod, kjer je ilovica odstopila. Ivan je bil dve leti starejši od mene, resen in pošten fant. Italijanov živih ni mogel videti. Kadar koli je katerega ugledal, je stisnil ustnice in potihoma dejal: »To bi ga, prekletega polentarja!«

Nekoga večera v marcu, ko sva spet sedela pri mali železni peči in je v njej bučalo, ko da jo zdaj zdaj razgnalo, sem Ivanu zaupal o svojih zvezah s partizani v Kranju. Naglo je vstal in odšel ven. Mislim, da je šel iskat kakšno skrito stvar, ker se je odločil, da mi jo pokaže. Da ima puško in municijo, sem že prej vedel in tudi kje orožje skriva, mi je bilo znano. Ko se je vrnil v sobo, se je najprej sklonil k razgreti peči, hušnil v ozeble prste in se zadovoljno nasmejal. Izpod suknjiča je potegnil bel zavitek in mi ga potisnil v roke. — Tu so partizanska poročila, je rekel. Sedela sva molče toliko časa, dokler jih nisva prebrala.

Nekaj dni nato je prišel France iz Ljubljane. Obiskala sta me na domu. Spočetka smo se pogovarjali o vsakdanjih stvareh, dokler ni posegel vmes oče in pobaral Franceta, kaj je novega po svetu. — Nič posebnega! je rekel France.

— Ali je res, kar govorijo ljudje, da se nekakšni komunisti ali partizani skrivajo po gozdovih in ubijajo poštene ljudi? Ti kaj veš o tem? je oče še naprej vrtal v Franceta.

— Oče, kar potolažite se, vse to so le govorice, je previdno odgovoril France. — Vse to si Italijani izmišljajo, da bi se ljudje bolj doma držali.

Ne vem, ali je oče Francetu verjel ali ne, toda Bončevih fantov ni maral. Kadar koli je kasneje doma pogovor nanese, nanje, je rekel: »Ti pobalini niso kaj prida.«

Da bi se lahko kaj več pogovorili, sem odšel z Bončevima na njun dom. — Spomladi bo zagrnelo, nam je z ognjem v očeh zatrdil France. Nato je vsem zabičal, naj o partizanski vstaji v Sloveniji ne zinemo nikomur besedice, posebno njegovemu bratu Pavlu ne. Pavle je imel takrat šele šestnajst let in je bil še zelo otročji in klepetav. Nekateri v Rovtahu pa so že takrat sodelovali z aktivisti Osvobodilne fronte, zato se je bilo treba paziti pred ovaduh in vsak dan bolj paziti na besede. Pavle bi se zaradi nevednosti in otroškosti lahko kje zarekel.

Rovtarski fantje se ob nedeljah nismo več zbirali po goštilnah. Kadar koli smo prišli na ples, vedno so se Italijani pomešali med nas in dekleta, da se je večkrat končalo s pretepom. Laške besede, sladke kot med, so se kdaj pa kdaj le prijele kakšnega lahkovernega in neizkušnega dekleta, to pa nam ni bilo všeč. Zato smo se zbirali na domače zabave, toda tudi nanje so večkrat prišli Italijani, seveda le tisti, ki so se poživljali na vojaščino in vojno. Takih vojakov sem precej poznal. Preklinjali so vse po vrsti, seveda le takrat, kadar so vedeli, da njihove besede ne bodo prišle višjim na ušesa. Prav te domače zabave so nas ločile od tistih fantov, ki so se zbirali okrog cerkve in so bili člani organizacije slovenskih fantov.

(NADALJEVANJE)

POJEM ELEGANCE SO KRAVATE terital
TOVARNE SVILANIT KAMNIK

Berlin in Bonn

Ko je zahodnonemška vlada z novim kanclerjem in novimi ministri začela napovedovati »novo« politiko do vzhodnoevropskih dežel, so v Berlinu te novice sprejeli zelo zadržano, celo odbijajoče. Kmalu se je tudi pokazalo, da vse vzhodnoevropske države nimajo enotnega stališča do Zvezne republike Nemčije. Toda pri vsem tem marsikomu ni bilo jasno, zakaj Nemški demokraciji republiki ni kaj dosti do »nove« politike Zvezne republike Nemčije do vzhodne Evrope, saj bi človek rekel, da bi tako bonski kot berlinski vladi moralo biti precej do tega, da zboljšata medsebojne odnose.

Odgovor na to je pred kratkim prišel iz Berlina. V velikanski Kongreshalle je bila tiskovna konferenca, na kateri je bilo dvesto pederdeset novinarjev z vseh strani sveta. Govoril je profesor Albert Norden, član SED (Sozialistischen Einheitspartei Deutschlands — Enotna nemška socialistična stranka). Profesor Albert Norden je začel nekako literarno navdahnjeno, govoreč odsekano, spretno in živčno:

»V pristaniščih in na obalah zatulijo alarm, kadar se bliža vihar. Tudi zdaj je treba zatuliti alarm, kajti na političnem nebu Zahodne Nemčije se zbirajo grozeči oblaki. Zahodnonemški imperializem, do katerega je bil svet zmerom nezaupljiv, je prešel v novo obdobje, ki ogroža mir ...«

Nato je profesor Albert Norden začel »operirati« s podatki, fotografijami, dokumenti, ki so razkrinili »novo« politiko Zvezne republike Nemčije do Vzhoda, podobno »novi« politiki Washingtona ali Vatikana. Glede na Nemško demokracijo ne republiko je problem seveda nekoliko drugačen. O tem govore dokumenti tako imenovane Sive knjige, ki razkriva delovanje zahodnonemške vlade, »vsele koalicijske«, ki trpi poleg sebe tudi novo nacistično stranko NPD.

Razgledi s 46. vzporednika

Vojna napoved Zvezne republike Nemčije Nemški demokraciji republiki. Definicija je kratka in skop, toda dopolnjujejo jo podatki. Napadnost Bonna se kaže v tem, da Zvezna republika Nemčija še zmerom vztraja pri določilih Hallsteinove doktrine, češ da je edina zakonita predstavništva Nemcev v svetu. Politiki NDR menijo, da »Straussingerjeva« (skovanka iz priimkov finančnega ministra Straussa in kanclerja Kiesingerja) ideologija zaostaja za časom, da pravzaprav potrjuje, da Zahodna Nemčija nadaljuje Hitlerjevo politiko oziroma da zanjo še ni konec druge svetovne vojne. Potemtakem je med Hitlerjevim rajhom in ZRN nekakšno pravno nadaljevanje ali nasledstvo, kar dokazujejo tudi zahteve Bonna po mejah iz l. 1937. Vodstvo Zahodne Nemčije meni, da so Nemci, ki žive v Nemški demokraciji republiki, na Češkem, Poljskem in v Sovjetski zvezi, pravno vzeto državljani Zvezne republike Nemčije ...

Posledice takšnega stališča so jasne. Mednje sodijo tudi zadnji manevri zahodnonemške vojske, ki so bili odkrito napadnega značaja. Mednje sodi težnja po ponovni uveljavitvi zasebnih posestovnikov in industrialec. Skratka, teorija o izključnem predstavništvu (po Hallsteinu) je prava teorija državljanke vojne.

»Nova« bonska politika je potemtakem le dvojna igra. Dokazi: zahodnonemški senat razlaga na šestindvajsetih straneh svoj načrt, ki naj bi iz mesta naredil središče izvalnih akcij in sabotaž. Načrt dopolnjujejo pogovori kanclerja Kiesingerja z zahodnonemskimi županom Albertom in drugimi politiki med prvimi uradnimi obiski Kiesingerja v Zahodnem Berlinu, kakor tudi sklepi februarjskega »berlinskega tedna«, ko je zahodnonemški parlament (Bundestag) zasedal v Berlinu. Sklepi so zelo resni in zbujajo zaskrbljenost v Nemški demokraciji republiki. V bistvu gre za tole:

Vlado, ministrstva in vse vodstvene organe naj bi iz Bonna preselili v Zahodni Berlin, kjer naj bi zasedal tudi Bundestag, samo da bi poudarili teorijo o »izključnem predstavništvu«.

Bundestag naj bi sprejel sklep, po katerem bi bila Zahodni Berlin in Zvezna republika še tesneje povezana.

Neposreden spopad z NDR, da bi se spremenil status quo. Začeli naj bi ravno v Zahodnem Berlinu, čeprav zaveznikom Zahodne Nemčije ni do tega, da bi kršili »mir« v Berlinu.

Propagandne akcije — kulturne, gospodarske, politične — ki naj bi bile v Zahodnem Berlinu, naj bi vzhodnoevropske dežele približale ZRN, tako da bi naposled videle v NDR oviro za dobro sodelovanje z Zahodno Nemčijo.

Vse bonske stranke naj bi začele močne propagandne in sabotažne akcije, naperjene predvsem proti NDR.

Zahodni Berlin so uradno proglasili za 11. Land (pokrajino) ZRN. Toda to še ni vse. Nemško demokracijo republiko so tudi proglasili za zahodnonemško pokrajino (za 12. Land). Profesor Albert Norden je ob tem dejal, da bi bilo bolje, ko bi proglasili Zvezno republiko Nemčijo za 51. državo ZDA ...

To naj bi bil tako imenovani »prvi val« bonske »nove« politike. »Drugi val« zadeva zahodnonemško atomsko politiko in razkriva marsikaj, česar nismo vedeli. Ze dolga leta je znano, da bi ZRN rada prišla do atomske bombe in da ji je prepoved, da bi ga imela, trn v peti. Toda motil bi se, kdor bi mislil, da se ravna po prepovedi. Tega smo pri ZRN že vajeni: samo spomnimo se, kako je Krupp izigral sklep, da mora prodati svoj koncern! In tako Zahodna Nemčija razvija svojo atomsko orožje ... V to je investirala skoraj tri milijarde mark, si zagotovila vso potrebno industrijo, pa tudi surovine. Je namreč ena največjih trgovinskih sodelavk Južnoafriške unije. V Sivi knjigi piše: obstaja atomska zarota med nacističnim južnoafriškim režimom, ki ga je OZN sklenila bojkotirati, in vlado Kiesinger-Strauss-Brandt. Rasistični režim v Južni Afriki seveda ustreza nekdanjemu Hitlerjevemu rasizmu, narobe pa ne pride niti Zvezni republiki Nemčiji. Ministri obeh držav se sestajajo, obiskujejo se industrijski in sklepaajo pogodbe, bankir Abs, ki ga imajo v ZRN za močnejšega od marsikaterega ministra, se vsako leto odpravi na daljše potovanje v Južnoafriško unijo. Posledica tako dobrih političnih odnosov je seveda tudi trgovanje. Samo lani je Južnoafriška unija uvozila iz Zahodne Nemčije za milijardo mark raznega blaga, izvozila pa vanjo — predvsem uran. Južna Afrika ima ležišča uranove rude, ki so za Kanado druga v zahodnem delu sveta. Nemčiji dobavlja uran preko firm, kakršna je na primer Krupp. Del tega urana ostane iz strateških razlogov v Južni Afriki, del ga pa Zahodna Nemčija uporablja v svoji atomski industriji.

Prvi sadovi sodelovanja med Pretorijo in Bonnom so večstopenske rakete Harp-1 in Harp-3, izdelane v Južni Afriki. Bonn dobavlja atomske reaktorje, Pretoria pa uran za bombe.

Tomu vzdušju je treba dodati še načrte za velika izvalna zborovanja Nemcev, ki so nekoč živeli v rajhu, zdaj pa so njihovi »domovi« drugod: na Poljskem, Češkoslovaškem, v Sovjetski zvezi ali NDR.

Seveda to še ni vse. Režim v Zahodni Nemčiji stremi k temu, da bi čimbolj zategnil vajeti države. V zadnjih sedmih letih so sprejeli 13 ustavnih amandmajev, samo Kiesinger pa jih je predlagal nič manj kot štirinosemdeset. Tajne službe delujejo v korist upravnega državnega aparata. Tretji oddelek uradno »skrbí za nadzorstvo nad levičarskim radikalizmom«, v resnici pa zatira demokracijo. Na drugi strani pa lahko mirno deluje nacistična stranka NPD, ki prav nič ne prikriva svojega programa in ki si je v nekaterih pokrajinah že izbojevala skupščinske predstavnike.

Namesto da bi Zahodna Nemčija ubrala pametnejšo in pri-jateljisko politiko do svoje sosedice, vztraja pri starem ali sili nazaj. Ne gre ji namreč v račun, da je NDR postala tako rekoč iz nič — če računamo, da je bil ta del Hitlerjevega rajha po vojni dosti bolj prizadet in če upoštevamo velikansko pomoč iz ZDA, ki jo je potem dobivala Zahodna Nemčija — dežela z najvišjo življenjsko ravni v vzhodni Evropi, da se je njena industrija silno razvila. Ne gre ji tudi v račun, da bi se morala pogajati s socialisti in komunisti iz NDR.

STANE IVANC

KULTURNI OBZORNİK

Pripombe na kritično oceno knjige »Z očmi, zazrtimi v svobodo«

Nasploj je zoprno odgovarjati na kritično oceno, zlasti pa še, kadar je napisana tako zviška in površno, kot je to opravil Branko Hofman ob oceni zbornika »Z očmi, zazrtimi v svobodo«. Vsakdo ima pravico do svojega lastnega mnenja, tudi do tega kritičnega, in Hofmanu ne bi zameril tudi najostrejšje ocene, če bi bil to delo opravil dostojno in vsaj s kancom spoštovanja. Tako pa v Knjižni polici št. 6 beremo nekaj, kar je sestavljeno iz uvodnih fraz, naštevajna (nekaterih) avtorjev in ciničnega zaključka. Članek, da ga tako imenujemo, je šolski primer pristranskega poročanja in, oprostite mi besede, nečednega zavijanja resnice.

Recenzent se spotika ob izbiri avtorjev, ki so v zborniku zastopani in se sprašuje, zakaj ni nekje, vsaj v uvodu, razloženo, kakšni kriteriji so bili odločilni pri izbiri avtorjev oziroma pri oceni sestavkov. Priznam da sem premišljeval o tem, da bi knjižni pisatelji sprejeli besede, v kateri bi razložili potek izbiranja, vendar se navezovanje na takšen zapis nisem odločil, ker se mi je zdelo, da sta uvodna študija in zbrano gradivo dovolj ilustrativna, da ne potrebujeta nobenega posebnega komentarja. Kot vse kaže, pa ni tako, in je potrebno za tiste, ki jim zbornik v svoji kompoziciji ni dovolj pregleden, in še zlasti za tiste, ki so zbornik morda samo napadali, da si včasih po službeni dolžnosti bežno ogledajo vse tisto, kar je tam napisano o kate-ceti revščini, pridružitve, poslušnosti, ki naj bi bili tudi odgovor na Hofmanovo »poročanje«.

V uvodni študiji (ki je bila prej že tudi objavljena v reviji Problemi), sem skušal kritično prikazati podobo slovenskega leposlovnega snovanja s tematiko, ali pa vsaj z motivom koncentracijskega taborišča. Prebral sem in obelodan medvojno in povojno tovrstno literarno zetje, in se preko temeljite analize pripeljal do določenih zaključkov. Domisljam si, da sem opravi (po obsegu in pomenu) veliko delo, saj sem v štirih letih raziskovalnega dela iz nešteti drobcev sestavil prikaz nekega zgodovinskega literarnega snovanja, ki ga je rodilo srečanje slovenskega človeka s peklo koncentracijskega taborišča. V svoji študiji pa se nisem ustavljal le ob karakterizaciji in presoji literarnih sestavkov, temveč sem spre-

govoril tudi o okoliščinah, v katerih je nastajala ta literatura, med drugim tudi o duhovni klimi na Slovenskem, ki je bila leta po vojni prav neugodna za rast in uveljavljanje tovrstne literarne produkcije. Koncentracijska taborišča so pač bila v predstavi nekaterih naših ljudi, kjer so se jednaki za kosček kruha in skledo juhe zapisovali in prodajali hudu fasizma in nacizma, da so bili marsikoga težko prepričati, da so živeli za bodočo in z električnim tokom napolnjeno žico tudi junaki, ki niso klonili, ki so po svoje in to v najstrašnejših okoliščinah bili svoj boj proti fasizmu, proti zločinu in nemoralu, in umirali nezmišljeni, kot sem to zapisal v naslov zbornika »Z očmi, zazrtimi v svobodo«. Recenzent Branko Hofman bi morda lahko nekaj od teh mojih prizadevanj opazil in o uvodni študiji spregovoril več kakor dve, tri besede. Prepričan sem, da je ta študija, ki ima pač tudi svoje pomanjklivosti, vendar dokument, mimo katerega ne bo mogel noben literarni zgodovinar, in je moj zapis poleg drugega tudi pričevanje o čudnih razpotjih našega časa in o predsodkih, ki so izkrivili prenekatere resnice naše revolucije. Res pa je, da je marsikomu pri nas še danes nelagodno pri srcu, kadar je govora o koncentracijskih taboriščih oziroma o nekdanjih taboriščnih in zato najbrž Hofmanu niti ne smem zameriti njegovega molka. Kar mu resnično štelem v zlo, je le pristransko poročanje o izbiri in razporeditvi literarnih prispevkov v zborniku, s tem v zvezi mi namreč očita pristranost oziroma »zasebniške aspiracije«.

Občutek imam, da si Hofman zbornika sploh ni podrobneje ogledal, kajti sicer bi bil skoraj moral opaziti (in to v recenziji tudi povedati), da je zbornik razdeljen na šest ciklov, da so posamezni ciklusi tematsko zaključeni, da je vse gradivo podrejeno nekemu enotnemu konceptu in da se skozi vso knjigo vztrajno prepletata vsebinska in časovna komponenta. Jasno je, da sem iz obilice gradiva posamezne prispevke odbral izrazito po estetskih kriterijih, torej literarno kritično. Iz tistega, kar se mi je tako nudilo, pa sem, ob poudarjanju posameznih elementov (opisi življenja v taborišču, upor, smrt, umetnik in taborišče ...) celotno gradivo poskušal tako razporediti, da sem jeni-ka pospremil od njegovega vstopa v taborišče preko vseh postaj neprijetnosti, ki jih je moral preživeti in še skozi dneve svobode v današnji dan. Zato sem na začetek postavil znano Grudnovo pesem »Pregnanec« (V skupnih verigah, pripeti z obroči, mračni gredo kakor val mrmrajoči ...), medtem ko sem za-

ključil s Cenetom Vipotnikom; njegova preudovita »Pesem svitanca« se mi je zdela primeren optimistični akord na kraju tega hudega pričevanja (... kar je velikega, rodi trpljenje, zbežite sence, vzdri čisti dan!).

Moj izbor je seveda subjektiven, saj sem se navezaval tudi na podpis kot avtor, kljub temu pa sem mnenja, zdaj ko imam temeljit vpogled čez vso v poštev prihajajočo literaturo, da sem izmed dobrega odbral precej najboljšega. Res pa je, da me je omejeval od založbe določeni obseg, sicer bi bil še prav rad uvrstil kakšno Prežihovo, Pahorjevo ali Kraljevo novelo, morda kakšno Krakarjevo ali Vipotnikovo pesem. Toda v tem primeru bi prišlo bolj do kvantitativne kot do kvalitativne razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem biti pravičen do raznih slogov in šol in je tako seveda prišlo do velikih razlik od Voukove dokumentaristične in zanesljive razširitve. Marsikoga, ki ga sicer v spremni študiji podrobneje obravnavam, pa nisem uvrstil, ker mi ni, po omenjenih kriterijih, ustrejal. Skušal sem

RAZMIŠLJANJE O PARTIZANSKI PESMI

Ni si zaslužila usode pastorkе!

»Prisluhnimo ji s pošteno mislijo, s poštenim srcem in partizanska pesem bo nadaljevala svoje poslanstvo, vzgajala in plemenitila...«

Ni dolgo tega, ko smo ob izidu prve plošče partizanske umetne pesmi zapisali te besede. Takrat le skromna želja je sedaj prerasla v zaskrbljujočo radovednost, v kolikšni meri in v kaki obliki posredujemo to edinstveno kulturno dediščino narodnoosvobodilne borbe.

Dobro vemo, kako trnova je bila pot partizanske glasbene ustvarjalnosti. Trnova zato, ker v tem kristalno čistem biseru ni bilo nič lažnivega in ne narejenega. Bila je to pesem, ki ni zakrivala življenja, ne olepšavala, ni ga zavijala v tančice nerazumljivosti in banalnosti. Pokazala je in to kako glasno, v vsej njegovi resničnosti. Bila je tudi pogumna, saj je nemalokrat pogledala iz oči v oči tudi

zanskih skladateljev nismo našli med njimi.

In tako bodo naši otroci opeharjeni za to svetlo pesem hrepenenja po lepoti in sreči domovine, ki bi lahko — pravilno in kvalitetno predstavljena, osvaja mlada srca bolj kakor beseda. V razvojni poti njihove duševnosti bo ostala vrzel, ki jo kasneje še tako skrbno pripravljen koncert ali televizijska ali radijska oddaja s to tematiko ne bo zapolnila. In tako bo pred našimi očmi in z našo pomočjo odrasla generacija za generacijo, ki ji partizanska pesem sicer ne bo tuja, ne bo pa postala eden izmed njenih vzorov in njena notranja potreba...

Ni je težko vzljubiti, ni je tako čudovita. Le pozorno po-

Partizanskega invalidskega pevskega zbora, ki so nastale v času NOB, pa posnetke zbora Srečka Kosovele in pomožnega radijskega komornega zbora pod vodstvom Rada Simonitija. Iz te zakladnice črpa svoj program za redne dvajsetminutne oddaje »Pesmi borbe in dela«, ki so na sporedu vsako nedeljo. (Med arhivskimi posnetki smo zasledili tudi posnetke pesmi, ki so jih na mitingih prepevale sestre Kacin, pokojni Jože Tiran in še in še. Posnetki so slabi, imajo le še vrednost kot zgodovinski dokument in jih nameravamo odstopiti v nadaljnje čuvanje Muzeju narodne osvoboditve v Ljubljani.) Poleg omenjenih oddaj se vrstijo posebne oddaje partizanske pesmi v času pri-

razmišljanju o partizanski pesmi prišli do Partizanskega invalidskega pevskega zbora, tega neumornega 87-članskega vokalnega ansambla, ki ima širjenje partizanske pesmi za svojo temeljno nalogo in ki se zaveda pomembnosti svojega poslanstva. — Naša reprezentativna ansambla, katerih sloves sega prek mej naše ožje domovine, Slovenski oktet in Akademski pevski zbor »Tone Tomšič«, menda mislita, da je partizanska pesem izključno »privilegij« PIPZ in amaterskih ansamblov. V svoj koncertni program — to velja predvsem za Slovenski oktet (akademski pevski zbor se baje načrtno ne ukvarja s partizansko pesmijo) vključuje partizansko pesem le, če je le-ta izrecno naročena!

Skrbno in z ljubeznijo se člani PIPZ pripravljajo na vsak nastop. Partizanski pesmi niso dali le vseh svojih idealov in hotenj, marsikomu izmed njih pomeni ta pesem življenje... in jim to ni težko. V letu 1966 so imeli 44 nastopov, od tega 11 celovečernih koncertov, 10 mladinskih koncertov, 10 drugih manjših nastopov, 4 snemanja pri RTV in 9 pogrebnih svečanosti. Prav zdaj se mrzlično pripravljajo za pot v Bolgarijo... Pridno skrbje tudi za pomlajevanje svojega zbora, najmlajši član ima dvajset let. Z nasveti, z notami pomagajo tudi novoustanovljenima ansambloma v Mariboru in Ajdovščini, ki sta pričela na pobudo Komisije za obujanje tradicij pri predsedstvu ZZZ NOV Slovenije načrtno gojiti partizanske pesmi. To sta moški pevski zbor »Partizan« in bivši pevski zbor »Lipac«, ki se je preimenoval v zbor »Srečka Kosovele«.

S tem našim Partizanskim invalidskim pevskim zborom naj nam z ramo ob rami zapoje umetno partizansko pesem v novi, praznični obleki Slovenski oktet, mladinske partizanske pesmi naj nam pogostje zažrgoli otroški zbor RTV Ljubljana pod vodstvom Janeza Kuharja, partizanski samospeli naj zaidejo v repertoar naših vrhunskih solistov, množična partizanska pesem naj zadoni tudi v koncertni interpretaciji akademskega pevskega zbora »Tone Tomšič«... Pesmi kot so »Počiva jezero v tihoti«, »Na oknu glej obrazek blede« in druge, pa naj nas popeljejo v jutranjih glasbenih radijskih oddajah v nov dan...

Potešili smo radovednost, skrb pa je ostala. Bo partizansko pesem naš čas pregazil in s tem vse njene svetle ideale, ali pa jo bo skrbno negoval, da bo zadonela še s čistjšim glasom? Čeprav skromna, je pošteno zaslužila dostojno mesto v naši glasbeni kulturi, ne da bi zanj molodovala. Morala bi — zahteva, ki terjaja prepogojen odgovor odgovornih — ostati to, kar je bila in kar je, ena najzastavejših branilcev človeške kulture visokih moralnih kvalit, in ne samo muzejski dokument, ki ga spoštujemo!

Milena Strajnar

tistim, ki so takrat jemali ljudem pravico do sreče.

Partizani so jo peli vedno in povsod, utrujenost jim je dajala nove ognjevitosti, hvaležnost poslušalcev moč...

Revolucionarne pesmi, ki jih je narodnoosvobodilna borba posvojila, umetne zborovske pesmi, mladinska partizanska pesem, partizanski samospeli skladateljev Karla Pahorja, Marjana Kozine, Cirila Cvetka, Radovana Gobca, Pavla Šivica, Janeza Kuharja, Jožeta Skrinarja, Antona Lavriha, Filipa Bernarda, Bojana Cvetka in drugih, so tako prodrele v sleherni kotiček naše domovine; povsod so bile gostoljubno sprejete, čeprav jih je spremljala nevarnost.

In kako danes sprejemamo tega nepokvarjenega otroka revolucije, ki so mu tuje vse modne muhe, ki se ne prilagaja skomercializiranemu času prenasledenosti in idejne utrujenosti?

Pobrskali smo po programih nekaterih institucij, predvsem kulturnih — kot nam je pač dopuštal čas — ki bi lahko največ prispevale k popularizaciji partizanske glasbene ustvarjalnosti.

Solstvo. Tu bi se morali najbolj tekočutno lotiti te naloge.

Pregledali smo učni program za šolsko leto 1966/67. V navodilih omenja partizansko pesem takole: »Poleg slovenskih ljudskih in umetnih pesmi ter pesmi iz NOB in povojne graditve, naj obsega izbor tudi ljudske in umetne pesmi drugih narodov (jugoslovanskih in tujih) ter pesmi glasbenih mojstrov.« Navodilo, ki obvezuje le moralno in je njegovo izvajanje v praksi odvisno le od pripravljenosti oziroma dobre volje posameznih glasbenih pedagogov. Kaj lahko se torej zgodi, da partizanske pesmi v okviru učnega programa ne bomo slišali ne v osemletkah ne v gimnazijah. Pri obravnavanju posameznih vrst glasbene vzgoje, to je pri zborovskem petju in spoznavanju glasbene kulture, partizanska pesem ni niti omenjena. Samo tole nji lahko preberemo: »Obravnavati je treba svetovno in domačo glasbeno ustvarjalnost od renesance dalje, življenje in delo pomembnih skladateljev (Bach, Debussyja, Chopina, Beethovna..., Adamiča, Rajkoviča, Kogojca, Osterca). Imen partizanske pesmi ni omenjeno.«

ramo prisluhniti, saj iz nje tako nezadržno odmeva glas tiste domovine, ki jo vse premalo poznamo. Domovine, ki je terjala velikanske žrtve, hkrati pa razkošno razdajala svojo neizmerno lepoto. Mahoma občutiti neko notranjo napetost, ožotnost in nebrzdano veselje ob zavesti spoznanja, da si človek in da veš, kje ti je mesto. Prav v tem je tista velika, lahko bi dejali čudodelna moč, ki smo jo pri šolski vzgoji hoteli ali nehoteli prezrti.

Tisti, ki krojijo program naše televizije, ki je kot nova oblika množičnega komuniciranja zavzela pomembno mesto v našem javnem življenju, so se začeli zavedati, da partizanske pesmi ne gre zapostavljati. Na njenih ekranih teče skrbno pripravljena koncertna serija partizanske pesmi »Hej tovariš, priložnostno posnete oddaje s Partizanskim invalidskim pevskim zborom in pred kratkim smo videli samostojno oddajo z naslovom »Počiva jezero v tihoti...« Pri slednji, idejno sicer zelo zanimivi oddaji, smo pogršali malo več kritičnega komentarja. (Mimogrede: odlično oddajo »Lirika upora« so morali na številne želje poslušalcev ponoviti v nedeljskem televizijskem programu. Dokaz, da je partizanska tematika še vedno živa in tvorila!) — Partizanska pesem bi morala biti tudi nepogrešljiv sestavni del šolskih televizijskih oddaj. Program obsega letno 38 oddaj, partizanski pesmi ne bo izmed teh posvečena niti ena. Oddajama s partizansko tematiko »Sopek za tovarišico Nadco«, to je bil razgovor s partizansko učiteljico, in »Po poteh 14. divizije«, je bila le obrobno dopolnilo, spremljava. Zanimalo nas je, kdo odobrava oziroma kdo je pokrovitelj šolskega televizijskega programa. Odgovor: strokovna komisija pri republikanskem sekretariatu za solstvo! — V kulturni panorami in kulturnem obzorju, ki spadata v redni program — če izvajamo pogovor redaktorja Kulturne panorame s tovarišico Bogdano Stritarjevo ob izidu prve plošče partizanske umetne pesmi, ki je bil zgolj registratorski — o partizanski glasbeni ustvarjalnosti niso spregovorili.

Štebno urejen radijski arhiv ima posnete majone vse pesmi

godnih proslav, ob državnih praznikih; tako bodo na primer 2. maja na prvem programu ob 17.15 delavske in partizanske pesmi z vsega sveta.

Zakaj je partizanska pesem zapostavljena na drugem radijskem programu? Zakaj je ne vključujemo v program — vsaj tu in tam — izven strogo za to določenih ur? Kampanjsko predvajanje partizanske pesmi ob državnih praznikih deluje vsiljivo in sami priljubljenosti pesmi bolj škoduje kot koristi! Tako se pri poslušanju radijskih oddaj žal ne moremo znebiti občutka, da njih predvajanju v dobronji meri botruje formalen dolg do preteklosti...

In tako smo v tem našem skromnem pomenkovanju in

Vlado Strugar: Osvobodilna vojna v Jugoslaviji

Med knjigami, ki so zadnji čas izšle pri zavodu »Borec«, je tudi nad 300 strani obsegajoče delo s tem naslovom, opremljeno z zemljevidi in risbami.

Če hočemo bralca seznaniti z delom, ga moramo tudi s pisem: Vlado Strugar, rojen 1922 na Cerklinu v Črni gori, pred vojno končal četinsko gimnazijo, bil v NOV od 1941, nazadnje kot komisar inženirske brigade NOV pri vrhovnem štabu. Po vojni aktivni oficir, nazadnje polkovnik, znanstveni sodelavec Vojno-zgodovinskega inštituta v Beogradu. Razen »Osvobodilne vojne v Jugoslaviji«, napisane za Nemško vojaško založbo v NDR, je napisal več vojnogodovinskih razprav, razprav iz politične zgodovine zadnjega stoletja, zlasti o socialni demokraciji, lotil pa se je tudi že leposlovja.

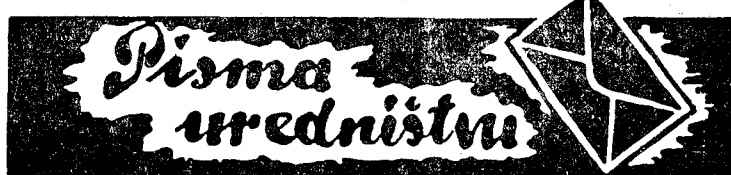
Pisec je svoje delo razdelil po zaporednih poglavjih. V uvodu slika politično in gospodarsko stanje v stari Jugoslaviji, razvoj KP in aprilsko vojno leta 1941. Sledi poglavje o uvajanju okupacijskega režima in o začetkih vstaje, pa tudi o reakciji okupatorjev in begunske vlade v Londonu, organizaciji enot NOV in porajanju »revolucionarne oblasti«. V drugem delu opisuje razmah vstaje v letu 1942, ki ga imenuje »prelomno«, nastanek divizij in korpusov ter ustanovitev vrhovnega političnega predstavni-

štva (AVNOJ), konča pa z bitko na Sutjeski maja in junija 1943. Sledi tretji del, ki zajema razdobje od julija 1943 pa do nemškega napada na Drvar maja 1944 in preračanja AVNOJ v zakonodajno skupščino. Zadnji del pa obsega časovno razdobje od junija 1944 do konca vojne, torej osvoboditev Srbije, nato pa še ostalih delov Jugoslavije.

V knjigi je tudi »Sinhrono-optični pregled«, kjer bo bralec našel zapisane po časovnem zaporedju po mesecih in letih najprej vse važnejše dogodke, ki se nanašajo na vso Jugoslavijo, pa tudi na posamezne republike. Začnejo se z aprilom 1941, končajo pa z novembrom 1945, ko je bila uradno proglašena republika v rezultatu volilne zmage Ljudske fronte. Na 12 straneh je seznam virov, iz katerih je avtor črpal gradivo in podatke, sledi mu register zemljepisnih imen in nazivov vojaških enot, ki jih omenja, kazalo in 9 priloženih zemljevidov.

V knjigi je nekaj podatkov, ki jih bodo bralci najbrž iz nje prvič zvedeli. To velja zlasti za številke o zavezniški pomoči naši NOV, tako s sovjetske strani kot z Zahoda.

Pisec je očitno imel namen napisati dokaj poljudno delo o osvobodilni vojni, predvsem za tujce, ki ne poznajo vseh podrobnosti. Pri tem je precej

Še enkrat »PONIKVANI SE ZNAJO ORATI«

Sem ljubitelj resnice in ne morem si kaj, da se vam ne bi oglašil ob članku »Ponikvani se znajo orati ledino«, ki je izhajal v »TV 15« v nadaljevanjih. Sestavek je namreč napisan kot roman, ali bolje, kot pravljica. Ako se je pisec odločil za slednje, naj ne bi omenjal imen in priimkov; ako pa je hotel napraviti dokument, bi moral biti natančen.

Zakaj se pisec ni najprej obrnil na predsednika ZB, čeprav je bil slednji takrat še zelo mlad in stvari dobro pozna? Družine, ki so organizirano delale za NOB, domala niso omenjene. V Podkrajju so bile družine, ki so se spomladi 1943 povežale s prvoborcem Izakom in njegovim spremljevalcem Dušanom. Novembra 1943 se jima je pridružil še Janko. V Stebovniku so prvič videli partizane ob ličkanju koruze jeseni 1943, ko je bilo zbranih mnogo ljudi. Od takrat naprej se je povežalo še več družin iz Podkrajja in Stebovnika. Ponikva se je vključila v NOB šele pozimi 1943 ter pretežno spomladi 1944.

Pisec nadalje navaja, da je bil sekretar šaleškega okrožja Janko Terdev. To ni res, kajti sekretar je bil v letu 1943 Stane Ilc — Kristof, ki je leta 1944 padel v Lukovici. Nasledil ga je Tone Ulih — Kristl, ki je ostal na tem položaju do svobode.

Na Ponikvi naj bi bile že septembra 1943 čevljarke delavnice in klavnice za Tomšičevo in VDV brigado. Menim, da bi moralo biti vsakomur takoj jasno, da to ni res. Tomšičeva brigada je prišla na Stajersko v sestavi 14. divizije februarja 1944 in bila hude borbe z Nemci pri Vitanju in na Paškem Kozjaku. Brigada VDV pa je bila ustanovljena mnogo pozneje.

Ker je na Ponikvi več družin z imenom Jezernik, ne vem, kdo je piscu članka dajal informacije. Vem pa, da je neki tovariš delal po vojni v raznih odborih, še leta 1944 pa so se partizani skrivali pred njim. To mi je ob odkritju spomenika zaupal neki partizan — domačin. Nič ni čudnega, če si danes nekateri visoko pripenjajo medalje, kot je rekla partizanka, ki je omenjena v članku.

Družin v Stebovniku in Podkrajju, ki so z narodnoosvobodilnim gibanjem sodelovale že leta 1943, ne navajam, ker se pač tudi piscu to ni zdelo vredno. Ako pa bi jih kdo le rad poznal, mu jih lahko naštejemo vse po vrsti.

Ubogi Podkraj! Kot majhen zaselek je dal mnogo žrtev za NOB, pa ni omenjen niti v knjigi »Saleška v borbi« niti zdaj, ko pišejo o Ponikvi, kamor zdaj Podkraj spada.

Jožica Petrič — Kos

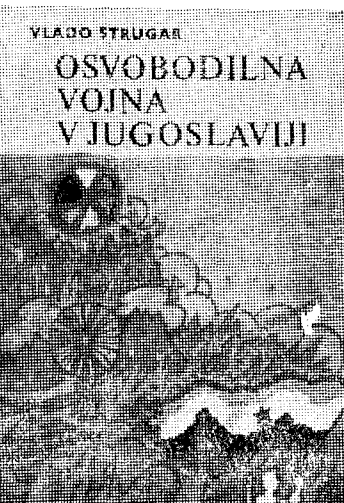
Mnenje k »NA BOHORJU JE BILA BOLNICA«

Oglašam se v zvezi s člankom »Na Bohorju je bila bolnica«, objavljenim v 14. številki »TV 15«, ki ga je napisal Mihael Zmavc. Ne morem se strinjati z omenjenim prispevkom, ker nekdanji ranjenci le ne morejo nastanka bolnice opisati tako, kot bi ga mogel takratni komandant Kozjanskega odreda. Prav bi bilo, ko bi se pisec obrnil na Franca Mazovca-Rista, takratnega komandanta in ne komandanta 2. čete, kot pravi avtor članka. Omenjeni tovariš je prvi uporabljal prostor kasnejše bolnišnice za taborišče, ko je bil bataljon na Bohorju. O bolnici pa bi lahko mnogo več povedali Marjan Jerin iz Celja, Alojz Zupanc-Tine iz Lošč pod Bohorjem, ki je edini vedel za bolnico, in drugi.

Kot takratni komandir bolnice bi povedal še to, da je bolnica nastala v naglici, brez zdravil in hrane. Objubljeno je bilo, da pride naslednjega dne zdravnik, katerega pa smo na domeniem mestu zamenjali čakali. Ves čas obstoja bolnišnice smo bili brez zdravnikov. Glede prehrane in ostalega materiala je bilo rečeno, da je vse urejeno s političnimi delavci okraja in okrožja, v resnici pa o tem ni nihče ničesar vedel in so to ugotovili šele na sestanku z njimi. Objubljena pomoč je pričela prihajati šele čez mesec dni.

Milan Alič

POJEM ELEGANCE SO KRAVATE terital TOVARNE SVILANIT KAMNIK

volji sovražnika, v zadnjem pa po naši volji, ki je šlo za osvoboditev delov države.

Zaradi razdrobljenosti, lahko bi rekel mozaičnega značaja naše osvobodilne vojne, je bilo piscu skoraj nemogoče ali vsaj zelo težko opisati vse značilnosti po posameznih delih države in se izogniti posploševanju.

Naše bralce bo spet najbrž zanimalo Strugarjevo opisovanje NOB v Sloveniji. Lahko rečem, da je ravno zaradi slovenske bolj partizanske vojne in v zvezi s tem tudi razdrobljenosti morda najbolj posplošeno in pomanjkljivo. Gradiva, ki se neposredno nanaša na razdobje po okupaciji: Jugoslavije aprila 1941, pa do proglasitve republike novembra 1945, je približno 240 strani. O Sloveniji piše, če seštejemo vse strnjene opise nad pol strani, na 8 straneh. To je vsekakor premalo! Vprašanje je, zakaj je pisec naredil to napako, ki pri piscih, ki so zrasli okoli Vojnogodovinskega inštituta in ki torej mislijo ter presojajo dogodke bolj po vojaško ter delujejo iz središča države, ni nova in ne tako redka? Brez dvoma gre za nerazumevanje in pomanjkljivost, ki jima botrujeta prenamajna povezava te znanstvene ustanove z republiškimi središči, pa tudi pomanjkanje usklajevanja pogledov na vojno iz časov NOB in sodobnosti, ki nam je z Vietnamom in Alžirrom dala nova spoznanja o teritorialni vojni.

MP

Zbor nekdanjih »Buchenwaldčanov«

Dne 16. aprila, nekaj dni po 22. obletnici upora in osvoboditve nemškega nacističnega koncentracijskega taborišča Buchenwald, so se preživeli jugoslovanski interniranci zbrali v Metliki.

Najprej so imeli majhno zakusko, dve mladinki v narodnih nošah sta jih pogostili s kruhom in soljo, nato pa so položili venec k spomeniku padlim borcem ter si ogledali spominsko razstavo v Belokranjskem muzeju v Metliki.

Razstava je bila resnično bogata, na njej so razstavili precej doslej neznanega dokumentarnega gradiva iz Buchenwalda.

Prvih pet jugoslovanskih državljanov je prišlo v to taborišče že avgusta 1941 iz Begunj. Kasneje so se tamkaj znašli mnogi interniranci in jetniki iz italijanskih ječ ter taborišč, ki so jih nacisti zajeli na poti v domovino ali pa so jih fašistični ječarji izročili Nemcem. Zato je bilo poleg Slovencev iz vseh pokrajin tudi precej Dalmatincev in nekaj Črnogorcev, ki so podobno kot Slovenci bili po italijanskih ječah ter taboriščih. Nekaj je bilo tudi Zagrebčanov in Srbov, ki so jih ujele nemške čete kot borce NOV.

Po delnih podatkih je šlo skozi Buchenwald 607 Jugoslo-

ovskih iz tujine. Na zboru pa je nastopil gost, koroški Slovenec, ki je bil v Buchenwaldu že od leta 1939 in nosil zelo nizko številko.

Precej so razpravljali tudi o publicistiki o taborišču Buchenwald. Ugotovili so, da je razmeroma še zelo malo napisanega in navajali vzroke za to. V Beogradu pripravljajo zbornik o nacističnih taboriščih v dveh delih, v katerem naj bi bilo tudi

gradivo o Buchenwaldu, če se bodo pogodili za objavo nekaj člankov.

Pri zveznem odboru ZZB deluje samo komisija za internirance, deportirance in vojne ujetnike. Zdej naj bi ustanovili še komiteje za posamezna taborišča. V mednarodnih merilih jih deluje šest.

Posebno vprašanje, ki so o njem razpravljali, je zahteva po ponovnem obravnavanju krivde

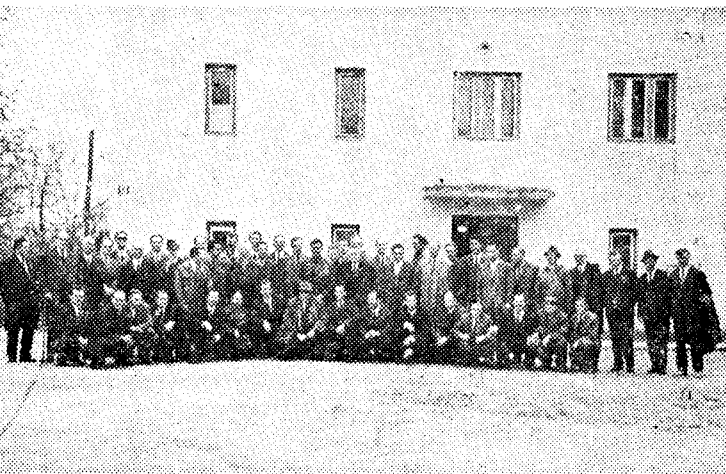
ali nekrivde dveh vodilnih tovarišev iz Buchenwalda, ki sta bila obsojena zaradi domnevnega izdajstva. Preživeli so enotni v svojem mnenju, da ta dva tovariša nista bila kriva in da jima je treba vrniti dobro ime. Zadevo naj bi rešili pristojni organi.

Sprejeli so resolucijo, v kateri pozdravljajo vse protifašistične borce in internirance, med njimi tudi borce NOV. Zahtevajo kaznovanje nacističnih zločincev, obsojajo obnovo fašizma, ameriško agresijo v Vietnamu, četniške, ustaške in belogardistične ostanke in belogardistično ZRN, ki noče urediti vprašanja odškodnine žrtvam fašizma iz Jugoslavije. Podpirajo naše politično in državno vodstvo v naporih za uspešno izvedbo reforme, obsojajo pojave nacionalizma in šovinizma ter zahtevajo priznanje svoje odporiške organizacije kot protifašistične in borbene.

Precej so tudi razpravljali o odškodnini, ki bi jo morala plačati zvezna republika Nemčija, ki pa se izmika in zavlačuje.

(Ob koncu še nekaj o skupnem kosilu! Gostišče Vinomer je ceno zanj močno zaslilo, veliko bolj, kot bi jo zasili kje drugje...)

MP

»BUCHENWALDČANI«, ZBRANI V VINOMERU V BELI KRAJINI

Obisk pri komandantu kurirjev

Tovariša Staneta Cuznarja sem obiskal v podjetju, kjer je direktor; sprejel me je v lepo opremljeni pisarni, tajnica je prinesla črno kavo in pelinkovec, nato pa se je najin razgovor začel odvijati po utečenih kolesnicah. Stane se je rodil v Vranovičih pri Črnomlju. Obiskoval je gimnazijo, potem pa je bil delavec pri gradnji železnice Črnomelj—Vrbovsko, kate-

tere naspil in mostovi se zdaj stršijo po Beli krajini. Je član KP od 1940 in partizan od 1941. Eden izmed kurirskih veteranov, saj je že decembra 1942 postal kurir na bodoči »TV 8« v Beli krajini, do kapitulacije Italije je bil že komandir, po kapitulaciji pa komandant vseh dolenskih TV postaj. Marca 1944 so ga postavili za komandanta kurirskega sektorja Stajerske in Koroške. Proti koncu vojne pa je bil načelnik narodne zaščite za Stajersko...

Potem pa o partizanskih časih, posebno še o kurirjih...

Poslali so ga na Stajersko, da bi tamkaj naredil »red«. Toda tam je ugotovil, da to ni potrebno. Na Dolenskem niso poznali razmer na Stajerskem in so bili zato prepričani, da je tam anarhija, nekakšen partizanski divji zahod. Niso še vedeli, kakšen polet je pri naših ljudeh sprožil pohod 14. divizije.

Cuznar je šel na pot z 18 tovariši, da bi organiziral kurir-

ske službo. Že prej so imeli na Stajerskem nekaj. Prva linija je potekala iz vasi na Moravskem proti Kozjanskemu in dalje na Hrvaško, druga proti Gorenjski, tretja pa proti Pohorju. Tudi čez Savo je bila zveza, vendar samo na enem kraju, pri Liti.

Pod Cuznarjevo »vlado« so upostavili čez Savo še dve zvezi, eno nekje pri Sevnici, drugo pa nižje, nekje pri Krškem in Brezicah. Že prej je odšel na Koroško tovariš Lugi in kmalu je ujela Stajerska mreža zvezo s Koroško. Zveze z Gorenjsko so se tudi uredile in Primorcem ni bilo treba potovati samo mimo Postojne in na Čabar, če so hoteli na Dolensko. Lahko so šli tudi na Gorenjsko, od tam na Stajersko in na Dolensko.

Cuznar je usmeril razvoj linij tudi na Pohorje, ustvaril povezavo z Mariborom in čez Dravo pri Selnici, kjer je bil stik s partizani na Kobanskem.

Posebno važne so bile zveze čez Dravo. Do Ptujja je bila zveza prek Kozjanskega, mimo Boča in Konjic pa prek Pohorja. Prva kurirska postaja je bila na levem, druga pa na desnem bregu Drave. Posebno postaja v Slovenskih goricah je imela

važno nalogo: vzdrževati stike s Prekmurjem.

Navadno je bilo tako: najprej so ta in ta kraj »obdelali« aktivisti, potem je tja prišla vojska, nazadnje pa so organizirali še kurirske službe. Toda na Stajerskem je bilo marsikaj drugače. Najprej so prišli kurirji, nato so se pojavili aktivisti in nazadnje vojska.

Cuznar je dobil le malo ljudi, druge je moral najti sam in jih izuriti. Zato je skoraj stalno samo potoval, le malo se je zadrževal v štabu.

In sedanost: Kurirji so še vedno »družno ljudstvo«. Prvi so se začeli zbirati v okviru ZB, šele kasneje so nastali odbori brigad in odredov. Dvanajst let je minilo od takrat. Maks Burger ima za to velike zasluge.

Kurirska družba še traja... Medtem ko sem govoril, se je pri Cuznarju zbralo nekaj nekdanjih kurirjev, in če bi imel kaj več časa, bi jih poslušal, ko so pripovedovali partizanske zgodbe.

Tako pa upam, da jih bom poslušal na zboru kurirjev na Borlu, ki bo prvo majsko soboto in nedeljo.

MP

POJEM ELEGANCE SO KRAVATE terital
TOVARNE SVILANIT KAMNIK

vanov. Ti so najprej imeli organiziran nekakšen »koletiv« za delitev hrane in medsebojno pomoč. Razen 47 so bili vsi člani KP. Ta »koletiv« je počasi prerasel v politično organizacijo, ta pa v vojaško. Jugoslovani so imeli kar 16 borbenih skupin. Sovjetskih civilnih jetnikov je bilo okoli 10.000, pa so imeli samo 22 takih skupin. To dokazuje, kako borbeni so bili Jugoslovani tudi v tem kraju groze.

Iz Metlike so šli bivši interniranci — bilo jih je približno 60, razen tega pa je prišlo še precej članov ožjih družin — v Vinomer, kjer so imeli delovni sestanek ter kosilo.

Na delovnem sestanku so razpravljali o delu mednarodnega komiteja Buchenwald. Leta 1970 bo 25. obletnica osvoboditve. Že zdaj bodo začeli zbirati sredstva, da bodo z njimi omogočili obisk taborišča revnejšim članom. Izbrali so tudi stalni odbor, ki bo opravljal organizacijske posle od enega zbora do drugega.

Poročevalec je govoril tudi o delu mednarodnega komiteja in

Popis internirancev taborišča Flossenbürg

Člani komiteja, ki so bili izvoljeni na srečanju v Kranju, se za-večajo, da so prevzeli odgovorno nalogo, če bodo izgotovili res natančen pregled zapornikov in umrlih v tem taborišču ter pobitih med evakuacijo. Minila je dolga vrsta let in v spominu posameznika ostanejo le najožji znanci. Vsi člani komiteja so že dobili prepise dosedanjih seznamov, v katerih je 115 preživelih internirancev in 38 umrlih v taborišču ter pobitih med evakuacijo. Vemo pa, da je bilo tu krajšo ali daljšo dobo do 700 Slovencev in da jih je pomrlo od oslabelosti veliko več, kot pa prikazuje dosedanj seznam, ki je bil zelo pomanjkljivo napravljen.

Do septembra 1943 je bilo tu le manjše število naših rojakov, morda okoli 50, konec tega meseca pa je

prišla velika skupina iz italijanskih taborišč in prve dni oktobra skupina iz Dachaua. Nato so prihajali še vse leto 1944 in še v letu 1945 posamezniki in manjše skupine naših rojakov.

Komite je poslal nekaterim združenjem borcev NOV na Primorskem dopise, v katerih jih prosi, da pregledajo svoje kartoteke in ugotovijo, kateri interniranci z njihovega območja so bili v Flossenbürgu.

Pozivu, ki je bil objavljen pred kratkim v našem listu »TV 15«, se je odzvalo že več tovarišev iz Skofije Loke, Novega mesta in Kamnika, katerih v dosedanjem seznamu ni bilo. Vsem tem smo poslali prepise seznamov in Ernest Lotrič iz Skofije Loke ga je precej dopolnil. Upamo, da se bodo tudi drugi tako potrudili.

Oglašajo se tudi svojci umrlih v tem taborišču in poizvedujejo po svojih očetih in drugih sorodnikih, za katere vedo ali pa le domnevajo, da so tu pustili svoja življenja.

Obisk nekdanjega taborišča, ki bo prve dni maja, in komemoracija pri spomeniku, ki stoji ob nekdanjem krematoriju, bosta gotovo poglobila stike nekdanjih internirancev. Obnavljali bodo spomine na prekaljena tovarišva, ki so tu reševala življenja, tovarišva in prijateljsva, ki so možna le tedaj, ko pomeni človeško življenje tako malo in na kar morda v sedanjih časih le preredi pozabljamo.

Obisk nam bo osvežil spomin na pozabljene naše rojake, ki se niso vrnili in tudi na tisoče ljudi vseh narodnosti, ki so jih tu pokončali nacistični krvniki.

SREČKO SORLI

VELIČASTNA SLOVESNOST V OSWIECIMU

V muzeju Oswiecim-Brezinka so v nedeljo 16. aprila odkrili mednarodni spomenik žrtvam zloglasnega nacističnega taborišča, ki je na tem kraju stalo med drugo svetovno vojno. Med množico nad 200.000 ljudi iz Poljske so bile tudi številne delegacije iz 19 držav. V delegaciji ZZB NOV Jugoslavije so bili sekretar zveznega odbora Mirko Kaležic ter Ahmed Šehović in Djordž Lebovič. Iz Slovenije se je te slovesnosti udeležilo nad 100 članov z območja Gorenjske in Stajerske. Ti so ob spomenik položili tudi venec republiškega odbora ZZB NOV Slovenije.

Salve topovskih strelav so oznanile začetek slovesnosti in zbrani množici je spregovoril predsednik poljske vlade Jozef Cyrankiewicz, ki je bil tudi zaprt v tem taborišču. V svojem govoru je med drugim naglasil:

»Ko povzdigujejo s tega kraja glas obsodbe in svarila, imamo pred očmi samo en nagib: interese evropskih narodov, ki žele živeti v miru in varnosti in interese zahodnonemškega ljudstva. Borimo se za vzpostavitev novih odnosov med narodi proti nacionalizmu, proti rasizmu in kultu stile. Zgodovina se ne ponavlja, žal pa smo v primeru Bonna priča zarodku istega pojva, ki ga je svet svoj čas podcenjeval.«

Poljski državni svet je posmrtno odlikoval žrtve Oswiecima za boj proti hitlerizmu in za trpljenje z redom gruwaldskega križa I. stopnje, najvišjim poljskim vojaškim odlikovanjem.

Blagovno denarna loterija

Odbora za pohod »Po poteh partizanske Ljubljane«

Velike možnosti zadetkov!

Cena srečke 5 N-din

Žrebanje 7. maja v Ljubljani

Načrt loterije:

Naklada 100.000 srečk. — Cena srečke 5 N-din. Vrednost dobitkov 254.000 N-din (25.400.000 S-din)

3 premije — avtomobil znamke »PRINZ« NSU-1000 in razlika v gotovini do 25.000 N-din	75.000
3 dobitki — motorno kolo znamke »TOMOS T-12 in razlika v gotovini ali samo gotovina po 3.000 N-din	9.000
10 dobitkov v gotovini po 1.000 N-din	10.000
100 dobitkov — dvokolo znamke »PONY zlojlivo« tovarne »ROG« in razlika v gotovini, ali samo gotovina po 600 N-din	60.000
1000 dobitkov po 100 N-din v gotovini	N-din 100.000

Skupaj 3 premije in 1113 dobitkov v znesku N-din 254.000

SREČKE LOTERIJE odbora za pohod »Po poteh partizanske Ljubljane«

prodajajo po vsem območju SRS

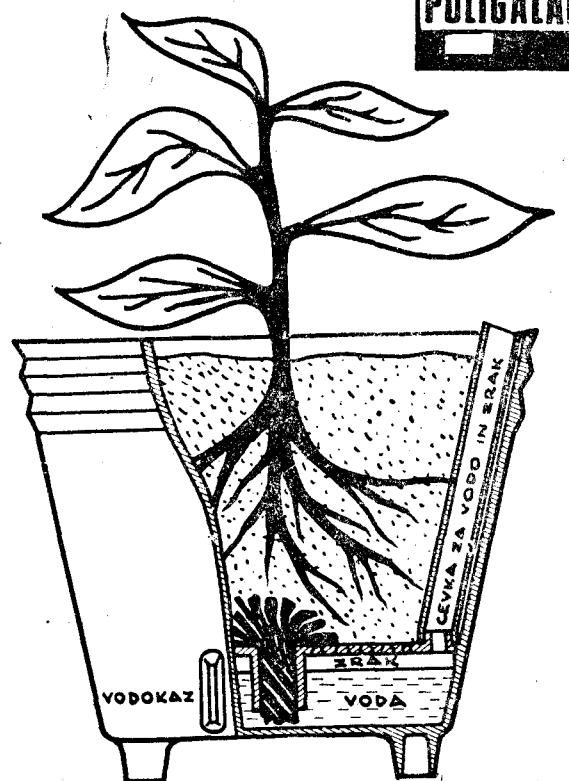
gospodarske in družbene organizacije, šole ter prodajalci srečk v Ljubljani, Kranju, Jesenicah, Kočevju, Kopru, Trbovljah, Celju, Mariboru, Novem mestu, Kamniku in drugih krajih Slovenije.

Poročilo o žrebanju bo objavljeno dne 10. maja 1967 v dnevnih Delo, Ljubljanski dnevnik in Večer, v tednikih TV-15, Glas Gorenjske, Dolenski list in Kmečki glas pa v prvi številki, ki izide po 12. maju 1967.

Za izplačila jamči odbor pohoda »Po poteh partizanske Ljubljane« 1967.

NOVOST! NOVOST! NOVOST!

Cvetlični lonček, ki zagotavlja življenje cvetlic tudi ob vaši daljši odsotnosti, je novi izdelek

POLIGALANT - Volčja Draga
Nova Gorica - Tel. 21-314, interna 3

Lončki so različnih velikosti in oblik. Njihova posebnost je v tem, da imajo v spodnjem prostoru vodo, ki po posebnem sistemu pronica v zemljo in jo ovlažuje. Povprašajte po njih v vaši trgovini!

VELEBLAGOVNICA S TEHNIČNO ŽELEZNINO
IN KOVINSKIM BLAGOM

KOVINOTEHNA CELJE

IMA NA ZALOGI

- ZELEZO, JEKLO, BARVNE KOVINE,
- RAZNOVRSTNO ORODJE, KROGLIČNE
- LEŽAJE, VIJAČNO BLAGO, ŽIČNIKE
- OKOVJE, ARMATURE IN SANITARNO
- KERAMIKO

POD STREHO, KJER JE OD AVGUSTA 1942 DO JANUARJA 1943 DELOVALA ILEGALNA TISKARNA OF

»Ljudje presneto dobro vidijo...«

Tam, kjer Cesta dolomitskega odreda z zahodne strani pripelje v Ljubljano, stoji na desni strani neznatna stanovanjska hišica z dvema gospodarskima poslopjema. Tisto, ki je bliže cesti, je neometano, pod napuščem na čelni strani pa se beli spominska plošča z napisom: »V tem poslopju je za časa najhujšega okupatorjevega nasilja od avgusta 1942 do januarja 1943 delovala ilegalna tiskarna in centralna tehnika OF.«

Cloveku je toplo pri srcu, ko sreča pošteniaka, kakršen je Janez Erbežnik. Večino svojega življenja je kovačil in z jekleno pestjo oblikoval razžarjeno železo. Med vojno je delal tudi v hiši, pred katero stojimo, tam, kjer se je včasih pravilo v Kozarjah. Skupaj s svojim bratom je pomagal, da so Slovenci brali spodbudno literaturo v najhujših dneh. Brat mu je nato v partizanih padel, sam pa je ostal doma, v hišici blizu nekdanje centralne tehnike. Kot živopisan cvet so Janezove besede spominov še enkrat osvežile dom Erbežnikovih.

Kaj je vse videla hiša z ilegalno tiskarno in tehniko? — V njej sva delala pretežno z bratom Lojzetom sama. Narodnoosvobodilnemu gibanju je pričela služiti že leta 1941. Oba sva kovala, pač tisto, kar so prvi zavedni narodnjaki najbolj potrebovali. Med drugim sva pripravljala orožje iz stare Jugoslavije, kar ga je bilo pokvarjenega.

Z Janezom sem se spustil po strmih stopnicah v klet. Gostilni mi je razkazal prostor, kjer se je nekdanji tiskarski stroj in ropotalo drugo orodje. In tiskarsko kolo se je uspešno vr-

telo za trpeče in slovenske besede željno ljudstvo... — Poglejte sem; tu je stal tiskarski stroj, ki smo ga pripeljali julija 1942 z Brda, je dejal Erbežnik. Dostop v tiskarno na Brdu pri Ljubljani je namreč sčasoma postal nevaren in treba je bilo najti primernejše mesto. To pa je bilo pri Erbežnikovih. In tu je odprta jaška za zračenje, ki se je končal na vrtu pod kupom peska.

Se marsikaj sem videl v Erbežnikovi tehniki. Mnogokaj je Erbežnik spremenil, ko pristojni niso bili navdušeni, da bi tam odprli muzej. Janez je zazidal skrivni vhod v tiskarno, kamor se je prišlo po ozkih in strmih stopnicah, še poprej pa si moral premakniti težak kovinski blok, podstavek velike tiskalnice, na uteži.

Na kaj bi pomislili, ko bi tiskarski stroj še enkrat videli?

Menim, da bi ga lahko videli, saj je po zamotani poti po vojni zopet prišel v prave roke. No, pojdiva od začetka. Decembra 1942, ko smo začeli, da so

nam tik za petami, smo stroj odpeljali na Hrubevo, h Galiču, kjer so ga odkrili marea prihodnjega leta. Italijani so ga odpeljali v Ljubljano, kjer je, kot sem slišal, spet menjal lastnika, nato še enkrat in po vojni pristal v muzeju. Vsekakor bi naš stroj potrepljal kot zvestega konja in si mislil: no, pa si nam res dobro služil.

Je bilo takrat nevarno, ko ste peljali stroj na Hrubevo?

Nikakor ne, čeprav nas je za ta posel prišlo za celo četo iz Dolomitskega odreda. Da ne pozabim: takrat sem bil borec v Dolomiti. Tiskarski stroj smo naložili na dva kmečka voza in ga odpeljali. O Italijanih pa ni bilo ne duha ne sluha, saj so se sem upali iz Ljubljane le podnevi.

Kje ste dobivali papir za tiskarno?

S to zadevo pa res nismo imeli problemov. Polne vagonne so nam ga pripeljali! Na industrijski tir opekarni Hrbove v bližini so nam ga od časa do časa naši na železnici pripeljali in mi smo ga s trčili za prevoz mleka razvozili. Spravljali smo ga tudi pri Skodlarju, kjer smo imeli bunker.

Skodlarjeve hiše ni več videti?...

Pretresljiv film o fašizmu

Pred dnevi so v kinu Komun v Ljubljani vrteli odlični sovjetski dokumentarni film, proizvod podjetja »Mosfilm«, z naslovom »To je fašizem«. Pravi naslov, čbesečno preveden iz ruščine, pa je »Navadni fašizem«.

Če bi film razčlenjevali po strokovni plati, bi mu lahko pripisali celo vrsto domiselnih prijemov, novosti in originalnih zamisli. Vse podajanje gradiva pa temelji na ostrih kontrastih. Tako npr. kažejo v filmu otroke, ki se igrajo, nenadoma pa se prikaže vmes znana slika, ko nemški vojak strelja mater z otrokom, zagrmí strel — in otroška igra se nadaljuje. Ali pa, kako so se ljudje zabavali z raznimi plesi, začudo podobni tem v današnjih časih, obenem pa se je porajal fašizem. Sprva v zelo nedolžnih oblikah, paradah, izletih, javnih delih, socialnih akcijah, da bi čez nekaj let postal organizirano pobijanje ljudi ne samo iz političnih, ampak predvsem iz narodnostnih, verskih, rasnih in podobnih pobud, napredne pa pripeljal v krvavo vojno ter si z njo izkopal lasten grob...

Na gledalca bo film napravil močan vtis, tako močan v celoti, da je težko izbrati, kaj je

— Ne, niso je minirali, ne bombardirali. S krampi so jo podrti fašisti, ker so upali, da bodo še koga dobili živega. Ko so bunker odkrili, sta padla revolucionarja Alojz Strekelj-Lazar in Marjan Novak-Mihajlo, ujeli pa so Jakoba Vrhovca, Rada Luznarja in Ivana Skodlarja.

Pravite, da ste bili v Dachau. Kako ste prišli tja? — Novembra 1943 so me povsem slučajno ujeli doma, ko sem kot borec hotel navezati stike z bratom. Do aprila 1945 sem bil v koncentracijskem taborišču Dachau le številka, nato pa sem pobežnil. Ob osvoboditvi sem že bil v Ljubljani.

Uiti iz taborišča se je posrečilo le redkim...

Da, Toda le redki so bili tudi esesovci, ki jim Hitlerjev režim ni dišal. Skupino, v kateri sem bil, je stražil neki banatski Nemec, ki je ne vem kako prišel med esesovske krvnike. Nekot se ga je nadelal in pred vsem taboriščem si je strgal natiške in jih popteval. Takoj so mu pobrali čine in iz masčevanja nam je sedmim omogočil pobeg.

To mora biti zanimiva zgodba, kajne!

Za poslušalce zanimiva, za nas pa nevarna! Najprej sem

najbolj pretresljivo in kaj najmanj, kaj smešno in kaj resno.

Naravnost groteskno učinkuje Hitler, ko govori, se pači in maha z rokami, še bolj pa njegov učitelj Mussolini. Ne gre za povojne posnetke iz igranih filmov, ampak za uradne dokumente, filmske tehnike iz obeh fašističnih držav. Kako to, da je dvema takima prostakoma in komedijantoma nasledilo toliko izobraženih ljudi, da ne govorimo spet o ljudstvu?

Značilne so tudi razlike na obrazih ljudi, tistih, ki so nosil-

ci fašizma, in onih, ki so nosilci boja proti njemu. Na eni strani nadutost, topost, lažen blišč, vsepoved same uniforme, na kupe odlikovanj, na drugi pa resno in s strahom v prihodnost zazrti obrazi, z očmi, ki odražajo pogum, skromnost in poštenje. Naravnost pretresljivi pa so vprašujoči obrazi internirancev z nacističnih kartotek.

Ce je le kateri film vreden, da si ga ogledamo, je ta! MP

s kleščami, ki sem jih ovil s cunjno, da me ne bi električni tok ubil, preščinil žice. Tik pod stražarskim stolpom smo jo porisali v svobodo, ki se nam tudi ni kazala v preveč rožnati luči. Bili smo v zaporniških oblekah in takoj po pobežu so že bili za nami preganjanci s psi. Umaknili smo se po potoku in po nekaj dneh tavanja padli v roke Američanom. Še vedno v zaporniških oblekah in z rdečimi trakovi na rokavih smo lovili diverzante. Nekot pa smo ujeli esesovca, starega znanca iz taborišča KNOJ. Nato pa si je iz vsega srca zaželel, da bi tudi po vojni kovačil in vse svoje prekipeljavče moči zastavil za lepšo prihodnost. Pa je bil izvoljen za sodnika okrajnega sodišča Ljubljana. Pet let je v imenu ljudstva delil pravico in Janez je bil, pošten in dosleden, za to zelo primeren.

Kaj pravite k delovanju sodišč dandanes, kot nekdanji sodnik — laik?

Takrat, ko sem še sodil, so bili drugačni časi kot danes. Takrat so nas vodile pretežno življenjske izkušnje, ki jih danes žal ponekod primanjkuje. Pripominjam še, da smo nekdanji izdajali sodbe hitreje. Če se sodbe ne izda hitro, sporna zadeva zvoedeni in pravno varstvo ni več tako učinkovito, kot bi lahko bilo.

Erbežnik pa je bil tudi odbornik in predsednik krajevnega odbora Kozarje—Podsmreka, potem ko se je vrnil s sodišča.

Šele leta 1951 se je vrnil v svoj poklic. Bil je v zadrugi, nato v Žitnici, pred tremi leti pa je pričel delati na svoje, seveda le,

kadar se dobro počuti. Tovarno je namreč zapustil, ker je bil izčrpan. Pravi, da je bilo zadnja leta pred reformo težko delati z ljudmi. Vsak je hotel čimmanj delati in čimveč zaslužiti.

Kaj si obetate od sedaj izvoljenih poslancev? S tem, še posebno sedaj zelo aktualnim vprašanjem sva se z Erbežnikom poslovala.

Več si obetam od mladih, revolucionarnih poslancev kot od starejših, ki so ves čas živel kot uspavani. Če slednji prej niso mnogo napravili, tudi sedaj ne bodo. Sem proti temu, da se nekdo krčevito drži položaja samo zato, ker je bil

PRODAJNI ŠERVIS

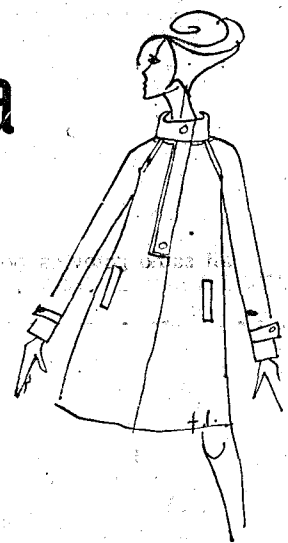
modna hiša

LJUBLJANA — MARIBOR

V MODNI HIŠI so dobili te dni nove ekskluzivne modele plašev v treh različnih barvah

Plašč na skici je modno, piramidasto krojen, z visoko stoječim ovratnikom in raglan rokavi.

Ekskluzivni model MH so izdelali v Tovarni konfekcije Modna oblačila v Ljubljani.

»PROSTOR ZA INVALIDA«

Na občnih zborih združenj vojaških vojn invalidov, ki so jih opravili že povsod, so razpravljali o mnogih perečih zadevah in o neurejenih problemih. Bilo pa je vmes tudi nekaj primerov, da so člani združenj VVI postavili na svojih letnih sestankih vprašanje, zakaj so iz osebnih železnih vagonov odstranili napise »Prostor za invalida«. Tudi iz večine avtobusov so odstranili take napise. Le v posameznih ljubljanskih avtobusih in trolejbusih so še ostali. V tej zvezi je bilo slišati tudi predloge, naj ZZZB posreduje, da take napise povsod obnovijo. Kako je torej s to zadevo?

Res je, večkrat se zgodi, da mora invalid — pa tudi tak, ki je brez noge — stati v vlakni ali avtobusu, ker so prazni sedeži že zasedeni. Toda to se je dogajalo tudi takrat, ko so bili na določenih sedežih pritrjeni napisi »Prostor za invalida«. Tudi na tistih trolejbusih in avtobusih v Ljubljani, iz katerih še niso odstranili teh napisov, se to večkrat dogaja. Zakaj?

Odstopitev sedeža starejšemu človeku, invalidu, materi z otrokom — ni in tudi ne more biti posledica nekega administrativnega ukrepa, nekega določila ali napisa nad sedežem, marveč je to samo stvar srčne kulture.

Neuviden, surov in zadržan sebičnosti se ne bodo nikomur umaknili, čeprav bi sedeli na sedežu z napisom »Prostor za invalida«. Tudi na prijazna opozorila sopotnikov ali sprevednikov odgovarjajo, da so pač plačali vozni listek in da imajo pravico sedeti kot kdo drugi. Nasprotno pa bodo obzirni in vljudni ljudje, taki, ki jim

ne manjka srčne kulture, brez kakršnega koli opozorila — ne glede na napis — sami od sebe vstali in ponudili prostor vsakemu starejšemu človeku, materi z otrokom, invalidu ali bolnemu. In če bi nekdo preverjal po raznih javnih vozilih obnašanje potnikov v takih primerih, bi brez dvoma ugotovil, da je neprimerno več olikanih in uvidenih ljudi kot pa nevidnih surovih sebičnejšev.

Spričo vsega tega se nam vsiljuje vprašanje: čemu torej tablice z napisom »Prostor za invalida«? Te prav gotovo niso potrebne — potrebna pa je še marsikaj vzgoja kulturnega obnašanja, humanosti in uvidenosti. Tega namreč še vedno primanjkuje precejšnjemu delu naših občanov, ki se vozijo z javnimi prometnimi sredstvi. To prihaja še prav posebno do izraza takrat, ko je v raznih vo-

zilih gneča. Ne gre pri tem samo za vzgojo doma in v šoli, čeprav je ta najvažnejša, ker se začne v rani mladosti, marveč je pri tem važen tudi prispevek družbe, prispevek tistih, ki do dobra poznajo pravila lepega vedenja in se po njih tudi sami ravnavajo. Pri vsem tem namreč ne gre prezreti znanega slovenskega pregovora, ki pravi:

Besede mičejo — zgledi vlečejo! V.M.

POOBlašČENI ZASTOPNIK avtolehna LJUBLJANA

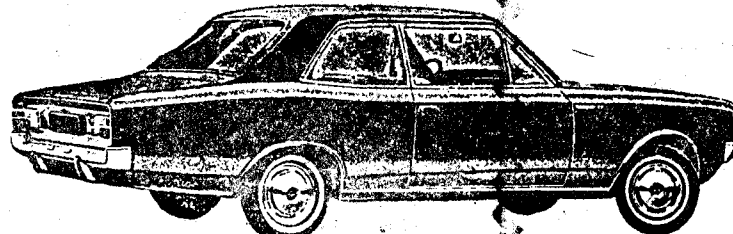

	USS	DM	A	ŠU	Uvozne dajatve D-nin
OPEL REKORD, 1.5 liter, 2 vrata, 3 brzine	1.650	6.600	42.900	12.415	
OPEL REKORD, 1.5 liter, 4 vrata, 3 brzine	1.725	6.900	44.850	13.038	
OPEL CARAVAN, 1.5 liter, 3 vrata, 3 brzine	1.725	6.900	44.850	13.038	
CARAVAN, 1.5 liter, 5 vrata, 3 brzine	—	—	7.292	15.212	
LIEFERWAGEN, dostavno vozilo, 1.5 liter, 3 vrata, 3 brzine	1.644	6.532	42.744	10.575	
OPEL REKORD +L, 1.7 liter, 2 vrata, 3 brzine	—	—	7.300	15.256	
OPEL REKORD +L, 1.7 liter, 3 vrata, 3 brzine	1.905	7.300	49.530	16.933	
OPEL REKORD COUPE, 1.7 liter, 2 vrata, 4 brzine	1.906	7.324	49.556	16.934	

O b a v a: Iz konsignacijskega skladišča (v standardni izvedbi po želji z motorjem 1700 cm³ ali menjajnikom 4 brzine proti doplatilu) v 5 dneh po prispetju nakazila na naš konto.

PREDSTAVNIŠTVA:

LJUBLJANA — Titova 25, tel. 312-022 • ZAGREB — Ilica 13, tel. 23-598 • BEOGRAD — Brankova 14, tel. 629-354 • RIJEKA — Rade Križarski 44/VI, tel. 23-919 • SARAJEVO — Šenčina 8, tel. 23-111

Na rob anketiranja nosilcev spomenice

Pričujoči sestavek je zapisal Igor Kostjnikovskij, podpredsednik odbora ZB Ljubljana — Čavsko naselje, z naslovom: da bi srazpaj s pristojnimi organi in pomočjo naših organizacij na terenu pričel bolj sistematično obravnavati vprašanja borec, brez navedbe, nekega posplošenega kriterija, in na to, temveč temeljito in tudi s pomočjo drugih dejavnosti sociološke znanosti.

Združena borec v Ljubljani so dobila pred nedavnimi anketne listo za nosilce »Partizanskega spominskega znaka 1941«. Vprašanje, ki jih vsebuje anketni list, se zvezuje v več skupin: osebni podatki, podatki o zaposlenosti, anketirani in njegovih družinskih članov, izobrazba (dejanska in priznana), podatki o družini, šolanju otrok, dohodki in njihovi viri, stanovanjski problemi, zdravstveno stanje, aktivnost v družbeno političnem življenju in še posebno zanimiva rubrika, kjer lahko anketiranece poda svoje osebno mnenje o priporočni za izboljšanje gnetenega položaja socialno ogroženih. Čprav ima anketni list sredstvo za dobičanje različnih podatkov svoje slabe in dobre strani, maru, da bo moč zbrati in primerno urejene podatke uporabiti pri reševanju življenjskih vprašanj borec — spomeničarjev.

Analiza anketnega lista kaže tudi pomanjkljivosti, pri posameznih postavljanih vprašanjih, na primer vprašanje o dohodkih ali nedokončanih solah. Tu gre za problem, ali prejde v postev samo splošne šole (civilne) ali tudi vojaške, ker imajo številni spomeničarji — upokojene vojaške osebe — kontante tudi različne vojaške šole, ki pa jih je prav tako treba upoštevati, če naj bodo podatki popolni in uporabljivi za ukrepanje. Poleg omenjenega je tudi prostor za vpisovanje teh podatkov premajhen. Menim tudi, da je anketni list pomanjkljiv, ker mu ni tako lahko odpravile posamezne napake, do katerih bo sicer gotovo prišlo.

V zvezi z mislijo, ki jo je izrazil tovariš Franček Mirtič na posvetu o zadevah borec v Ljubljani na Mesnem komiteju ZK 4. aprila 1967, da bo treba ugotoviti, koliko je mlajših upokojencev, kakšne so njihove sposobnosti, kakšne so možnosti za njihovo došolanje oziroma prekalifikacijo in ponovno zaposlitev, naj podam še nekaj predlogov in ugotovitev.

S podobno anketno naj bi zajeli tudi druge borec na območju Slovenije in bi tako dobili celotno sliko o njihovem položaju in življenjskih razmerah. Posebej bi morali obravnavati upokojene borec in na temelju anketne začetni ukrepanje v smeri njihovega aktivnejšega udeleževanja na vseh področjih našega družbenega življenja.

V tej zvezi želimo še posebej opozoriti na problem upokojenih vojaških oseb. Številni upokojeni oficirji in podoficirji, ki so končali različne vojaške šole, razpolagajo z znanjem, ki ga ne gre zanemariti. To znanje in izkušnje bi lahko uspešno izkoristili na različnih delovnih mestih in tako koristili splošnemu napredku našega gospodarskega in celotnega družbenega razvoja. Številni relativno mladi upokojenci pa tako sedijo doma in se dobri vris, kot da družba njihovega znanja in izkušenj ne potrebuje več. Na drugi strani pa smo priče, da so naši navijši voditelji izrazili v zadnjem času ravno nasprotna mnenja in stališča.

Predlagam, da se zberejo o vsem tem podatki in da se to vprašanje začne postopoma reševati, ne prek osebnih zvez in prijateljstva, kar je na žalost bilo do sedaj najbolj uspešen način za posameznike, temveč v okviru naših realnih možnosti in splošnih priredavanj v izvajanju gospodarske in družbene reforme.

Poleg tega, da se poslužujemo anket, bi predlagal več osebnih stikov v obliki sestankov, kjer bi se lahko borec neposredno seznanil s problematiko, ki je zanje zanimiva. Vojaški organi v Ljubljani so sicer pred časom sklicali sestanke vseh upokojenih vojaških oseb, ki pa kot prvi te vrste ni mogel rešiti vseh vprašanj. Od takrat je preteklo že mnogo časa, žal pa do novega sestanka še ni prišlo.

POJEM ELEGANCE SO KRAVATE terital
TOVARNE SVILANIT KAMNIK

»JADRAN«

export-import

SEŽANA

*špedicija
obrat Marmor, Vrhovlje
Transport in skladišča*

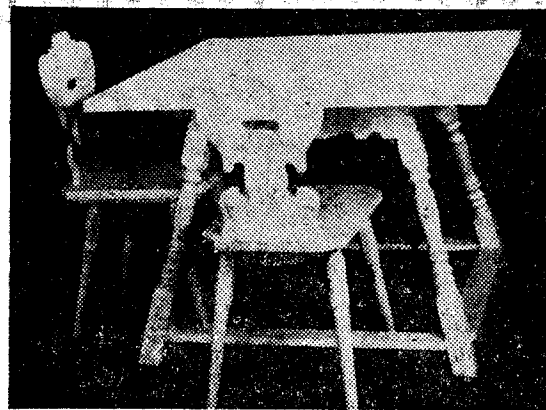
PRISRČNO ČESTITA
VSEM DELOVNIM LJUDEM IN KOLEKTIVOM
OB MEDNARODNEM DELAVSKEM PRAZNIKU
1. MAJU!

OBČINSKA SKUPŠČINA NOVA GORICA

**z družbeno-političnimi
organizacijami**

pozdravlja vse občane,
delovne kolektive in poslovne prijatelje,
enako ves delavski razred
naše socialistične Jugoslavije
ob letošnjem mednarodnem prazniku dela —
1. MAJU!

STRNIMO SVOJE NAPORE K URESNIČITVI CILJEV
PRI IZVAJANJU GOSPODARSKE IN DRUŽBENE REFORME!

Združena lesna industrija Tržič

Telefon: Tržič 71 323, 71 244
Telegram: ZLIT Tržič
PRIPROČAMO
NAŠE KVALITETNE
IZDELKE

Delovnim ljudem, kolektivom in poslovnim prijateljem iskrene prvomajske čestitke.

*Kmetijska
zadruga*

KRAS

Sežana

pozdravlja delovno ljudstvo,
kolektive in poslovne prijatelje in jim želi prijeten odih za prvomajske praznike z najboljšimi željami.

SKUPŠČINA OBČINE GROSUPLJE

**z družbeno političnimi
organizacijami**

ČESTITA
VSEM DELOVNIM LJUDEM
IN KOLEKTIVOM
OB LETOŠNJEM PRAZNIKU DELA
1. MAJU
Z NAJBOLJŠIMI ŽELJAMI
ZA NADALJNI NAPREDEK
CELOTNE DRUŽBE

SNAGA

komunalno podjetje

**Ljubljana
Povšetova 12**

ČESTITA
DELOVNIM LJUDEM
IN KOLEKTIVOM
ZA PRAZNIK DELA —
1. MAJU!

■ SKRB ZA ČISTOČO MESTA
■ ODVOZ SMETI
■ PRANJE ULIC

**Kmetijska
zadruga**

Videm-Dobropolje

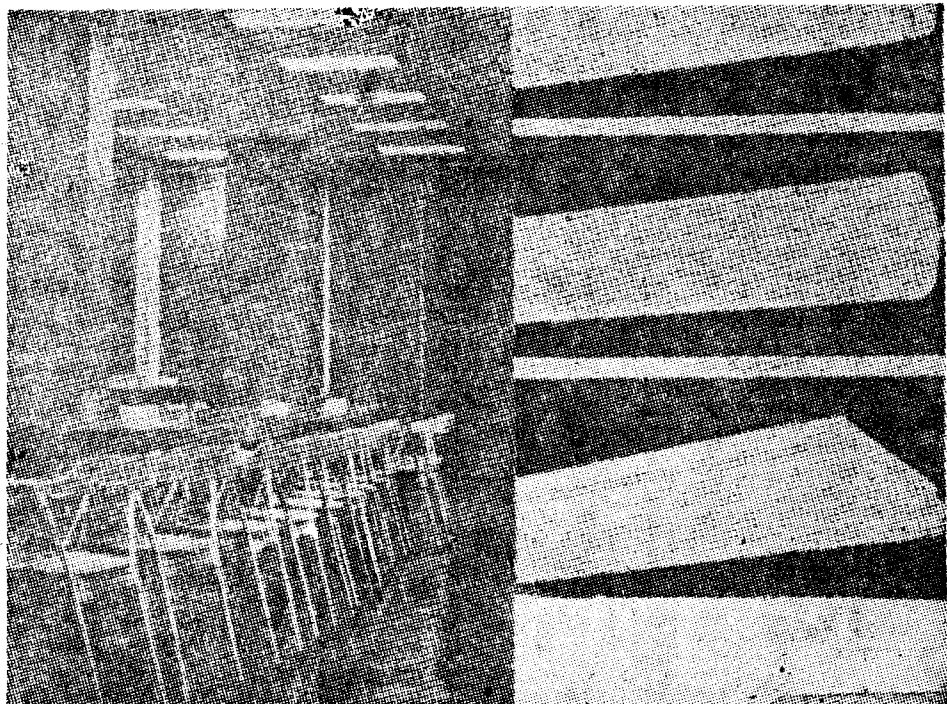
ČESTITA
ZA PRAZNIK DELA —
1. MAJU!

Proizvodnja kmetijskih kultur
— Kooperacijsko sodelovanje z
zasebniki.

ZA VSAK NAMEN IN ZA VSAK PROSTOR

**ELKO ELEKTRIČNE SVETILKE
IN SVETLOBNA REKLAMA**

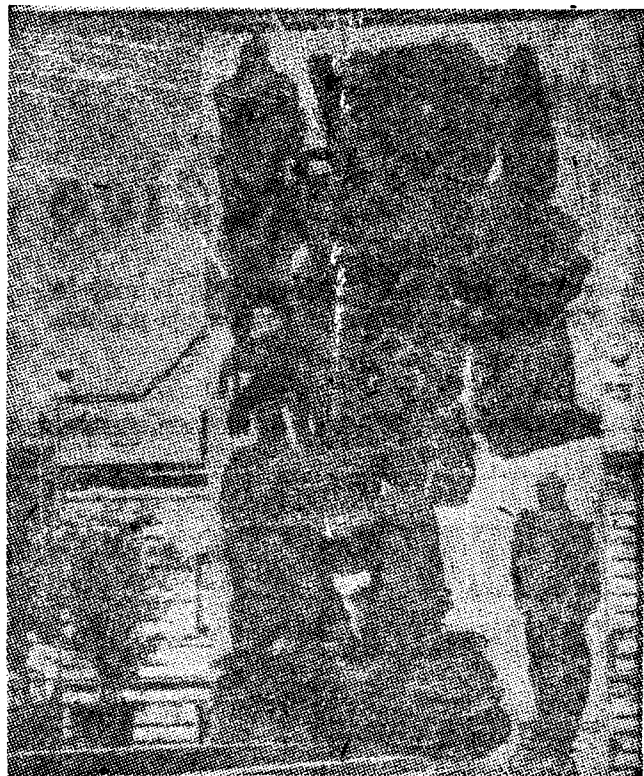
Dobra razsvetljava »ELKO« je najlepši in najcenejši okras krajev in prostorov ter važen činitelj za pospeševanje tujkega prometa. Vendar mora dobra razsvetljava ustrezati svojemu namenu, zahtevam gospodarnosti in estetike ter varnostnim predpisom. Ob sodelovanju investitorja, arhitekta-projektanta in našega strokovnjaka bo mogoče lažje najti dobro rešitev za razsvetljavo novih ali obnovljenih objektov in prostorov.

Vse informacije dobite pri naših tehničnih birojih za razsvetljavo v Mariboru, Beogradu in Zagrebu

»ELEKTROKOVINA«**MARIBOR – SLOVENIJA – JUGOSLAVIJA**

Prisrčne čestitke za praznik dela 1. maj vsem delovnim ljudem.

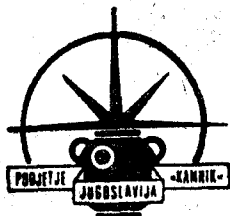
*Naj živi
praznik
dela
— 1. maj!*

Metalurško kemični kombinat

**CINKARNA
CELJE****PRIPOROČA SVOJE IZDELKE**

kovinski cink — cinkova pločevina — cinkografske plošče — cinkova žica — cinkovi protektorji — cinkovo belilo — kromov galun — zelena galica — Na-hidrosulfid — metaltit — Na-silikofluorid — Na-sulfid — cink-sulfat — svinčeni minij — svinčena glajenka — litopon — ultramarin — modra galica — zaščitno sredstvo »cubrblau« — žveplena kislina — superfosfat — pomožna sredstva za tekstil in usnje — organska barvila — suhe zemeljske barve

PODJETJE

Kamnik**v Kamniku****PROIZVAJA:**

AMONNITRATNA PRAŠKASTA RAZSTRELIVA — za miniranje raznih formacij rudnin, kamenin in premogov, v navadni in vodoobstojni kvaliteti,

VODNOPLASTIČNA RAZSTRELIVA za masovno miniranje,

SEIZMIČNA RAZSTRELIVA — za geološke raziskave,

ČRNI LOVSKI in RUDARSKI SMODNIK,

VŽIGALNO VRVICO

VŽIGALNA SREDSTVA

LOVSKE PATRONE — vseh kalibrov in dimenzij s črnim in brezdimnim smodnikom,

IZDELKE ZA OGNJEMETE,

PIROTEHNIČNO GALANTERIJO,

METALURŠKO-LIVARSKA SREDSTVA — (ekzotermna in termo-izolacijska sredstva),

ALUMINIUM PASTE za industrijo barv in lakov,

POLIETILENSKO FOLIJO IN ČREVA.

ZAHTEVAJTE PONUDBE IN PROSPEKTE.

*Za soncem (ki je zastonj)
greje najceneje*

velenjski lignit

DANDANES MORA BITI VSAKDO EKONOMIST... DOBER EKONOMIST PA VE, DA JE TREBA KUPITI PREM OG SAJ SE OSUŠENEMU PREMOGU IZDATNO POVEČA **ZDAJ** KALORIČNA VREDNOST

Šest razlogov v prid velenjskemu lignitu:

- izredno ugodna cena
- velik izkoristek
- minimalna količina pepela
- ne povzroča smradu
- ima visok plamen
- prijetna toplota

Predno se boste morebiti odločili za kakšno drugo kurjavo (pa naj bo še tako moderno), si zapomnite: NI VSE SLABO, KAR JE V RABI ŽE STOLETJA!

KMETIJSKA ZADRUGA ŠČTANJ

ČESTITA

DELOVNIM LJUDEM IN KOLEKTIVOM
ZA PRAZNIK DELA 1. MAJ
IN DAN OSVOBODITVE 9. MAJ!

Ko si gradimo lepšo prihodnost, ne pozabimo na žrtve, ki jih je dal delovni
človek, da bo nam in zanamcem lepši jutrišnji dan.

Splošno obrtno podjetje KRŠKO

ČESTITA

VSEM DELOVNIM LJUDEM IN KOLEKTIVOM
ZA PRAZNIK DELA — 1. MAJ

»TRANSPORT«

avtoprevozniško podjetje
Ilirska Bistrica

AVTOPREVOZI TEKOČEGA GORIVA IN TEKOČIN
PO DRŽAVI IN INOZEMSTVU.

POSLOVNIM PRIJATELJEM IN DELOVNIM LJUDEM ISKRENE ČESTITKE ZA
PRAZNIK DELA — 1. MAJ!

»Slovenija sadje«

Ljubljana

- IZVOZ IN UVOZ SADJA
IN ZELENJAVE
- NA ZALOGI PRVOVRSTNO
JUŽNO SADJE

Prijetno praznovanje
delavskega praznika
1. maja
vsem delovnim ljudem
in kolektivom

Gostinsko podjetje
»Kolodvorska restavracija«

Zidani most

Hotel »Jadran« in gostišče »Svo-
boda« v Radečah pri Zidanem
mostu

- priporoča potujočemu občinstvu in
vsem izletnikom, da se okrepčajo
na poti v naših gostinskih obra-
tih, kjer nudimo prvovrstno hra-
no in pijačo.
- Na razpolago prenočišča.

Za cenjeni obisk se priporoča delovni
kolektiv!

Tovarna industrijske opreme in konstrukcij

»Kovinarska« Krško

PROIZVAJAMO:

- konstrukcije za papirno in steklarsko industrijo po načrtih pri-
znanih inozemskih tovarn;
- konstrukcije za železarne;
- konstrukcije za kemično industrijo in industrijo nafte;
- mostna dvigala

GRADIMO:

- industrijske in druge objekte železnih konstrukcij.

NAJ ŽIVI 1. MAJ, PRAZNIK DELAVSTVA!

Cestno podjetje »MARIBOR«, Sokolska cesta 42

Z OBRATI:

- DELOVIŠČE, KOROŠKA 26
- SEKCIJA ZA VZDRŽEVANJE CEST IN STROJNI PARK
KOROŠKA CESTA 116
- OBRAT HOČE

ČESTITA VSEM DELOVNIM LJUDEM IN KOLEKTIVOM ZA 1. MAJ, PRAZNIK
DELAVSKE SOLIDARNOSTI IN PREGLED USPEHOV!

»ELEKTRO GORICA«

NOVA GORICA

s poslovnimi enotami:

GORICA, KOPER
SEŽANA, TOLMIN

čestita

CENJENIM POTROŠNIKOM
ELEKTRIČNE ENERGIJE
IN VSEM POSLOVNIM
PRIJATELJEM
ZA PRAZNIK DELA —
1. MAJ!

TOVARNA
UMETNIH
BRUSOV

SWATY

Maribor, Tržaška 60

IZDELUJE

UMETNE BRUSE
ZA VSE PANOGE
INDUSTRIJE

DELOVNIM LJUDEM
IN KOLEKTIVOM
ČESTITAMO
ZA PRAZNIK DELA —
1. MAJ!

Splošno trgovsko podjetje

Radeče pri Zidanem mostu

ZALAGA TRG
Z VSEM TRGOVSKIM BLAGOM.
SOLIDNA POSTREŽBA —
ZMERNE CENE.

ZA PRAZNIK DELA — 1. MAJ NAŠE ISKRENE ČESTITKE
VSEM DELOVNIM LJUDEM JUGOSLAVIJE!

SKUPŠČINA OBČINE SEŽANA

ČESTITA

VSEM DELOVNIM LJUDEM IN KOLEKTIVOM
OB DELAVSKEM PRAZNIKU 1. MAJU!

Naj bo naš praznik spodbuda za nadaljnje delo pri premagovanju trenutnih
težav in kažipot k uresničitvi ciljev gospodarske reforme.

»MIRNA« tovarna šivalnih strojev — Mirna na Dolenjskem

TRAJNI, PRECIZNI IN ESTETSKI ŠIVALNI STROJI NA NOŽNI,
ELEKTROMOTORNI ALI KOMBINIRANI POGON; MONTIRANI SO
V KABINETE, VITRINE IN KOVČKE V RAZLIČNIH IZVEDBAH.

OGLEJTE SI NAŠE ŠIVALNE STROJE »MIRNA« IN »VERITAS« V TRGOVINAH.

ZNAK KVALITETE!

ZNAK ESTETIKE!

Lesna industrija »BOHOR« Šentjur pri Celju

UPRAVA: CELJE, CUPRIJSKA 8 — Telefon: Celje 30-26
OBRATI: Šentjur, telefon 13, Mestinje, tel. Podplat 2

DELOVNIM LJUDEM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM
ŽELIMO PRIJETNO PRAZNOVANJE DELAVSKEGA PRAZNIKA
1. MAJA!

OB PRVOMAJSKEM SKUPINSKEM OBISKU GRAVINE IN DRUGIH KRAJEV V ITALIJI

BIL SEM UČITELJ V GRAVINI

Konec februarja 1942, ali točneje 24. februarja, so bile v Ljubljani velike racije. Potem sem bil v Padovi, kjer sem prišel v stik s slovenskimi duhovniki iz Primorske, ki so se v Padovi izpopolnjevali ali pa tam službovali. Nekaj naših tovarišev, ki so bili verni, se je celo prijavilo k spovedi za veliko-nočne praznike, da bi tem duhovnikom povedali, kako se nam godi. Še bolj važno je bilo, da so nas vabili k mašam. Tako smo se lahko zbrali iz raznih sob in si izmenjali obvestila. Nato so nam dovolili, da smo peli slovenske cerkvene pesmi. Sledilo je dovoljenje za pevsko vaje, ki so dale novo možnost za zbiranje. Pevovodja je bil tržaški rojak Fran Venturini. Že pri prvi vaji je moglo zadoneti Askerčeva »Mi vstajamo in vas je strah«. Toda neki fašist, najbrž doma kje iz Istre, je znal slovensko in nas je ovadil. Nato je Venturini spremenil besedilo v nekoliko bolj nabožno, melodija pa je spet ostala ista. Nekoč nas je obiskal sam padovanski škof, ki nam je obljubil, potem ko smo mu zapeli, pomoč sv. Antona Padovanskega. Res

so nas prav na god tega svetnika poslali v konfinacijo ali internacijo v razne kraje Italije.

Vozili smo se v posebnem jetniškem vagonu z zamreženimi okni, vsi uklenjeni razen mene, to pa zaradi tega, ker sem invalid s hudo, pohabljenim nogo zaradi rane iz bojev na Koroškem leta 1919. Tako sem lahko hodil iz celice v celico in pomagal tovarišem. Predvsem sem jim prižigal cigarete. Prenočevali smo v Ferrari, nekaj dni počivali v Anconu, nato smo v Chieti čakali na razvrstitev.

Nazadnje sva za razvrstitev prišla na vrsto tudi midva, jaz in kmet Vampelj iz Dobrove pri Ljubljani. Detektiv naju je peljal deloma z vlakom, deloma pa z avtobusom v vas Torricello Peligno, ki leži na nadmorski višini 901 m v vzhodni hriba Maielo v Abrucih. Skrbelo naju je, kako bova živela v teh povsem tujih krajih, zato sva bila prijetno presenečena, ko sva takoj po izstopu zaslišala slovensko govorico in pozdrav. Ugotovila sva, da je bilo v tem kraju konfiniranih dosti Slovencev.

Odslej smo se lahko sestajali in premlevali dogodke. Zahajali smo celo v gostilno, čeprav ne bi smeli. Širili smo protinemško razpoloženje tudi med domačini. Najbolj nas je veselilo napredovanje Angležev in Američanov, ki so zasedli najprej Tunis, se nato izkrcali na Sicilijo in nazadnje še na celini. Tako smo med zvonjenjem cerkvenih zvonov dočakali tudi kapitulacijo Italije. Domačini so bili tiste prve dni po kapitulaciji zelo srečni, toda kmalu je med njimi zavladalo hudo razočaranje. V naši vasi so se namreč pojavili Nemci. Tako smo se mi konfiniranci znašli v nevarnem položaju, saj smo ves čas širili protinacistično propagando med domačini. Na našo srečo pa so nemški vojaki takoj prve dni po svojem prihodu povzročili, da so jih ljudje še bolj zasovražili. Voditelju fašistov, bogatemu mlinarju, so zaplenili radijski sprejemnik in izropali so največjo trgovino. Najhuje pa so se zamerali ljudem, ko so začeli siliti domačine h kopanju strelskih jarkov, posebno še, ko so začeli Angleži in Američani delavce obstrajevati med delom. Tako se je zgodilo, da nas od domačinov ni nihče ovadil Nemcem.

Napredovanje angleške in ameriške vojske je bilo zelo poželenje, kar ni ustrezalo našim željam. Postajali smo vedno

Še kot otroka so me koroški slovenski rodoljubi napolnili na učiteljske, da bi kot učitelj pomagal slovenski mladini na Koroškem. Niti takrat niti kdaj pozneje nisem mogel pomisliti, da bom na stara leta poučeval ne koroške otroke, ampak odrasle ljudi, primorske Slovence in to celo vojake. Seveda se je to zgodilo med vojno. Naj najprej napišem, kako sem zašel v južno Italijo.

bolj nestrpni. Nastopilo je hudo pomanjkanje živil. Celó šoli ni bilo več. Zima se je bližala. Z nami je bilo v Torricelli konfiniranih tudi nekaj Židov. Ti so se Nemcev iz razumljivih razlogov zelo bali. Imeli so razne dragocenosti in denarja, zato so uspeli najti nekaj domačinov, ki bi bili pripravljeni voditi begunce čez slabo zastražene in redke bojne črte na zavezniško stran. Navadno so imeli Nemci straže in zasede samo na vzpetinah, po dolinah pa so le patuljirali ali pa so imeli tam minska polja. Domačin z lepim imenom Floravanti je bil za lepo nagrado pripravljen spraviti na drugo stran bojne črte tudi nas Jugoslovane.

Na začetku smo imeli precejšnjo smolo. Dva dni je namreč močno deževalo, potoki in reke pa so narasli. Tako smo morali preko več naraslih potokov. Težko je bilo posebno zame, invalida. Prišli smo do reke Sangro, ki je bila tako narasla, da nikakor nismo mogli čez. Tako smo morali en dan in eno noč čakati med reko in nemško bojno črto. Naslednjega dne so nam od nekdaj poslali v pomoč mršavega konjička, ki naj bi nas prenesel čez deroč vodo. Skrbelo me je, kako bo šlo, posebno še, ko so me določili, da bom prvi. Spočetka konjička nisem mogel zajahati, ko so me dvignili nanj. Šele tedaj, prvič po 24 letih, kar sem bil ranjen, sem opazil, da se zaradi v kolku pohabljenega noge ne morem dovolj razkoračiti, da bi jezdi. Toda volja je spet zmagała v veliki stiski. Dvignili so me drugič in šlo je. Le to sem čutil, kako me je v nogi nekaj zaskalelo in počilo. Tako sem zajahal konja za sedlom, na katerem je sedel Floravanti. V strugi se je konj pogrezal, kadar je stopil v kako kotanjo. Tudi jaz sem bil moker do pasu. To je bil eden najtežjih podvigov v mojem življenju, čeprav sem bil že dvakrat ranjen. Toda vse je šlo po sreči in prišli smo v bližnje mestce. Tam sem videl italijanske poli-

posebno pisarno. V pisarni so me spraševali o političnem prepričanju, nekdo mi je omenil tudi razne težave. Moral bi se znova oglasiti zvečer, do takrat pa sem se lahko sprehajal po mestu. Ogledoval sem ruševine, ki jih je bilo kar precej od takrat, ko so Nemci spustili v zrak ali potopili kar 17 zavezniških ladij v pristanišču.

Zvečer sem se skupaj z drugimi popeljal v taborišče v Carbonari. Že v temi so me dodelili v barako, kjer so bile židovske družine. Zdela se mi je, da tam ne bom preveč dobrodošel, zato sem prošil, naj me premestijo kam drugam. Dežurni oficir, jugoslovanski kapetan, me je res premestil v barako št. 5 z enonadstropnimi pogradi.

Naslednje jutro se mi je približal rojak, ki sem ga poznal še iz padovanskih in goriških zaporov. Seveda sem ga bil med samimi tujci zelo vesel. Povedal mi je, da pri njih v baraki snujejo kulturno-prosvetni odbor. Da so skoraj sami Srbi in da jim bom kot učitelj zelo dobrodošel, če se jim pridruživim. Sestavljal bom dnevna poročila, ki bi jih napisal po radijskih vesteh. Zvečer sem res šel poslušat radio. Poslušali smo Beograd, ki je hvalil Nedlca, kako pametno politiko vodi. Zarobantil sem, kako more nekdo voditi pametno politiko, če se družijo sovražniki, ki nas hočejo uničiti. Pošteno smo se skregali in nato sem odšel. Tako je bilo mojega dela v tej baraki hitro konec. Tretjega dne sem se šele pošteno razgledal po taborišču. Prišel sem do neke barake, kjer sem slišal slovensko govorico. Tako sem prišel med partizane, Rojak, ki me je spravil k četnikom, je zdaj začel govoriti, da so partizani ustaši. Še istega dne sem v baraki št. 3 naletel na tovariša Marinka iz Ljubljane, ki me je pozneje seznanil s Ferdinom Kozakom in Behlerjevo. Tako sem spet našel OF, katere aktivist sem bil še v Ljubljani. Na moje veliko vese-

ciste, ki so nosili na rokah bele trakove z angleškim napisom »Policeman«. Tudi nad trgovinami in drugimi lokali so bili angleški napisi. To mesto se je imenovalo Bomba, naslednje, v katero smo prišli, pa je bilo Atessa. To je ležalo precej visoko na hribu. Tam smo slišali prasketanje pušk, strel, topov in pokanje bomb.

V Atessi smo zvedeli, da peljejo naslednji dan prazni angleški kamioni proti jugu. Tam je bil Bari in v njem zastopstvo naših. Angležem sem rekel, da sem jugoslovanski oficir, pa so me vzeli na avto. Z menoj vred se je na avto vkrvalo več domačinov. Prvi večer smo prenočili v mestecu Gissa. Naslednjega dne zvečer smo prišli v Termoli. Tam so nas spravili v neki samostan, dobili smo večerjo in morali v cerkev. V samostanu sem nekaj dni čakal na vlak, ki bi me popeljal dalje proti jugu, v Bari.

Že na železniški postaji sem našel Jugoslovane, ki me je napotil dalje v mesto, na neko

točila sva, da sva oba sovražnika ustašev. Advokat je dejal, da mu ni za nič drugega, samo da se krvavo maščuje. Odrnil sem mu, da bi mu pri tem rad pomagal.

Angleži so bili takrat še precej v dobrih odnosih s kraljem. Počasi se nas je nabralo nad 100 pristašev NOV. Začeli smo zahtevati prevoz v Gravino, kjer je bilo taborišče NOV. Nekega dne so se res pojavili angleški kamioni in nas odpeljali. Vozili smo se ves dan in vso noč, čeprav bi lahko prišli v Gravino v nekaj urah. Zjutraj pa smo se znašli v zapuščeni termalni zdravilišči Santa Cisarea prav na jugu italijanskega škornja. Čez nekaj dni smo šele zvedeli, da so nas Angleži namenili sporazumno s četniki v vojsko kralja Petra v Afriki. Povrh smo zvedeli, da kmalu pride ladja, ki nas bo odpeljala tja. Med nami in tudi med sredinci je nastalo silno razburjenje. Tedaj so nam Angleži ukazali, naj se zberemo na prostornem trgu, nakar smo se opredelili. Pristaši NOV smo se zbrali v eni ulici, kraljevi v drugi, sredinci v tretji. Ti bi ostali v Italiji in opravljali za Angleže razne pomožne službe, mi bi šli v Gravino, kraljevci pa v Afriko. Tako se je odločilo

hrepenenje po domačih krajih, po očetih in materah. Radi so se zato pripravljali na pohod čez morje, v domovino, ki jo bodo očistili fašistov.

Čez nekaj tednov smo morali taborišče v Gravino zapustiti. Nekaj časa smo bili kar na ladji »Ljubljana«, zasidrani v pristanišču Bari. Nato smo se naselili v vasi Disso. Tam sem v šoli poučeval na tečaju za podoficirje in oficirje NOV računstvo, knjigovodstvo in pravo. Za nepismene smo odprli posebno šolo, ki je bila v večji kapelici. Sedeli smo na pravih školskih klopih in uporabljali kreda in tablo. Za potrebe šole sem pripravil posebno čitanko.

Tudi jaz sem bil učenec. Star profesor iz Črne gore je vodil tečaj rušine. Priglasilo se nas je okoli 60. Profesor je začel s slovnico, mi bi se pa radi naučili govoriti. Tako je prihodnje prišlo k pouku samo 30 uencev. Med njimi sem bil tudi jaz. Po nekaj nadaljevanjih se je število tečajnikov skrčilo še na deset, potem na štiri in nazadnje sem ostal sam. Vztrajal sem, vztrajal je tudi profesor Črnogorec, ki me je končno proglasil za svojega najboljšega učenca. Pridobljeno znanje rušine mi je prišlo še po vojni prav, ko sem učil ruščino. Seveda nisem tako kot moj profesor začel s slovnico, ampak s konverzacijo, ki je učenec hitreje koristila.

Naj se vrnem v vojne čase! Nekega dne je prišel čez morje bataljon skoraj samih primorskih Slovencev v čednih unifor-

mah. Bilo jih je že skoraj za brigado. Začudil sem se, kako so bili disciplinirani, ko so nastopili na trgu Castratera. Pred njihovim prihodom je bil politični komisar garnizije Alid iz Bosne. Ta je te vojake sprejel in nagovoril. Napravil pa je hudo napako. Namesto da jih pohvali, ker so se uprli kralju in prestopili na stran NOV, jih je grajal in je bilo slišati celo, kot da jim nekako grozi. Zaprepačen sem bil nad tako čudnim vedenjem komisarja in njegovim popolnim nepoznavanjem okoliščin, v katerih so ti ljudje živeli... Tolažila me je misel, da Primorci Alida ne bodo popolnoma razumeli, ker je govoril srbohrvaško. Pozneje je bil Alid zaradi svoje samovolje kaznovan, končalo se je tudi njegovo komisarstvo.

JANKO GAČNIK

ŽIDOVSKI MUZEJ V PARIZU

V pariški židovski mestni četrti Pletzl je »Spomenik neznanemu židovskemu mučeniku«. To je bela stavba v obliki bele žare. Na zidu so imena nacističnih uničevalnih taborišč: Auschwitz, Belzen, Helmo, Majdanek, Mauthausen, Sobibor in Treblinka, kjer je izgubilo življenje 6 milijonov Židov.

Zamrežena vrata v poslopje vzbujajo vtis, kot da bi človek stopil v ječo. Po nekaj stopnicah prideš v skromno razsvetljeno kriptu, sredi katere stoji simbolični nagrobnik nešteti žrtvam plemenskega sovraštva. Na njem gorj droben plamen.

A navzlic videzu to poslopje ni mrtvo. V tretjem nadstropju je nameščeno »Središče za sodobno židovsko dokumentacijo«. Vsebuje enega največjih arhivov z dokazili o preganjanju židovskega življa pod Hitlerjem. Poleg

400.000 listin in fotografij je tam tudi knjižnica z 9000 zvezki, ki vsebujejo vse spise proti antisemitizmu in zanj ter vrsto zelo redkih del o zgodovini fašističnega totalitarizma v vseh njegovih oblikah.

V četrtem nadstropju je muzej fotografij in predmetov, ki pričajo o trpljenju židovskega ljudstva v uničevalnih taboriščih in drugod pod nacionalsocializmom. Tam človek vidi ogorele obredne knjige in napol sežgana dela židovskih pisateljev, zbledele uniforme kaznjencev iz koncentracijskih taborišč, razna mučila in drugo. Skratka: muzej grozot, kakor jih je malo na svetu.

Ta »Spomenik neznanemu židovskemu mučeniku« so postavili in ga vzdržujejo s prienspevkami Židov iz Palestine in iz vsega sveta.

za Afriko le kakih 60 oseb, sredincev je bilo kakih 200, za Gravino pa kakih 120. Toda potrebno je računati, da se je za Tita odločilo že prej nad 1000 oseb, ki so odšli v domovino kot Prva prekomorska brigada. Med tistimi, ki so se odločili za potovanje v Afriko, je bil en sam Slovenec. Ko sem ga vprašal, zakaj je to storil, je rekel, da zato, ker si tako poceni nikoli več ne bo mogel ogledati Afrike.

V GRAVINI

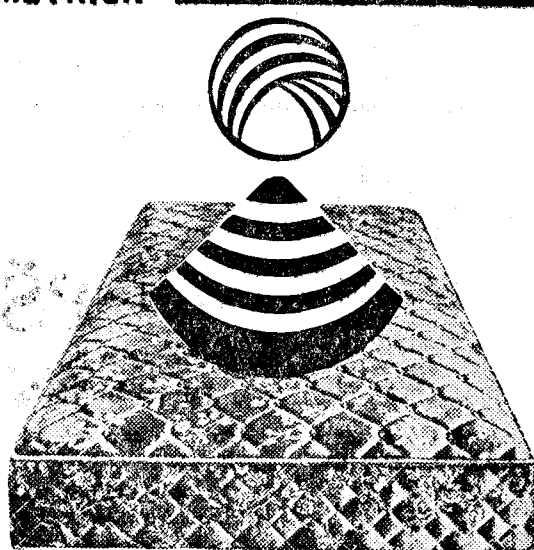
To taborišče blizu istoimenskega mesta je bilo zgrajeno za vojne ujetnike iz Kanade. To so bile prostorne zidane pritlične stavbe, razporejene v več vrst. V to taborišče smo prišli 23. januarja 1944. Takoj so ugotovili, da nisem za vojaško službo kot invalid, da bi pa bil pripraven za prosvetno službo. Tako sem začel predavati o slovenščini, moji učenci pa so bili primorski fantje. To sicer ni bil celodnevni pouk, ker so se moji učenci urili v glavnem v rabi orožja.

Ti fantje so bili res pridni učenci. Trudili so se, da bi me razumeli in da bi se kaj naučili. Imel pa sem mnogo težav s popravljanjem nalog, toda fantje so se spet trudili, da bi bila vsaka naslednja naloga boljša od prejšnje. Istočasno sem dobival gradivo za naš stenski časopis. Koliko ganljivega in pretresljivega so fantje izpovedali v svojih spisih! Mnogi so bili sedem dolgih let, kakor poje znana slovenska narodna pesem, od svojih domov tam ob bistrji Soči. Mnogi so prišli iz zaporov, ker se niso uklonili fašizmu. Spet drugi so se proti svoji volji morali potikati po tujini kot vojaki, bili so v Sardiniji, severni Afriki in Etiopiji. Zdej, v barakah, med svojimi rojaki, pa so se počutili srečne, počutili so se, kot da so že doma. Čez nekaj časa pa se je med njimi znova pojavilo

Z NOVIM ZNAKOM »JOGI« TUDI NOVOST »MEBLO« NA PODROČJU VZMETNIC

PREŠITA VZMETNICA

JOGI DE LUXE

JOGI-DE LUXE VAM NUDI:

POBITEL KER JE PREŠITA IN IZREDNO UDOBNA - HIGIENO KER IMA DVE PLASTI - IPRENA MATERIALA, KI DIHA Z VAMI - TRAJNOSTI KER JE TEMELJITO PROJEKTIRANA IN SKRBNO IZDELANA IZ NAJBOLJŠIH MATERIALOV - ELEGANCO KER JE UPORABLJENO BLAGO ORIGINALNO V BARVNIH VZORCIH - JAMSTVO KER »JOGI DE LUXE« JE IZDELEK »MEBLO« - »MEBLO« PA JE POJEM KVALITETE

ORIGINALNE VZMETNE VLOŽKE »JOGI« PROIZVAJA SAMO »MEBLO« TOVARNA POHIŠTVA - NOVA GORICA

POJEM ELEGANCE SO KRAVATE terital TOVARNE SVILANIT KAMNIK

Prijetno srečanje z mlinarjem ob Kolpi

Le malo ljudi ve, kje je Damelj. To je kraj »bogu za hrbtom«, kakor pravimo.

Toda Damelj je ljubka vasičica, vredna obiska izletnikov. Okoli nje so gozdovi, pod vasjo šumi čista, zelenkasta Kolpa, ljudje so prijazni in v vasi je mir, ki ga le redko zmoti smrda po bencinu.

Tam živi mlinar Jož Fortun, star 76 let. Ondaj sva ga skalo za urednikom. Sprejel nas je pri mizi, s katere se je kadila dobra domača potica ocvirkovica. Urednika je takoj prepoznal, čeprav sta se zadnjič videla, ko je bil urednik še droben fant, leta 1944. Spomnil ga je, kako je zaigral na harmoniko »Avanti popolu« ob italijanski kapitulaciji, ki sta jo dočakala skupaj na Rabu v taborišču in kako so bili v italijanski vojski vsi iz sebe, ko so slišali po pesem iz harmonike slovenskega trpina.

Potem je začel pripovedovati svojo življenjsko zgodbo. Leta 1912 so ga 21 let starega poklicali k vojakom. Služil je pri 17. polku ali pri »Kranjskih Jancah« v Celovcu. Ko bi bil moral domov, je izbruhnila vojna in poslali so ga na rusko fronto. Ze dolgo mu ni bilo všeč zatiranje slovenskih narodnosti v Avstro-Ogrski; prijatelj mu je iz Amerike pošiljal »Glas svobode« celo k vojakom. Zato je sklenil črnozlati monarhiji pokazati fige. Prostoovoljno se je javil v nevarno patrolo za rusko bojno črto, se tam s sedmimi tovariši ločil od skupine in šel iskati Ruse, da bi se jim vdal.

V ujetništvu se je hitro naučil ruski: postal je sluga pri zdravniku v vojaški bolnišnici v Kijevu in samostanu Pečerska Lavra. Tam je doživel najprej februarstvo, nato pa še oktobrsko revolucijo. Zatem so oblast v mestu prevzeli ukrajinski nacionalisti; februarja 1918 pa so prišli z vzhoda boljševiki. Za njimi so prišli Nemci. Vojne ujetnike so pod grožnjo smrtnih kazni zbrali v taborišča in jih poslali nazaj v Avstrijo oziroma Nemčijo.

Rad bi bil še ostal v Rusiji, kjer je imel obilo prijateljev in

se mu ni slabo godilo, toda moral je iti. Komaj so prišli na avstrijsko ozemlje, so jih zaprli za bodečo žico. V drugem taborišču je bilo nekoliko boljše, komandant je bil Čeh in jih je razdelil po narodnostih. Nazadnje so jih poslali v Judenburg, kjer je imel polk svoj sedež. Med potjo so pri Moravski Ostravi srečali vlak z ruskimi ujetniki, ki so se vračali. Nekdanji sovražniki so se pozdravili z vzkliki: »Ali bomo boljše viki?« in »Bomo«.

V Judenburgu so zorele priprave za znani upor. Toda dan pred izbruhom upora je Fortun

kakih 8 km hoste, ni bil pravčasno obveščen in se bojev ni udeležil.

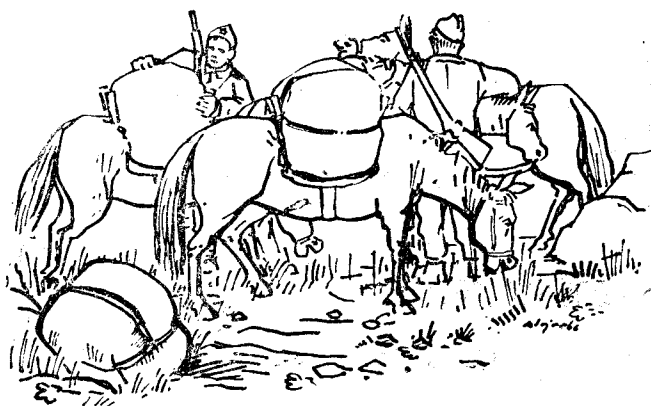
Po vojni se je oženil, kmotoval in mlinaril. Ni pa pozabil tistega, kar je slišal in videl v Rusiji. Vedno je bil na strani naprednih sil, čeprav v to odročno vas partija še ni segla. V šali pripoveduje, kako so učili kmete, kako naj glasujejo za opozicijo, ki jo je nekoč predstavljala Maček. Izjava, s katero je moral volivec nastopiti pred komisijo, je bila namreč precej dolga in zapletena; če se je volivec zmotil ali če se ni izrazil točno po predpisih, so njegovi

orožniki razkrinkali zaradi letakov, bil je zaprt in obojen na 6 mesecev zapor. Pritožil se je, vmes pa je prišla vojna in počasi se je vse skupaj pozabilo.

Toda leta 1941 je bil spet med prvimi pri OF. Vas je bila ob meji z ustaško »Neodvisno državo« Hrvaško in so bili zato v njej italijanski granicari. Na srečo je bil njihov poveljnik dober in napreden človek ter je kasneje odšel k partizanom. Opozarjal je naše ljudi na nevarnost, jih zagovarjal in ščitil. Tudi Fortuna bi bil že oktobra 1941, ko so ubili njegovega tovariša Špeharja, zaprti in morda tudi ubili, če ne bi bilo tega italijanskega poveljnika in še nekega oficirja na Sinjem vrhu, ki tudi ni bil slab človek.

Fortun je dal nekaj pušk prvim partizanom, zbiral hrano in opravljal drugo, kar so delali takrat prvi aktivisti. Dne 4. avgusta 1942 pa so prišli ponj fašisti in ga odpeljali. Potem se je znašel na Rabu.

Spet je bil med tistimi, ki niso mirovali. Postal je član ilegalnega taboriščnega odbora. Po kapitulaciji Italije se je vrnil z Rabso brigado; dali so mu kratak dopust, vrnil se je domov, pa so ga že naslednji dan spet iskali, da bi ga ustoličili na Vinici kot sekretarja rajonskega odbora OF. Aprila 1944 so ga izvolili v okrajni narodnoosvobodilni odbor, nato je bil predsednik okrajne Vinice—Stari trg, Črnomelj, nato okrajna Metlika—Črnomelj. Leta 1946 so ga v lastno prošnjo odpustili iz službe, da se je spet lahko posvetil svojemu delu. Vendar je bil še dolgo odbornik okrajnega ljudskega odbora v Novem mestu. Presenetilo me je, kako točno se spominja datumov, ve celo

glas ali razveljavili ali pa pripisali uradnim kandidatom.

Tako je nekoč neki kmet, namesto da bi rekel: »Glasujem za nosilca državne opozicijske liste gospoda Mačka«, rekel kar: »Glasujem za državnega mačka.«

V letih tik pred zadnjo svetovno vojno pa se je povezal s komunisti v Črnomlju. Raznašal je letake. Nekeč se je v njegovem mlinu nekaj časa skrivala Vida Tomšičeva. Potem so ga

dobil kratak dopust. Doma so ga že iskali orožniki, pa mu niso mogli do živga, ker je imel dopustnico.

Z dopusta se je vrnil in so ga poslali v Tirole, kjer je bil komandant bataljona nadporočnik Vauhnik, kasneje jugoslovanski ataše v Berlinu. Veljal je za zagriženega nemčurja, imel je polne prsi odlikovanj, ki si jih je priboril z zvesto službo cesarju. Ker je znal Fortun nemški, so ga dodelili za pisarja.

Vojna se je končala, vrnil se je domov, pa spet le za kratak čas. Nato so ga mobilizirali na Korosko, kjer se je udeležil zadnjih bojev.

V sosesčini je na Vinici izbruhnil upor, ki ga imenujemo »Vinška republika«. Fortun je samo od daleč slišal streljanje. Ker je med Damljem in Vinico

NAPAD NA OROŽNIKE V MAJŠPERKU

Jesen je šla v deželo in s tem so tudi naraščale skrbi za obleko in obutev, posebno za kurirje, če so hoteli opravljati svoje delo. Skladišča ni bilo, boljše rečeno: bila so pri okupatorju.

Septembra 1944 je v bližini kurirske postaje »TV 4« nekaj dni taboril bataljon Šerčerjeve brigade. Kurirji so se brž dogovorili s štabom o skupni akciji. Kurirji naj bi napadli orožniško postojanko v Majšperku, kjer je bilo kakih

35 moških posadke. Medtem pa bi bataljon izpraznil tekstilno tovarno, ki je izdelovala blago za vojaštvo.

Podroben načrt za napad je izdelal sam komandir kurirjev, ki je dobro poznal razmere na orožniški postaji. Pri načrtovanju je spoznal, da bo zanj največja ovira stražar. Kako bodo prišli do postaje, da jih nihče ne bo slišal in da se ne bo začelo s streljanjem? Kdaj vsi spijo? Takih in podobnih vprašanj ni znal sam razrešiti. Spomnil se je na aktivista Jožeta, ki je imel gostilno v Stopercah in je bil tudi lastnik tovarne avtomobila, s katerim je večkrat prevažal vino.

Komandir ni dolgo razmišljal. Preoblekel se je v civilno obleko in kar podnevi stopil do njega. Jože je bil pravkar prišel s poti, pripeljal je novo vino. Ko je zagledal komandirja, je bil nekoliko presenečen, saj ni bilo v navadi, da bi kurirji podnevi prihajali k njemu.

Ko je komandir zvedel, da je Jože pripeljal novo vino, mu je v šali dejal, da ga je pripeljal za Nemce. Jože pa je odgovoril, da ima za partizane boljše, in prinesel na mizo steklenico žlahtne kapljice. Potem pa je komandir prosil, če bi ga lahko zvečer nekam peljal z avtomobilom. Jože ni dosti razmišljal, privolil je in rekel komandirju, naj pride, kadar hoče. Tedaj je komandir omenil, da pride že zvečer. Dogovorila sta se za sestanek na mostu. Šele tedaj je komandir zvedel, da Jožetov avto poganjajo drva in vodna para. Če bi bil avto na bencin ali nafto, bi ga bili Nemci že zdavnaj vzeli za vojaške potrebe.

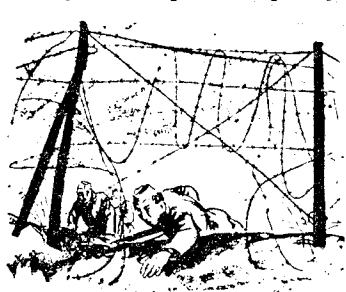
Kmalu zatem je bil komandir spet pri kurirjih. Sporočil jim je, da pojdejo zvečer na akcijo in da naj zato pripravijo ter očistijo orožje.

O mraku so se kurirji zbrali pri lesenem mostu ob cesti, ki pelje proti Majšperku. Kmalu so zaslišali ropot motorja. Morda so Nemci, so pomislili nekateri, potem pa so spoznali Jožetovo vozilo. Hitro so skočili vanj, komandir pa je sedel v kabino poleg Jožeta. Le-ta tedaj še ni vedel, kam jih bo peljal. Šele ko so se približali Majšperku, mu je komandir povedal, da bodo napadli orožniško postajo. Jože ga je debelo pogledal, toda peljal je kljub temu dalje, ne da bi kaj rekel. Komandir pa mu je medtem razlagal načrt za akcijo. Predvsem je važno, da pridejo do postaje brez strela. Zatorej, če jih bo stražar ustaval, naj Jože avto ustavi in naj mu reče, da je v kabini njegov pomočnik, vse drugo pa bodo uredili kurirji sami.

Res je šlo mimo stražarja vse po sreči. Očitno je mislil, da Jože spet pelje vino za gostilno. Potem pa se je avto hipoma ustavil in Jože je tako naglo izginil, da komandir prvi hip ni vedel, kje so. Toda brž je ugotovil, da so ravno pred vrati orožniške postaje. Nad

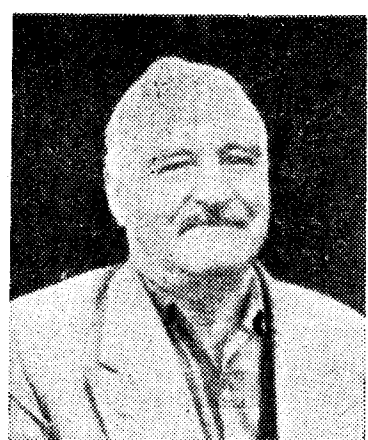
vrati je goréla luč, vse je bilo tiho. Ko so kurirji poskakali iz avtomobila, se je izza hiše prikazal nemški stražar s puško v rokah, toda kurirji so ga prehiteli. Zabrnel je rafal in stražarjeva čelada je zletela na rob pločnika. V orožniški postaji pa je završalo kot v čebelnjaku. Kurirji so jih ustavljali s glasnimi kiki, pa se prvotno zanje niso niti zmenili. Šele nekaj strelav jih je opomnilo, da gre zares. Poslej je bilo spet vse tiho, slišalo se je le še stokanje ranjenecov. Drugi orožniki pa so dvignili roke.

Kurirji so nato zaplenili orožje, hrano, obleko in opremo, kolikor so lahko naložili na avto. Ranjene orožnike so za silo obvezali in jih skupaj s preostalimi zaprli v klet osrednje hiše. V vnevi pa so pozabili na komandirja orožnikov, ki je imel posebno sobo v prvem nadstropju. Od tam je nekaj časa opazoval početje

kurirjev, nato pa nanje vrgele bombe, ki je ranila komandirja kurirjev in kurirja Maksa v noge. Kasneje je Maks še dolgo čutil posledice te rane in nekoč ga je takega zajeli Nemci ter ga v Ptuj ustreli.

Zaradi odpora komandirja orožnikov so morali kurirji posloppje zažgati. Nato pa so se z velikim plenom odpeljali proti hribom. Milan Podlogar

Borci, obiskujte kino predstave...

- **KINO »RADIO«, JESENICE**
27. aprila 1967 »Komanderosi«, amer. barvni cinem. film
28. aprila »Carovnikov obračun«, nemški film
29. in 30. aprila »Sut«, jugoslov. nemški barvni cinem. film
1. maja »Črni tulipan«, franc. ital. barvni film
2. in 3. maja »Vesele deklince«, amer. barvni cinem. film
4. in 5. maja »Otroka kapitana Gran-ta«, amer. barvni cinem. film
5. maja »Orožnik v New Yorku«, franc. ital. barvni film
6. in 7. maja »Naboj za zločin-ca«, amer. barvni film
8. maja »Tharus, sin Atila«, ital. barvni cinem. film
9. in 10. maja »Heroji Telemar-ka«, amer.-angl. barvni cinem.
11. maja »Carmen iz Granade«, španski barvni film
- **KINO »PLAVZ«, JESENICE**
26. aprila 1967 »Komanderosi«, amer. barvni cinem. film
27. in 28. aprila »Hajduk Janošik«, češki barvni cinem. film
29. in 30. aprila »Vesele deklince«, amer. barvni cinem. film
1. in 2. maja »Sut«, jugosl.-nemški barvni cinem. film
3. maja »Otroka kapitana Gran-ta«, amer. barvni cinem. film
4. in 5. maja »Carovnikov obračun«, nemški film
6. in 7. maja »Heroji Telemar-ka«, amer.-angl. barvni cinem.
8. in 9. maja »Naboj za zločin-ca«, amer. barvni film
7. maja »Carovnikov obračun«, nemški film
- **KINO ŽIROVNICA**
26. aprila 1967 »Goldfinger«, angl. barvni film
29. aprila »Ladja norceve«, amer. film
30. aprila »Hajduk Janošik«, češki barvni cinem. film
1. maja »Človek z zlato pištolo«, amer. barvni cinem.
2. maja »Črni tulipan«, franc. ital.-španski barvni film
3. maja »Sut«, jugosl.-nemški barvni cinem. film
6. maja »Vesele deklince«, amer. barvni cinem. film
7. maja »Carovnikov obračun«, nemški film
- **KINO DOVJE-MOJSTRANA**
27. aprila 1967 »Goldfinger«, angl. barvni film
29. aprila »Hajduk Janošik«, češki barvni cinem. film
30. aprila »Ladja norceve«, amer. film
1. maja »Sever-severozahod«, amer. barvni film
2. maja »Nepoznana žena«, egiptovski film
4. maja »Sut«, jugosl.-nemški barvni cinem. film
6. maja »Carovnikov obračun«, nemški film
7. maja »Vesele deklince«, amer. barvni cinem. film
- **KINO KOROSKA BELA**
29. aprila 1967 »Carovnikov obračun«, nemški film
30. aprila »Goldfinger«, angl. barvni film
1. maja »Vesele deklince«, amer. barvni cinem. film
2. maja »Človek z zlato pišto-lo«, amer. barvni cinem. film
6. maja »Orožnik v New Yorku«, franc. barvni cinem. film
7. maja »Sut«, jugosl.-nemški barvni cinem. film
8. maja »Heroji Telemarka«, amer.-angl. barvni cinem. film
- **KINO KRANJSKA GORA**
27. aprila 1967 »Ladja norceve«, amer. film
28. in 29. aprila »Goldfinger«, angl. barvni film
30. aprila »Carovnikov obračun«, nemški film
1. maja »Nepoznana žena«, egiptovski film
2. maja »Sever-severozahod«, amer. barvni film
4. maja »Vesele deklince«, amer. barvni cinem. film
5. in 6. maja »Sut«, jugosl.-nemški barvni cinem. film
7. maja »Orožnik v New Yorku«, franc. ital. barvni film
- **KINO BREŽICE**
28. in 29. aprila 1967 »Angelika — prelepa ljubimka«, franc. ital. barvni cinem. film
30. aprila in 1. maja »Sinovi Kati Eldera«, amer. barvni cinem. film
1. in 2. maja »Ljubezni in ferdreže«, ruski barvni cinem. film
5. in 6. maja »Krog ljubezni«, franc. ital. barvni cinem. film
7. in 8. maja »Boeing-Boeing«, amer. barvni film
9. in 10. maja »Prva zmaga«, amer. cinem. film
- **KINO SLOVENSKA BISTRICA**
25.-27. aprila »Dva mušketirja«, komedija, češki stan. d. b. film, predstava vsak dan ob 20.
28.-30. aprila »Svobodno življenje«, melodrama, angl. barvni cinem. film. Predstave: v petek ob 20, v soboto in nedeljo ob 17.30 in 20.
- **KINO »UNION«, CELJE**
27.-30. aprila 1967 »Naivnež«, franc. barvni film
1.-5. maja »Najlepši šport za moške«, amer. barvni film
6.-8. maja »Moja soproga«, italijanski film
- **KINO »METROPOL«, CELJE**
27. do 29. aprila 1967 »Krvnike«, španski barvni film
30. aprila do 3. maja »Velikostni rogoznosec«, ital.-franc. barvni film
4. 7. maja »Naloga eskadrilje 633«, angl. barvni film
8. in 9. maja »Sedmi kontinent«, jugosl.-češki barvni film
- **KINO »DOM«, CELJE**
27.-30. aprila 1967 »Kapetan ogenj«, ital. barvni film
1.-3. maja »Slovo velikega po-glavarja«, jugosl.-nemški barvni film
4. in 5. maja »Včeraj, danes, jutri«, ital. barvni film
6. in 7. maja »Robin Hood«, amer. barvni film
8.-10. maja »Črni tulipan«, franc. barvni film
- **KINO »TRIGLAV«, LJUBLJANA**
28.-30. aprila 1967 »Zbor ange-lov«, amer. barvni film, v gl. vlogi Clark Gable
- **KINO VEČE**
26. in 27. aprila 1967 »Šli bomo v mesto«, jugosl. film
28. 30. aprila »Človek iz Risa«, franc. barvni VV pustolovski film, v glavni vlogi Jean Paul Belmondo
- **KINO ZALOG**
27. aprila 1967 »Grenke trave«, jugosl. film
- **KINO ZADOBROVA**
26. aprila 1967 »Ljubezni v Stockholmu«, ital. komedija
29. in 30. aprila »Dragi John«, švedski ljubezenski film. Mladini neprimeren!
- **KINO »PARK«, MURSKA SOBOTA**
26. in 27. aprila 1967 »Marie Chantal«, franc. barvni film. — Predstave ob 17.30 in 20.
28. in 30. aprila »Osvojitev div-lega zahoda«, I. del. ameriški barvni cinem. film. Predstave: 28. ob 17.30 in 20; 30. ob 10, 15, 17.30 in 20.

MEDNARODNO SODELOVANJE BIVŠIH BORCEV

Za normalizacijo medevropskih odnosov

V Parizu je bila 6. in 7. marca konferenca predstavnikov združenj — članic Svetovne federacije bivših borcev (FMAC). Na tej konferenci sta bila tudi predstavnika ZZZ NOV Jugoslavije sekretar zveznega odbora Mirko Kalezić in tajnik komisije za mednarodno sodelovanje in zveze Andrej Milanović.

Mirko Kalezić je na tej konferenci govoril o stališču ZZZ NOV. Naglasil je, da sklicanje tega sestanka ne ustreza današnjim ugodnim pogojem in gibanjem v Evropi. Pristaši miru in sodelovanja v Evropi bi namreč to delno zbiranje evropskih članov FMAC smatrali, kot da le-ti vztrajajo pri politiki razdeljene Evrope, ali drugače rečeno, na politiki hladne vojne.

V Evropi prevladuje v zadnjih letih razumevanje za ureditev medsebojnih odnosov in vsestranskega sodelovanja na načelih enakopravnosti in nevmešavanja, neodvisnosti in vzajemnih koristi vseh evropskih dežel, ne glede na razlike v družbenih sistemih. Zato širok krog dežel tako imenovanega evropskega Vzhoda in Zahoda sodeluje na ekonomskem, kulturnem, političnem in drugem območju. Da-lje je Mirko Kalezić omenjal proces normalizacije mednarodnih odnosov in naglasil, da bi bilo povsem naravno, če bi bivši borci, ki dobro vemo, koliko stane mir, ker smo doživljali vse strahote vojne, bili v prvih vr-

stah tistih, ki se zavzemajo za trajen mir.

Zaradi vsega tega si ZZZ NOV in Unija francoskih združenj bivših borcev in vojnih žrtev predstavljata ta sestanek kot svobodno tribuno predstavnikov vseh nacionalnih organizacij bivših borcev, udeležencev od-porniških gibanj in vojnih žrtev, ki želijo podpreti pozitivna stremiljenja v Evropi ne glede na pripadnost različnim medna-rodnim organizacijam ter na ideološke in druge razlike.

Na koncu svojega govora je tovariš Kalezić še naglasil pre-pričanje, da izvršni biro in pred-stavnik federacije ne bosta na tem sestanku dajala kakršnih-koli priporočil.

Delegacija ZZZ NOV je odpotovala v DRN

Na povabilo komiteja proti-fašističnih udeležencev odpora DR Nemčija in mednarodnega taboriščnega komiteja Buchen-wald sta odpotovala v Berlin dr. Djordje Nikolić, član komisije za mednarodno sodelovanje in zveze zveznega odbora ZZZ NOV Jugoslavije, nekdanji in-terniranec v Buchenwaldu in Mi-livoj Labin, predstavnik ZZZ NOV Jugoslavije v mednarodnem taboriščnem komiteju. Na mednarodni manifestaciji, po-svečeni boju proti oživljanju na-cizma, ki je bila v Buchenwaldu in Weimarju, sta zastopala Zve-zo združenj borcev Jugoslavije.

Zastopniki ZZZ NOV na tretji mednarodni konferenci o zakonodaji za bivše borce

V dneh od 17. do 21. aprila je bila v Londonu tretja med-narodna konferenca o borčevski zakonodaji. To konferenco je organizirala Svetovna federacija bivših borcev (FMAC) ob sode-lovanju z vlado in bojovniškimi organizacijami Velike Britanije.

Na tej konferenci so sode-lovali predstavniki vlad in bojov-niških organizacij tridesetih de-žel, po večini iz Evrope. V jugo-slovanski delegaciji, ki se je ude-ležila te konference, so bili: Vera Kovačević, pomočnica zvez-nega sekretarja za zdravstvo in socialno politiko, Miraš Jovano-vić, član predsedstva zveznega odbora ZZZ NOV, dr. Mihajlo Stupar, profesor pravne fakul-tete v Beogradu, Budimir Vesić, višji svetnik v zveznem sekre-

tariatu za zdravstvo in socialno politiko.

Poleg številnih zadev iz so-cialno-zdravstvenega varstva vo-jajških vojnih invalidov so na konferenci razpravljali o načrtu mednarodne listine temeljnih pravic bivših borcev, ki jo bo oktobra letos sprejela generalna skupščina FMAC.

ZZZ NOV Jugoslavije je na konferenci predlagala priporo-čila, s katerimi se zavzema za sodelovanje vseh bojovniških organizacij in pristojnih ustanov vlad za izboljšanje varstva za borce. Se posebej se je v svojih priporočilih zavzela za to, da tudi udeležencem od-porniških gibanj priznajo v tej listini pri-merno mesto.

ŽIVINOPROMET GORICA

NOVA GORICA

NUDI V SVOJIH POSLOVALNICAH KVALITETNO MESO
VSEH VRST IN MESNE IZDELKE

MILE PAVLIN:

SOŠOLCI

»Tovariš poročnik, ni bil še mimo vasi rep kolone, ko se je že pojavila pred župniščem črna suknja. Pred tem je pritekla v župnišče neka ženska srednjih let. Kaplan je šel naravnost v župnišče, ni se zadržal v njem dobre pol ure.«

Napravit preiskavo v zvoniku...

Cez nekaj dni je prišel odgovor: »Ne. Se vedno ni popolnoma ugotovljeno, ali je tam res oddajnik in ali je kaplan res telegrafist. Lahko je šel v zvonik samo slučajno ali iz radovednosti.«

Kaj pa v Kočevju? Od tam bi se dalo zvedeti, če so imeli tisto noč pripravno stanje in kako so domobranci ter Nemcem to sporočili...

Takoj je odšel na pot poseben obveščevalec z močnim spremstvom.

Cez nekaj dni se je vrnil s sporočilom:

»Nekako ob štirih je najmanj dvesto domobrancev odšlo naglo iz mesta in izginilo v gozdovih proti Ribnici. Vrnili so se šele naslednji dan zjutraj. Druga posadka je imela alarm ob mraku, vso noč so prebedeli na položajih.«

»Si ga videl?« je rekel načelnik Savu in si pomel roke. »Zanka se zateguje. Še nekaj takih potez in tiček bo v mreži. Upam, da ne boš ugovarjal, če te pošljemo tja in ga ti lastnoročno zgrabiš. Ti ne bo nerodno?«

»Ne,« je rekel Savo, »čeprav mi taka naloga ne bo prijetna. Saj veš, sošolca sva si bila. Toda pojdem, bom vsaj izpeljal tako, kot je treba in brez nepotrebnih grobosti, ki se včasih zgodijo v takih primerih.«

Tudi na to obvestilo so centru sporočili, da je bolje še počakati, da še vedno krivda kaplana Stanislava ni povsem dokazana.

»Menda hočejo, da bi pred pričami oddajal,« se je začel hudovat Savo, načelnik pa mu je pritrdjeval.

»Kaj pa zdaj?« je vprašal Savo.

»Da, zdaj pa res tudi jaz ne vem več, kaj bi počeli. Samo čakamo še lahko in ugrabimo. Morda nam bo slučaj pomagal.«

Petnajsto poglavje

V sobo je vstopil kurir komandanta korpusa in strumno poročal.

»No, kaj bo dobrega?« je vprašal Savo.

»Načelnik ali njegov namestnik se morata takoj javiti komandantu,« je odrezavo izgovoril kurir.

»Potem sem zdaj jaz na vrsti,« je bolj zase kot za koga drugega izrekel Savo. Slutil je, da ga ne čaka nič dobrega. Če je komandantov kurir prišel po koga ob tem času in z zahtevo, naj gre nemudoma h komandantu, so navadno sledili ostri očitki.

Ko sta šla s kurirjem proti hiši, kjer je bil nastanjen ožji štab, je Savo skušal poizvedeti, kakšne volje je komandant.

»Razkačen. Spet se je nekaj zgodilo. Najbrž te zato kliče. Vi obveščevalci malo premalo delate!«

Ni mu odgovoril. Vajen je bil takih očitkov. Pogosto se je zgodilo, da so bili krivi obveščevalci, če so domobranci ali Nemci presenetili kako enoto, če je padla v zasedo ali če se je znašla v obroču, bila razbita ali če je kako drugače doživela neuspeh. Nekateri komandanti in komisariji so v vsaki sovražnikovi potezi videli posledice dobro razporedene vohunske mreže.

Tako je tudi Savo pričakoval ploho očitkov in zahtev. Marsikdaj je bil res neuspeh enote dejanska posledica sovražnikovega vohunstva, ki mu je spet botrovala prešerna samopasnost ali samozadovoljstvo štaba.

Izza zaprtih vrat je Savo zaslišal glasno in razburjeno govorjenje. Čakal je, kdaj ga bodo poklicali v štabno sobo. Kurir je odprl vrata in mu pomignil z roko.

»Kaj delate, vi obveščevalci,« ga je zares takoj ko je vstopil, nadrl komandant. »Ljudi nam pobijajo kot ovce, vse se vrtili okoli ene same vasi, plešete tam okoli, brigade pošiljamo tja po vaši zahtevi, pa spet nič! Ali sploh veste, kaj se je zgodilo?«

»Ne, nisem še slišal,« je priznal Savo.

»Včeraj zvečer so napadli pratež ene izmed naših brigad, ki je bil v gozdu za ono vasio. Sam veš, katero mislim, tisto, ki nam je že dolgo trn v peti. Petnajst mrtvih, precej opreme izgubljene, kotli prestreljeni.«

Danes zjutraj: bataljon gre skozi vas, za njim pa pratež. Nič se ne zgodi, ko pa so pod vasjo, jih obsuje ogenj z vseh strani. Pratežnike napadejo med hišami. Le redki so se rešili. Domobranci so kar skakali iz skednjeve in hiš.

Po krajšem boju jih bataljon prepodi iz vasi in začne preiskovati hiše. Vaščani molčijo, mrliči so vsi razrezani. Ugotovimo, da so v vasi zadnje tri dni izginile tri patrulje in več posameznikov, ki so bili toliko nedisciplinirani, da so kljub prepovedi po hišah prosjajali hrano. Bataljon v strelski vrsti preišče okoliške gozdove, razkopljajo gnojšča in preiščejo stranišča. Končno najdejo v neki oddaljeni vrtači pod vejevjem skoraj dvajset trupel. Kot po navadi, okrutno pomorjenih z bajoneti in z razbitimi čeljustmi, polomljenimi udi. Očitno so jih v vasi zajeli, ne da bi kdo izmed njih utegnil streljati, potem pa so jih v tisti samotni z naslodo pobili. Vaščani pa nočejo o tem ničesar vedeti.

Nekaj dni so bili domobranci v vasi, mimo so hodili bataljoni in brigade, pa nihče ni povedal tega, da so skriti po hišah.

(NADALJEVANJE)

POJEM ELEGANCE SO KRAVATE terital
TOVARNE SVILANIT KAMNIK

V i predvojni, vojni in po vojni prebivalci Kočevja poznajo Gizelo Šeško, sestro znanega predvojnega revolucionarja in narodnega heroja Jožeta Šeška. 11. maja bo že 25 let, odkar so ga Italijani obsodili na smrt in ustrelili. Njen obraz in njeni sedaj že srebrni lasje, ki so posledica trde življenjske poti, vzbudijo v človeku spoštovanje, ki ga priznavajo vsi pošteno živeči, zaslužnim ljudem. Gledam njeno fotografijo pred 25. leti, fotografijo njenega očeta in brata Jožeta. Poteze njihovih obrazov so enake, izražajo milino in naravno inteligenco, pogledi pa kot bi zrl iz trpljenjske poti, vzbudijo v človeku spoštovanje, ki ga priznavajo vsi pošteno živeči, zaslužnim ljudem. Gledam njeno fotografijo pred 25. leti, fotografijo njenega očeta in brata Jožeta. Poteze njihovih obrazov so enake, izražajo milino in naravno inteligenco, pogledi pa kot bi zrl iz trpljenjske poti, vzbudijo v človeku spoštovanje, ki ga priznavajo vsi pošteno živeči, zaslužnim ljudem.

Družini Šeško so bili oče, mati in štirje otroci: Jože, Gizela, Marija in Tone. Oče je bil že pred prvo svetovno vojno zaveden Slovenec in socialist. Mati po srcu in duhu

zasebni družini in ostala tam do leta 1936 in se spet vrnila v Kočevje. Leta 1935 je umrl mlajši brat Tone.

Po vrnitvi iz Zagreba je bila Gizela do septembra 1937 brez vsake službe. Brat Jože je bil tedaj že znan revolucionar in sekretar Okrožnega komiteja KPJ v Kočevju. Oblasti so ga stalno preganjale in zapirale, službe po letu 1933 ni dobil nobene.

V letu 1937 je dobila Gizela službo v papirnici in trafiki Ivana Lovšina iz Ribnice, ki je imel to poslovalnico v Kočevju. To poslovalnico je Lovšin čez leto dni prodal Emilu Pakižu iz Ribnice. Gizela je v letu 1940/41 internirala v Bilečo in Ivanjico, je Gizela sama pošiljala pakete borcem v taborišča po Franciji.

Študirali so abecedo komunizma

navodilih brata Jožeta. Ko je vladajoča oblast Jožeta Šeška v letu 1940/41 internirala v Bilečo in Ivanjico, je Gizela sama pošiljala pakete borcem v taborišča po Franciji.

Razmere za delo v Kočevju so zaradi političnih razmer in kočevskih Nemcev bile izredno težke v vseh predvojni letih, še težje pa so postale v letih okupacije Jugoslavije. Dne 22. junija 1941, ko je Nemčija napadla Rusijo, je odšel Jože Šeško v ilegalo in se v trafiki posloval od Gizele. Jože je organiziral OF in NOB na vsem kočevsko-ribniškem območju. Kot ilegalce je potem še večkrat prišel do sestre v Kočevje.

Gizela je v poslovalnici hranila letake, Slovenske poročevalce, propagandno gradivo OF. Imela je tudi skladišče papirja za tiskarno v Kočevju, ki ga je prejemala od centralne tehnike OF iz Ljubljane, ter stalno zalogo cigaret za partizane. V poslovalnici so k njej hodili kurirji iz Kočevja in Ribnice, ki so prinesli ali odnesli razne potrebščine. Karel Senčur, Darinka Batič, Marinka Paradiž, Slavka Fajdiga iz območja Kočevja, ter Franci Divjak, Rado Pakiž in vrsta drugih zapornikov, so hodili k njej po razno blago za OF in partizane.

To delo je Gizela opravljala ves čas do 12. julija 1944, ko so jo skupaj s sestro Marijo aretirali nemški gestapovci.

Težki dnevi so bili za družino Šeško od 27. aprila do 11. maja 1942. Mati je ležala na smrtni postelji. Jožeta so z ostalimi tovariši v noči od 27. na 28. april 1942 v Konca vasi pri Stari cerkvi prijeli Italijani. V Kočevju in Ljubljani so ga nečloveško mučili in 11. maja 1942 ustrelili. Gizela in Marija se umirajoči materi nista upali povedati, kaj je z Jožetom, mati je umrla, ne da bi zvedela za sinovo smrt.

Nemški gestapovci so Gizelo in Marijo v Kočevju zadrževali prav v istih prostorih, kjer Gizela sedaj z nečakinko Jožico, Marijino hčerko, v po vojnem času stanuje. Gestapovci so sestro odpeljali v Ljubljano, kjer sta bili zaprti tri mesece, nato so ju odpeljali v Rawensbrück. Tam sta delali v tovarni letal do konca vojne. Rusi in zavezniki so jih osvobodili in 15. avgusta 1945

sta se vrnili v Kočevje. Zaradi prestanega trpljenja je Marija 21. aprila 1955 umrla, zapustivši hčerko Jožico, ki sedaj živi z Gizelo skupaj.

Življenje družine Šeško iz Kočevja je bilo res eno samo veliko učenje abecede komu-

nizma, v katerem je dočkala današnje dni samo Gizela z nečakinko.

Zdi se mi, da so za izraze spoštovanja, ki ga čutimo borci in aktivisti iz naše ljudske revolucije kočevskega in ribniško-volkolaškega območja do Gizele Šeško in njenih dragih, te vrste le skromno priznanje! PETER ŠOBAR

Roman »Na življenje in smrt« bolgarskega pisatelja Dimitra Angelova — PRED KRATKIM JE IZŠEL V SLOVENSKEM PREVODU KATJE ŠPUROVE V ZALOŽBI »BOREK« — je eno izmed najboljših in umetniško zrelih del bolgarske književnosti na tematično osvobodilnega boja bolgarskega ljudstva. Pisatelj je v široko zasnovani zgodbi preplečljivo in v veliko prizadetostjo izklesal stvarno podobo predvojne, zlasti pa medvojne Bolgarije. Ni čudno, da je delo, ki je prvič izšlo leta 1953, doživelo doma številne ponatise in bilo prevedeno v vse glavne evropske jezike. V PODLISTKU OBJAVLJAMO ODLOMEK, KI SE NANAŠA NA PRAZNOVANJE PRVEGA MAJA BOLGARSKIH PARTIZANOV.

Odred se ni bal presenečenja. Telefonske in telegrafске žice so bile prerezane, dva zaporedna strela sta pomenila, da je Ferdo opravil svojo nalogo. Vaška borbena skupina

»Tovariši kmetje, na miting!«

Rdeče zastave, pa tudi to, da so v koloni korakali domači fantje — Ganaš in še dva partizana iz Podgorova, vse to

vihrali dve rdeči zastavi, pritrjeni na dolge drogove. Nekaj partizanov je prineslo iz občinske pisarne veliko mizo. Za to mizo so že stali člani odrednega štaba. Pred mizo je

»Gotovo je tudi kakšen polveljnik.«

Tudi občinske uslužbenke in krčmarje si je množica rado vedno ogledovala. Marsikdo ni mogel prikriti zadovoljstva na svojem obrazu. Drug drugemu so govorili:

»Poglejte jih! Pravi božji voleki... Tudi župan, glej ga!«

Nekateri so se bali posledic, če bi borci ustrelili župana. Tudi Erusalem Zaharov je prestrašeno obračal oči zdaj k temu, zdaj k onemu:

»Nikola! Stojan!... Povejmo jim, ljudje božji! Naj ne delajo tega... Vsa vas bo...«

»Ne vem, stric Semo!« mu je odvrnil Stojan Genčev, ki se je prikrival za hrbiti drugih, da ne bi bil vsem na oči. »Jaz ne smem. Če se upaš ti, pojdi in jim povej.«

PARTIZANSKI PRVI MAJ

je pazila na posamezne hiše fašističnih občinskih uradnikov, krčmarjev in bogatašev in je bila pripravljena onemogočiti vsak, tudi najneznatnejši poskus oboroženega odpora. Po vseh ulicah, skozi katere so korakali partizani, so začeli moški, ženske in otroci odpirati okna in se zbirati pred dvorišnimi vrati in plotovi. Zaskrbljeno in osuplo so gledali strumne vrste borcev in sprva sploh niso vedeli, kdo so ti ljudje s kapami in vojaškimi čepicami na glavah, z opankami in čevlji na nogah, oboroženi s samokresi in puškami. Nihče ni slutil, da so to partizani in da so si upali priti v vas ob belem dnevu, z zastavami in pesmijo.

Ti, ki so korakali po ulicah in peli, so dvigali roke in mahali v pozdrav, oči so se jim veselo svetile, mladi obrazi so dopovedovali kmetom, naj se jih ne bojijo, slišati pa je bilo tudi glasove, ki so vabili vaščane na miting sredi vasi:

»Hitite, tovariši! Da ne zamudite mitinga!«

Samo tistim, ki se iz kakršnegakoli vzroka ne bi radi srečali s partizani, se je zdelo pametneje, če se potuhnejo in se skrijejo v kašči ali klet, toda borci so jih našli in hoče nočes so morali vsi na miting.

Genčo Mitakov je bil tako prestrašen, da mu je jezik drgnil, Hristo Jakimov, župan in advokat, je bil bled kot stena. Partizani, ki so jih vodili, na miting, so se preteče oglašali za njihovimi hrbiti in nesrečniki so bili prepričani, da jim bije zadnja ura.

Nad glasno in pisano množico zbrano sredi vasi, sta

ležal kup občinskih spisov, nanašajočih se na davke, globe in rekvizicije. Kolona partizanov (druga kolona je bila poslana v patrulje in na strazarska mesta) se je razpotegnila v krog okoli zastav in članov štaba. V ta krog so bili zaprti tudi policaji, občinski uradniki in krčmarji. Množica si je lahko po mili volji ogledovala zastave in člane štaba. Najbolj je vzbujal pozornost ljudi mogočni Atanas Šterev in kmetje so si pošepetavali:

»Poglej ga, kakšne oči ima! Kako strelja z očmi!«

»Ostre oči, sokolje oči!«

»Veliko sem slišal o njem, videl pa ga še nisem...«

»Pravi komandant!«

»Kdo je tisti mali poleg njega? Zdaj se menita...«

Približal se jima je Lazar Kovač in stavec se je obrnil k njemu:

»Lazar, povejmo jim...«

»Jaz ničesar ne vem,« je odvrnil Kovač in skomignil z rameni. »Za politiko se ne menim.«

»Kdo govori o politiki!... Gre za...«

Nenadoma, je vse utihnilo. Atanas Šterev je stopil na mizo in oči vseh so se obrnile k njemu.

»Dragi vaščani!« je spregovoril z gromkim glasom. »Vsi lahko vidite, da se ne skrivamo več. Jaz sem Nasko Šterev iz Bisernice, veliko jih je med vami, ki me poznajo. Obsojen sem bil na osem let zapor, ker sem se boril za pravico, (Nadalj. na 16. strani)

DROBE zanimivosti

● Ne da se mu iti v pokoj... Gligor Božinov, knjižničar v vaši Miravcu pri Djevdjelji, ima že 93 let, pa se še prav nič ne pripravlja, da bi šel v pokoj. Predslužbovanjem v knjižnici je Gligor Božinov učiteljaval v makedonskih vaseh: Petrovu, Grčistu, Davidovu in Negorcu. Solal se je v preteklem stoletju: v Djevdjelji je končal 3 razrede gimnazije in prav toliko razredov obrtne šole. »To je,« je dejal Gligor, »za tedanje čase zadostovalo, da si lahko počeval v osnovni šoli.«

● V Evropi je bilo 1965. leta zgrajenih 5.600.000 stanovanj ali 53.000 stanovanj več kot leta 1964. V tem številu sta všteta tudi 2 milijona stanovanj, ki so jih 1965. leta zgradili v ZSSR.

● ZSSR obsega površino, ki meri 2.233.000.000 hektarov, vendar pa obdelujejo v vsej SZ trenutno le 220.000.000 ha površine ali komaj 10 % celotnega ozemlja. Obdelovalne površine bi se sicer lahko razširile, toda ne kdove kako, ker pokrivajo 600.000.000 ha pušave in izjemno sušne pokrajine, 800 milijonov hektarov pa je v mrzlih, za obdelovanje neprimernih predelih (v tundrah, tagjah in na visokih planotah). Od preostalih 630.000.000 ha jih je 220.000.000 pogozdenih; te bi morebiti lahko izkrcili, a tega jim ne kaže storiti, ker je v gozdovih ne samo bogata zaloga gradbenega lesa, marveč tudi zaradi tega, ker gozdovi varujejo zemljišče pred erozijo (kvartnim delovanjem vede, razjedanjem in izboljšujejo podnebje). Livate in pašniki obsegajo 390.000.000 ha; en, manjši del teh površin bi se lahko spremenili v oranice, večji del teh pa se razprostira v gorovjih, močvirjih in sušnih predelih ter je neprimeren za obdelovanje. Dolgoročni gospodarski načrt predvideva, da bodo v ZSSR v prihodnjih 15 do 20 letih spremenili 85 kakih 37.700.000 ha v oranice. Toliko oranice so v zadnjih petih letih pridobili v zahodni Sibiriji in Kazahstanu. Ker je pridobivanje novih obdelovalnih površin čedalje težje, predvidevajo intenzivnejšo in racionalnejšo uporabo razpoložljivih obdelovalnih površin.

● Enakopravnost žena v teoriji in praksi. Čeprav uživajo žene skoraj v vseh zahodnoevropskih deželah vsaj formalno iste pravice kakor moški, je dejansko stanje — zlasti v ekonomskem pogledu — pogosto popolnoma drugačno. Tako zasluži npr. Nizozemka po prečno za opravljanje enakega dela kakor moški za 35 % manjšo mezdoto kot moški, v Zahodni Nemčiji za 34 % manj, v Belgiji za 30 % manj, v Italiji za 15 % manjšo mezdoto kot moški. Najmanjša razlika za isto delo, ki ga opravljata moški ali ženska, je v Franciji, kjer je poprečna mezdodelavke za 9,5 % manjša kot mezdamoškega.

Nova odkritja s procesa proti vojnim zločincem v Nürnbergu

Frank: »V nas je bil hudič!«

Iz dnevnika doktorja Gustava M. Gilberta, ki je bil psiholog v nürnberskem zaporu in ki se je zaupno pogovarjal z nacističnimi kolovodji

22. decembra 1945 — Ko sem stopil v celico nekdanjega generalnega guvernerja Poljske Hansa Franka, sem videl, da mirno kad pipo. Nasmehnil se mi je. »Prejle sem se pogovarjal z Ribbentropom,« mi je rekel. »Toda zaman. Ti ljudje ne razumejo, kako pomemben je proces. Ribbentrop mi je skušal razložiti, da je bila vojna potrebna in neizogibna. Ali si vi zdaj, ko je dokazano, kaj je bil Hitler, lahko predstavljate nekaj takšnega? Zdaj pa je ta deluh (Goering) jezen name, ker sem vam predal dnevnike. Kaj se to tebe tiče? Zakaj jih nisi sežgal?« me je vprašal. Kaj pa on ve o resnici in duhovnih vrednotah? Spominjam se, da so me že prej, preden sem postal ujetnik, nagovarjali, naj sežgem dnevnike. Tedaj sem rad poslušal glasbo. Bachov. Matejev pasijon. Ko so zadonele Kristusove besede, se mi je zdelo, da mi nekaj govori. Ali boš stopil pred sovražnika z lažjo v srcu? Bogu ne moreš prikriti resnice. Ne, resnica mora priti na dan, mora...«

Vprašal sem ga: »Zakaj ste v dnevnikih tako poveljevali nacizem, če ste vedeli, da je vse laž?«

»Ne vem, ne morem razumeti. V meni mora biti hudič, v nas je bil hudič, v vsakem človeku je hudič. Čez nekaj časa bom lahko bolje odgovoril. Naj mine nekaj časa. Možno je kaj pojasniti z množičnim fanatizmom, mogoče z ambicijo. Skušajte si predstavljati: pri tridesetih letih sem postal minister, prevažal sem se z limuzino, stregli so mi in spoštovali so me. Hotel sem tekmoovati z eseskovskimi voditelji. Hitler je gojil mojega notranjega hudiča.

GUSTAVE M. GILBERT, PSIHOLG V NURNBERSKEM ZAPORU

Ko sem na sodišču spet zagledal njegov obraz na filmskem platnu, me je za nekaj trenutkov spet pritegnil. Čudno: človek sedi pred sodniki, nad njim je vsa teža dejanja, on pa se ubada z vprašanji, kako opravičiti zagrešeno, oprijema se najtanjše bilke... Potem pa zagleda Hitlerjevo sliko in je spet pripravljen ubogati... Kot da bi bil zastrupljen, tako je. Zdaj ko lahko trezno razmišljam, lahko razumem, kako daleč smo zabredli, toda takrat je bilo nemogoče. Laž je bila vsepovsod: brž ko se je pojavil dvom, se je nekaj zgodilo. Govori in zmage so nas pripravljali do tega, da smo si spet delali iluzije. Zdaj je prepozno. Zdaj živim v spoštemenem času, ki ga porabljam za to, da bi se očistil pred bogom.

23. decembra 1945 — Goering je danes rad filozofiral in najprej je začel razpravljati o prihodnosti Nemčije in Evrope. Spet mi je povedal, da je bil po njegovem mnenju neizogiben spopad interesov v mednarodni politiki velesil, da se Amerika ni brigala za Evropo in da se bo konec koncev spet umaknila iz nje ter prepustila kontinent Angliji in Rusiji.

Vprašal sem ga: »Toda zakaj moramo zmerom misliti na spopad, na sovraštvo? Se vam ne zdi, da bi se narodi lahko naposled naučili medsebojno sočloveštva, samo da bi človeštvo obstajalo naprej?«

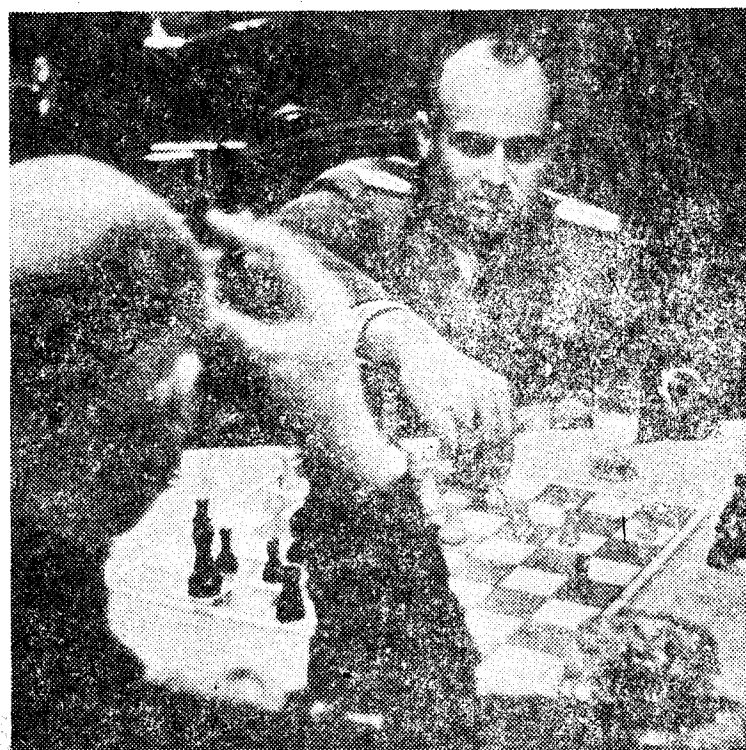
»Ne,« mi je takoj odgovoril, »na svetu je preveč ljudi.« Potem se je nasmehnil in nadaljeval: »Ali pa bo morala znanost odkriti pilule, da bo mogoče prehraniti vse človeštvo.« Zresnil se je in rekel: »Anglija mora obdržati ravnateljstvo v Evropi in prevladovati zunaj kontinenta. Toda računalo lahko le s 45 milijoni prebivalstva, s katerimi mora obvladati 500 milijonov ljudi, razen tega mora biti prva sila Sredozemlja in paziti na to, da ne bi nihče postal močnejši od nje. Hotel sem prepričati Angleže, da je v njihovo korist, če nam prepustijo vlogo vodilne države na kontinentu, v zameno pa bi jim mi dali največjo svobodo v imperiju. Nam je ustrezalo, da bi angleško silo ogrozili Rusi in Japonci. Toda Velika Britanija ni bila za to. Zdaj se bo morala otepati z ruskim velikanom, pri čemer njena moč slabi, medtem ko se Rusi krepijo, tako da se jim uresničujejo sanje o evrazijskem impe-

riju...« Potem je začel govoriti o sebi: »Vprašali ste me, zakaj se nisem uprl, ko sem spoznal, da Hitlerja ne morem spametovati. Tega nisem storil, ker bi bil seveda takoj ubit. Razen tega ne bi Nemci nikdar odpustili tolikšne nepokorščine do poglavarja. Kot sem že rekel, se ne bojim smrti, samo da je rešen moj ugled v zgodovini. Če moram umreti, potem raje umrem mučenik kakor izdajalec...«

23. decembra 1945 — Ribbentrop je živčno preučeval kup kart. Ko sem vstopil, me je zasul s plazom besed. Govoril je naglo, kakor da bi se bojeval s časom, da bi opravičil svojo dejavnost. »Herr Doktor, ali res verjamete, da sem jaz izdelal napadalni načrt? Obtožba prikazuje le eno stran medalje, toda mnogo dokumentov dokazuje drugače. Prepričan sem, da ima obtožba dovolj argumentov, ki bi dokazali nasprotno, kar zdaj dokazuje... Obtožili so me antisemitizma: to je nekaj, kar se moji naravi popolnoma upira! V tej splošni psihozi lahko seveda rečete, kar hočete, moč je na vaši strani, mi pa nič ne moremo. Toda nesmiselno nam je soditi v tem trenutku, ko še ni utihnil odmev vojne. Prav tako je nesmiselno, da Židje tako dajejo duška svojemu sovraštvu.«

Potem je spremenil ton in skoraj jokaje rekel: »Zakaj zmagovalci ne vzamejo vsega tega kot neizogibno zgodovinsko tragedijo in zakaj ne obmirujejo? Kaj imajo od tega, da sovraštvo dodajajo sovraštvo? Prepričan sem, da se boste konec koncev pokesali.«

»Toda zakaj,« sem mu rekel, »niste vi in Hitler že prej razmislili o tem? Bog ve, da zavestniki niso hoteli vojne, Hitler pa se je poživil na pogodbe in sporazume, prekršil je nevarnost, odbil vse poskuse za pogajanja in tako samo povečeval sovraštvo narodov do Nemčije.« Ribbentrop je odgovoril: »Ali veste, da mi ni nikdar povedal, kaj je sklenil? Vse, kar mi pripovedujete, sem prvič slišal tukaj na procesu... Zagotavljam vam, da sem ogorčen zaradi preganjanj in groždejev. Takšnih stvari Nemci ne počno. Si me lahko predstavljate, da bi koga ubil? Psiholog ste in lahko mi odkrito odgovorite: ali je kdo med nami podooben morilcu? Ne morem si misliti, da bi Hitler izdal tiste ukaze, kakor si tudi ne morem misliti, da bi bil na tekočem o tem. Priznam, da je imel trd značaj, toda zmerom sem slepo veroval vanj. Lahko je bil tudi

HANS FRANK SAHIRA V SVOJEM STABU V KRAKOVU, KO JE ŠE GUVERNER POLJSKIH ZASEDENIH POKRAJIN. CLAN NACISTEJSKE STRANKE JE POSTAL LETA 1927. KMALU PO TISTEM, KO JE DIPLOMIRAL IZ PRAVA. BIL JE NEUSMILJEN V REPRESALIJAH, KO JE BIL IMENOVAN ZA GUVERNERJA. JE IZJAVIL: »POLJAKI MORAJO BITI SUZNI NEMSKEGA RAJHA.«

dober, jaz pa sem hotel kaj storiti zanj. Tiste pokole je gotovo ukazal Himmler, toda dvomim, da bi bil Himmler pravi Nemec...«

24. decembra 1945 — Ne zdi se mi, da bi bil Streicher pred božičem kaj posebno krščanski. »Kaplan mi je pustil nekaj listov, da bi jih bral,« mi je rekel preganjalec Židov, »toda meni ni mar za takšne neumnosti. Filozofiram po svoje in dovolj mi je tistih zgodbic o stvarjenju sveta. In sprašujem se: Če je bog vse ustvaril, kdo pa je ustvaril boga? Vidite, da so takšne misli lahko celo zabavne. Še večja neumnost pa je tista o Kristusu, sinu Zida. Ne

verjamem. Zveni kot propaganda...«

Potem me je vprašal po zadnjih novicah in povedal sem mu, da je v Moskvi tristranska konferenca o nadzorstvu nad atomsko bombo. Pojasnil sem mu, da bo atomsko energija naredila revolucijo v industriji, politiki in celo filozofiji, da bo uničila nacionalizem in teorijo o Lebensraumu, življenjskem prostoru. »Res verjamete?« me je vprašal in razširil oči. »Kako pa delate tiste slavne atome?« Povedal sem mu, vendar sem spoznal, da me ne more razumeti. Naposled me je prosil za ilustrirano revijo.

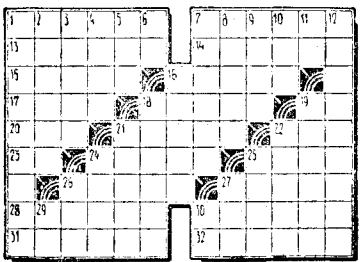
(Nadaljevanje prihodnjič)

POJEM ELEGANCE SO KRAVATE vertical TOVARNE SVILANIT KAMNIK

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Predsedstvo Zveze združenj borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec«, Ljubljana, Beethovnova 10 — Tisk in klišei: CZP ljudska pravica, Ljubljana, Kopitarjeva 2 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 1600 dinarjev oziroma 16 novih dinarjev — Posamezna številka stane 40 din oz. 40 N-par — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, pril., p. predal 594-XI. ali na čekovni račun pri Narodni banki 601-8-29 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21 901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo.

KRIŽANKA

VODORAVNO: 1. naselje nad Trbovljami, kjer je bil pred 30 leti ustanovljen kongres KPJ; 2. gora nad Vičanjem, kjer so bile kravate buke med XIV. divizijo in Nemci (Pašit); 3. ena izmed zveznih držav v ZDA; 4. pasarska pisalnica; 5. glavno mesto Nigerije; 6. številki; 7. eno izmed imen slovenskega pisatelja Meška; 8. majhen oven; 9. gora v Avstraliji, v pokrajini Northern Territory; 10. kratka klerikalne stranke v predvojni Jugoslaviji; 11. tuj dvoiglasnik; 12. vrsta zganja; 13. eno izmed imen zagnobke; 14. del obraza; 15. številki; 16. eno izmed imen slovenskega pisatelja Meška; 17. majhen oven; 18. mesto v Mehiki, na polotoku Yucatan; 19. kratka za športni klub; 20. reka v Indiji, v sotočju reke Ganges; 21. pristanško mesto v Sloveniji; 22. ime japonskega predsednika, imenovanega tudi japonski Bismarck (Hirobumi); 23. znanca italijanskih kamionov; 24. žrteniki; 25. stola, lega; 26. gorilni trak pri petrolejki; 27. žensko ime; 28. izstop iz prostora (množina); 30. primček lastnika hiše, v kateri je bil ustanovljen kongres KPJ (Anton); 31. primček narodnega heroja, sekretarja KPS Vič, padel 15. 6. 1942 v Ljubljani (Milan); 32. cel mesta Ljubljane.

NAVPIČNO: 1. primček udeleženca NOB in znanega državnika (Rodojub); 2. ime upornega plemiča proti avstrijskemu cesarju (Predjamski); 3. dezertir, uhač; 4. moško ime; 5. del obraza; 6. številki; 7. eno izmed imen slovenskega pisatelja Meška; 8. majhen oven; 9. gora v Avstraliji, v pokrajini Northern Territory; 10. kratka klerikalne stranke v predvojni Jugoslaviji; 11. tuj dvoiglasnik; 12. vrsta zganja; 13. eno izmed imen zagnobke; 14. del obraza; 15. številki; 16. eno izmed imen slovenskega pisatelja Meška; 17. majhen oven; 18. mesto v Mehiki, na polotoku Yucatan; 19. kratka za športni klub; 20. reka v Indiji, v sotočju reke Ganges; 21. pristanško mesto v Sloveniji; 22. ime japonskega predsednika, imenovanega tudi japonski Bismarck (Hirobumi); 23. znanca italijanskih kamionov; 24. žrteniki; 25. stola, lega; 26. gorilni trak pri petrolejki; 27. žensko ime; 28. izstop iz prostora (množina); 30. primček lastnika hiše, v kateri je bil ustanovljen kongres KPJ (Anton); 31. primček narodnega heroja, sekretarja KPS Vič, padel 15. 6. 1942 v Ljubljani (Milan); 32. cel mesta Ljubljane.

(Nadaljevanje s 15. strani)

za izkoriščanje reveža. Pobegnil sem v Sovjetsko zvezo. Ko bi vi vedeli, dragi moji, kako je tam! Tam ni bogatašev in brezdnele gospode, tam ni izkoriščalcev — tam se delavci in kmetje sami upravljajo. Rdeča armada vztrajno preganja hitlerjevsko svojat in ne bo mirovala, dokler je ne bo do kraja uničila. Kmalu bo prišla tudi k nam in nam bo pomagala, da se bomo osvobodili nasilnega okupatorja.

Govoril je preprosto, po domače in ljudje so ga hlastno poslušali.

»Fašistični in policijski psi nam pravijo, da smo banditi in razbojniki. Ne verjemite jim, dragi ljudje! Ni nismo ne banditi ne razbojniki! Mi smo vojniki osvobodilne Domovinske fronte, borimo se za svobodo našega ljudstva, za naše poteptane demokratične pravice — prišli smo sem, da bi vam vse to sami povedali. Vaši bratje in sinovi smo.« Šterev je pokazal z roko na klavirno skupino policajev, uslužbenecv in krčmarjev in odločno dejal: »Če so med nami banditi in razbojniki, so tile tu, ki so se zvrili kot črvi — fašistične pijavke v vaši vasi! To so razbojniki in banditi, ki vam solijo pamet... Tukaj stojijo pred vami, da bi poravnali svoje zločine. Naj se jim zgodi, kakor boste vi presodili. Vam postavljam vprašanje, dragi domačini! Vaš glas je glas ljudstva in ta nam je zakon.«

Med ljudmi je završalo, vse je začelo vpiti:

»F—u—u—u—j!...«

»Konec je z njimi!... je strahoma pomislil Erusalema Zaharov in si začel utirati pot med ljudmi. Prerinil se je na-

prej, spoštljivo se je približal mizi in dvignil pogled k Šterevu:

»Gospod komandant! Prosim vas, ne ubijajte jih... Oprostite jim, gospod komandant... Stirideset let sem učitelj v tej vasi... navsezadnje so vendar ljudje, gospod komandant... Prosim te, gospod komandant, pusti jih živeti.«

Atanas Šterev se je zastrmel

v visokega, belobradega starca. Odprl je usta, a preden je utegnil spregovoriti, se je prerinil do mize kmet, v oguljeni obleki. Bil je visoke postave, slaboten, s pobešenimi svetlimi brki, obleka na njem pa je bila takšna, kot da je nalašč sešita iz samih raznobarnih zaplat. Obstal je poleg Erusalema Zaharova in se oglašil s tankim, skoraj ženskim glasom:

»Gospod komandant, če smem tudi jaz reči, sem tudi jaz za to, da bi jim oprostili. Ubogi ljudje smo, a smo ljudje. To naj jim bo šola.«

Razleglo se je nekaj spodobnih vzklikov:

»Bravo, Siromah Dončo!«

»Ze spet Siromah Dončo!«

Atanas Šterev se je ozrl po množici in dvignil roko.

»Kaj pravite vi, vaščani?«

je glasno zavpil. »Ali zaslišajo, da jim odpustimo?«

Slišati je bilo vesele glasove:

»Tako je! Tako je, kot pravi stric Semo in Siromah Dončo!«

»Oprostimo jim! Saj niso preveč hudi. Ljudje več govorijo...«

»Naj jim bo to opomin...«

»Če pa se ne bi spametovali...«

Atanas Šterev se je obrnil h klavirni skupini v krogu borcev in strogo spregovoril:

»Ste slišali ljudski glas?«

Spametujte se, dokler je še čas! Sicer bomo spet prišli v vas in vas bomo odvedli, da

vas nihče ne bo videl, pa tudi vi ne boste nikogar videli. Obrnil se je k županu in mu zabil: »Tudi ti, župan, si govoriš zoper ruske brate in si hvalil hitlerjevce, vendar pa, kolikor vemo, se nad vaščani še nisi pregrešil. Zato le glej, da boš držal jezik za zobmi, če ne ti ga bomo pristrigili.«

Nato se je, razkoračen in vzvračen, znova obrnil k množici:

»Dragi vaščani! Vaša volja je ljudska volja, takšna je tudi naša volja. Vse vas bomo osvobodili, celo policaje bomo osvobodili. Za zdaj je njihova krivda samo v tem, da nosijo policijske uniforme. Drugače madeža še nimajo na sebi, nad nami se še niso pregrešili. Naj sami dobro premislijo, ali jim morda ne bi kazalo, da slečejo policijske uniforme. Med njimi pa sta dva zločinca in vi verjetno ne veste, kaj sta zgrešila. No, dobro, dragi vaščani, povedali vam bomo, kaj sta napravila...«

Šterev je segel v žep vtrga

nega jopiča, potegnil iz njega

košček papirja in začel brati:

»Ivan Dolbokov, stražmojster, načelnik policijske postaje v Podgorovju, se je odlikoval v preganjanju partizanov za časa zimske blokade v Srengorju. Ubil je dva borca in odrezal glavo hudo ranjenemu partizanu. Za to svoje junastvo je prejel veliko denarno nagrado. Razen tega je postavljaj nočne zasede okoli vasi. Na policiji je zasmehoval ženo...«

»Genčo Mitakov pa,« je nadaljeval Šterev, »krčmar in izkoriščevalce vaških revežev, je tajni policijski agent. Kriv je, da je policija aretirala in zverinsko mučila tri mladeniče, komuniste, tako da je eden izmed njih podlegel in umrl. Izdal je tudi dva domačina, češ da sta sestala s partizani v Cukovi. Na lastno pest je zasledoval kmeta Dimitra Kostadinova, ko je le-ta odhajal na njivo, nato pa ga je prijavil, češ da je Kostadinov, dal dvema partizanoma torbo s kruhom. Kostadinova so zaradi tega na policiji pretepli, da je umrl...«

PARTIZANSKI PRVI MAJ

val žene partizanov. Vodil je preiskave v hišah tistih vaščanov, ki jih je policija osumila, da pomagajo borcem. Pri-tem je na lastno pest jemal ljudem stvari, ki so mu ugajale... A 22. novembra 1942. leta je prišel v hišo nekakega kmeta v Suhodolu, o katerem je sumil, da sodeluje s partizani, in poslal njegovo ženo...«

Ljudje so s prijatenim dihom poslušali partizanskega poveljnika, ki je našteval zločine Ivana Dolbokova. Za vse njegove prestopke res niso vedeli in so zdaj osuplo strmeli v govornika. Ivan Dolbokov je stal med policaji bled kot stena in se je komaj držal na nogah. Zavedal se je, kaj ga čaka, vedel je, da ga nič ne more več rešiti — ne prošnje ne solze.

Ni še nehal govoriti, ko se je razlegel močan, stokajoč glas:

»Ljudje, bratje vaščani! Imejte usmiljenje!...«

Genčo Mitakov se je s svojim krepkim telesom zvalil na tla, nato je začel dvigati roke in, plazeč se po kolenih, presunljivo rjaveti:

»Usmilite se me, bratje vaščani!... Usmiljenje, ljudje!...«

Z obraza se mu je zrcalil strah blazneča, tako divje in obupano je vpil, da je šel ljudem čaka na usmiljenje in prizanesljivost. Nasprotno — nekdo je glasno in sovražno zavpil:

»F—u—u—u—uj!...«

Nenadoma je kot na dolgo pričakovani znak vsa množica surovo in sovražno zatulila.